



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

**Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas
įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo
įstaigose**

Baigiamasis magistro studijų projektas

Ieva Kščenavičiūtė

Projekto autorė

Doc. Eglė Vaidelytė

Kaunas, 2022



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

**Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas
įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo
įstaigose**

Baigiamasis magistro studijų projektas

Viešasis administravimas (6211LX040)

Ieva Kščenavičiūtė

Projekto autorė

Doc. dr. Eglė Vaidelytė

Vadovė

Prof. dr. Audronė Telešienė

Recenzentė

Kaunas, 2022



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Ieva Kščėnavičiūtė

Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo įstaigose

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Ieva Kščėnavičiūtė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Kščėnavičiūtė, Ieva. Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo įstaigose. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Eglė Vaidelytė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): 03S (L07).

Reikšminiai žodžiai: dinaminė priežiūra, resocializacija, valstybės tarnyba, recidyvas, socialinė rehabilitacija, socialinė integracija.

Kaunas, 2022. 73 p.

Santrauka

Besiformuojanti įkalinimo įstaigų ideologija semiasi gerosios užsienio praktikos iš Vakarų pasaulio. Bendradarbiavimo būdu perimta resocializacijos idėja įsitvirtina ir Lietuvos bausmių vykdymo sistemos teisiniuose dokumentuose bei teisės aktuose, kurių pagalba po truputį diegiama ir praktiškai įkalinimo įstaigose. Norvegijos karalystės įkalinimo sistema tampa lydere, kuriančia naują požiūrį į bausmių vykdymą bei įkalintus asmenis. Jų sistemoje diegiamas rūpestingas ir empatiškas požiūris į teisės pažeidėjus formuoja tikimybę užtikrinti didesnę saugumą įstaigos darbuotojams, nuteistiesiems bei visuomenei, mažinant recidyvo grėsmę ateityje. Taip pat, tokiu būdu formuojama ir geroji praktika, kuria noriai dalinamasi su kitomis, besivystančiomis demokratijos šalimis. Vienas iš Norvegijos bausmių vykdymo sistemai būdingų elementų – dinaminės priežiūros metodas. Šio metodo ašis - pozityvus bei profesionalus santykis tarp darbuotojo ir nuteistojo, kurio metu ne tik stengiamasi individualiai pažinti ir suprasti nuteistuosius, tačiau ir užimti juos prasminga veikla, o taip pat vertinti galimą riziką, ją valdyti ir tokiu būdu užtikrinti saugią aplinką tiek įkalinimo įstaigų personalui, tiek nuteistiesiems bei visuomenei. Tokiu būdu Norvegijos karalystės bausmių vykdymo sistema išlieka pavyzdžiu kitoms valstybėms, kuri keičia požiūrį į įkalintus asmenis bei ugdo jų reikiamus socialinius ir teisinius įgūdžius, siekdama užtikrinti lengvesnę bei sėkmingesnę integraciją į visuomenę. Šio baigiamojo projekto pagrindinis tikslas yra įvertinti Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros principų įgyvendinimo Lietuvos viešojo valdymo sistemoje veiksnius. Išsikeltų uždavinių metu buvo siekiama išsiaiškinti dinaminės priežiūros svarbą resocializacijos modelio organizavime ir vykdyme, nustatyti gerosios užsienio praktikos pavyzdžių įtaką Lietuvos bausmių vykdymo sistemai bei ištirti dinaminės priežiūros įdiegimą pilotinėse įstaigose - Vilniaus pataisos namuose ir Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje. Šios dvi įstaigos laikomos pilotinėmis, nes šiuo metu siekiant sukurti sėkmingesnę resocializacijos modelį Lietuvoje, Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos kartu su Norvegijos karalystės partneriais joms skiria didžiausią dėmesį. Empirinio tyrimo dalyje – kokybinio tyrimo metu – buvo atlikti šiose įstaigose dirbančių darbuotojų, o taip pat Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų nuomonės apie dinaminės priežiūros organizavimą ir vykdymą vertinimas. Naudojant lyginamosios analizės metodą buvo apžvelgta Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros metodo ir jo principų taikymas Lietuvos bausmių vykdymo praktikoje. Tyrimo metu nustatytas gerosios užsienio praktikos adaptavimas, diegimas ir pritaikymas. Apdorojus empirinio tyrimo duomenis, lyginamosios analizės pagalba įvertintos sritys, į kurias Lietuvos bausmių vykdymo sistemai reikėtų orientuotis, siekiant efektyvesnio resocializacijos proceso. Atsižvelgiant į tai, taip pat yra pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Kščėnaviėiūtė Ieva. Application of the Dynamic Supervision Principles of the Kingdom of Norway in Implementation of Resocialization Process in Lithuanian Prisons. Master's Final Degree Project / supervisor doc. dr. Eglė Vaidelytė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): 03S (L07).

Keywords: dynamic security, resocialization, recidivism, social rehabilitation, social integration, civil service.

Kaunas, 2022. 73 pages.

Summary

Good foreign practices from the Western world help to form the emerging Lithuanian ideology of prison. The idea of resocialization, which was adapted through cooperation, is also being consolidated in the legal documents and legal acts of the Lithuanian penitentiary system and gradually is being implemented in prisons. The prison system of the Kingdom of Norway is becoming a leader by developing a new approach about sentencing and imprisonment. The careful and empathetic approach towards infringers implemented in their system creates the possibility of ensuring greater security for the institutions, employees, convicts and the public, reducing the risk of recidivism in the future. Not only that but also it shapes good practice that is willing to be shared with other developing democratic countries. The dynamic supervision approach is one of the hallmarks of the Norwegian law enforcement system. The core aspect of this method is a positive and professional relation between employee and a convict, which not only seeks to get to know and understand the convicts individually, but also to engage them in meaningful activities, as well as to assess and manage potential risks and thus ensure a safe environment for everybody – employees, convicts and the public. In this way, Norway's penitentiary system remains a model for other countries to change their attitudes towards convicts and helps to develop social skills to ensure easier and more successful integration into society. The aim of this work is to evaluate the factors of implementation of the principles of dynamic supervision of the Kingdom of Norway in the Lithuanian public administration system. It was sought to find out the importance of dynamic supervision in the organization and implementation of the resocialization model, to determine the influence of good foreign practice on the Lithuanian penitentiary system and to investigate the implementation of dynamic supervision in pilot institutions - Vilnius Correctional Facility and Praviėniškės Correctional Facility. These two institutions are considered to be pilot, according to the fact that the Department of Prisons under the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania, together with its partners in the Kingdom of Norway is currently focusing on them in order to create a more successful resocialization model in Lithuania. The empirical part of this research - the qualitative research – is to evaluate the opinions of the employees and the convicts from Praviėniškės Correctional Facility about the organization and implementation of dynamic supervision. The method of comparative analysis was used to overlook the relevancy of the dynamic supervision method of the Kingdom of Norway and its principles in the practice of execution of sentences in Lithuania. The adaptation, implementation and accommodation of good foreign practices were identified during the research. By comparative analysis, on empirical research it was found out on what aspects Lithuanian penitentiary system should raise awareness in order to achieve a more efficient resocialization process. Having this in mind, conclusions and recommendations are also provided.

Turinys

Lentelių sąrašas	7
Paveikslų sąrašas	8
Santrumpų ir terminų sąrašas	9
Įvadas	11
1. Resocializacijos modeliai ir tarptautinis bendradarbiavimas viešajame sektoriuje	13
1.1. Socializacijos įtaka resocializacijos susikūrimo procesui	13
1.2. Resocializacijos modeliai ir jų bruožai.....	15
1.3. Bendradarbiavimu grįsto valdymo bruožai ir jų svarba valdymo procesuose	18
1.4. Resocializacija įkalinimo įstaigose.....	21
1.5. Nuteistojo socialinės rehabilitacijos ir integracijos svarba resocializacijos procese	24
2. Geroji užsienio praktika taikant dinaminės priežiūros principus įkalinimo įstaigose	30
2.1. Dinaminės priežiūros taikymas Norvegijos Karalystės įkalinimo įstaigose	30
2.2. Dinaminės priežiūros taikymas Latvijos įkalinimo įstaigose.....	35
3. Dinaminės priežiūros koncepcijos diegimas Lietuvos įkalinimo įstaigose	37
4. Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo įstaigoje tyrimas	47
4.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas.....	47
4.2. Kokybinių tyrimų rezultatai	49
Išvados.....	63
Rekomendacijos.....	65
Literatūros sąrašas.....	67
Informacijos šaltinių sąrašas	73
Priedai	76
Pusiaus struktūruoti empirinio tyrimo klausimai	76
Interviu su Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos ir Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistais	77
Interviu su nuteistaisiais, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę Pravieniškių pataisos namų- atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje	89

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Vienam dinaminės priežiūros funkcijas vykdančiam specialistui tenkantis nuteistųjų skaičius (A. Nausėda, Dinaminės priežiūros ypatumai, 2021).....	41
2 lentelė. Dinaminės priežiūros specialistų funkcijos ir jų įgyvendinimas (sudaryta autorės, 2021)...	53
3 lentelė. Dinaminės priežiūros pareigūnų identifikuojamos problemos/silpnybės kasdieninėje veikloje (sudaryta autorės, 2021).....	56
4 lentelė. Norvegijos karalystės ir Lietuvos bausmių vykdymo sistemų skirtumai.....	60
5 lentelė. Dinaminės priežiūros principų taikymas Norvegijos karalystėje ir Lietuvoje (sudaryta autorės, 2021).....	61

Paveikslų sąrašas

1 pav. Fenichel (1941) resocializacijos procesas (M. L. Fein, 1988).....	14
2 pav. 2021 m. Resocializacijos modelio koncepcija Lietuvos įkalinimo įstaigose (Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu „Dėl nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos patvirtinimo“, 2021 m. sausio 7 d., Nr. V-5, 2021).....	17
3 pav. Norvegijos karalystės saugumo lygiai (Federal Sentencing Reporter, 2018).....	32
4 pav. Norvegijos Karalystės įkalinimo įstaigų apsaugos komponentai (Galdikaitė ir Kiričenko, „Nuteistųjų reorganizacija ir integracija į visuomenę (Gerosios užsienio praktikos analizė, 2016). ...	32
5 pav. Norvegijos pataisos tarnybos išskirti teigiami aspektai (Europris, 2017).....	34
6 pav. „Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje“ nurodytos dinaminės priežiūros funkcijos (Kalėjimų departamento prie LR TM įsakymas dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijų patvirtinimo, 2020 m. balandžio 1 d., Nr. V-88, 2020).....	39
7 pav. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos valdymo struktūros schema (Kalėjimų departamento prie LR TM direktoriaus įsakymu, 2020 m. liepos 31 d., Nr. V-242, 2020).....	42
8 pav. Vilniaus pataisos namų valdymo struktūros schema (Kalėjimų departamento prie LR TM direktoriaus 2020 m. vasario 28 d. įsakymas, Nr. V-51, 2020).....	45
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (sudaryta autorės, 2021).....	50
10 pav. Darbo pobūdžio skirtumas tarp Saugumo valdymo skyriaus ir dinaminės priežiūros specialistų. (Sudaryta autorės, 2021).....	52

Priedų sąrašas

- 1 priedas. Pusiaus struktūruoto empirinio tyrimo klausimai.
- 2 priedas. Interviu su Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos ir Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistais.
- 3 priedas. Interviu su nuteistaisiais, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje.

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

DVS – dokumentų valdymo sistema.

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

ICCPR - Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktas.

GLM (angl. Good-Live-Model) – stiprybėmis grįstas resocializacijos modelis vadovaujantis terapinio darbo ypatumais su teisės pažeidėjais.

GPCSL (angl. General Personality and Cognitive Social Learning Model of behaviour: integrated model developed to understand offending behaviour) – asmenybės ir kognityvinio socialinio mokymosi modelis siekiant suvokti netinkamus elgesio modelius.

KDI – Norvegijos pataisos tarnybos direktorato atstovai.

KRUS – Norvegijos pataisos pareigūnų kolegijos partneriai/dėstytojai.

LRTM – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

NCS (angl. Norway Correctional Service) – Norvegijos pataisos tarnybų direktoratas.

PASPS – pirminio asmens sveikatos priežiūros skyrius.

PPND – Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos darbuotojų identifikacinis kodas.

PPNN – nuteistųjų identifikacinis kodas.

RNR (angl. Risk-Need-Responsivity) – nuteistųjų resocializacijos modelis nurodantis tris pakartotinio nusikalstamo elgesio mažinimo elementus.

SVS – Saugumo valdymo skyrius.

VPN – Vilniaus pataisos namų identifikacinis kodas.

Terminai:

Atkuriamasis teisingumas – yra naujas būdas kitaip pažvelgti į baudžiamąją justiciją, kurioje pagrindinis tikslas skiriamas žmonėms ir padarytos žalos atstatymą, o ne rinktis baudžiamąjį procesą (McCold, Wachtel, 2003 p. 1).

Intervencija – ankstyvas problemos aptikimas ir įsikišimas, ją stabdant ar valdant kriminogenines sritis bei konkrečių priemonių pagalba kuriamas ilgalaikis rezultatas ateityje (Byrne ir kt., 2016, p. 94).

Kriminogeninis poreikis – dinamiški rizikos veiksniai esantys pagrindiniai intervencijos tikslai, kurių metu identifikuojamos vidinės ir išorinės kliūtys, kurios turėtų būti šalinamos reabilitacijos programomis, siekiant mažinti pakartotinių nusikaltimų skaičių (Steward, Ward, 2010, p. 126). Organizuojant nuteistajam socialinę reabilitaciją, darbuotojai privalo atsižvelgti į asmens kriminogeninius poreikius.

Nuteistųjų socialinė reabilitacija – terminas, kuris pripažįstamas suplanuojant nuteistojo intervenciją bausmės atlikimo metu, siekiant pakeisti tam tikrus asmenybinius aspektus. Reabilitacijos apibrėžimas yra platus, apimantis socialinius santykius, išsilavinimą, profesinius įgūdžius ar užimtumą. Su šia intervencija siekiama, kad teisės pažeidėjas nebenusikalstų ir mažintų recidyvo tikimybę (Fundi, Pieterse, 2014, p. 155).

Pusiaukelės namai – vieta, kur yra susitelkiama į nuteistojo individualias ypatybes, kriminogenines sritis siekiant jas valdyti pozityviu užimtumu, darbu ar korekcinėmis programomis siekiant mažinti pakartotinį nusikalstamumą ir kurti lengvesnę nuteistojo integraciją į visuomenę (Costanza, Kilburn, Stephen, 2015, p. 43).

Recidyvas – kriminalinio kaltinamojo algoritmas įvertinus pakartotinį nusikalstamumą arba asmuo, vykdamas pakartotinius nusikaltimus (dažnu atveju analogiškus) (Cullen, Jonson, Nagin, 2011, p. 49S).

Resocializacija – tam tikras kompleksas priemonių, kurių pagalba yra kuriama pakartotinė nuteistojo socializacija į visuomenę (Tumilaitė ir Žilinsienė, *Resocializacijos modeliai ir jų taikymas*, p. 285).

Socialinė integracija – procesas, kuriuo metu nuteistasis yra vėl įtraukiamas į bendruomenę, siekiant, kad asmuo laikytųsi visuomenėje priimtinių elgesio normų ir taisyklių (Fundi, Pieterse, 2014, p. 155).

Supervizija – apima įvairias funkcijas, tokias kaip paramą, refleksiją, vadovavimą, dalijimąsi patirtimi, problemų sprendimą ir mokymąsi (Bourn, Hafford-Letchfield, 2011, p. 4)

Ivadas

Temos aktualumas ir naujumas: Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje yra keliamas vienas iš pagrindinių tikslų, t. y. vykdyti sėkmingą nuteistųjų resocializaciją. Norint, kad šis siekis taptų efektyviu, būtinas naujas požiūris į suimtųjų/nuteistųjų resocializacijos proceso vykdymą įkalinimo įstaigose. Ši naują požiūrį padeda formuoti Norvegijos Karalystės patirtis, kuria dalinasi dalyvaudama tarptautiniuose projektuose, kurių metu ne tik siekiama pagerinti įkalinimo asmenų laikymo sąlygas, sukurti daugiau atviro tipo įkalinimo įstaigų, bet ir diegti dinaminę priežiūrą, kaip darbo įkalinimo įstaigose metodą. Šio proceso metu itin svarbu plėsti bausmių vykdymo sistemos personalo žinias ir suvokimą apie dinaminės priežiūros organizavimo ir vykdymo gerąją praktiką užsienio šalių pataisos įstaigose, o taip pat vienodinti dinaminės priežiūros sampratą bausmės vykdymo sistemoje dirbančių pareigūnų bei darbuotojų tarpe. Dinaminės priežiūros koncepcija susiformavo sąlyginai neseniai, o Lietuvos įkalinimo įstaigose šis darbo metodas buvo pradėtas diegti nuo 2014 metų kartu su partneriais iš Norvegijos Karalystės „gerosios praktikos“ būdu (Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcijos patvirtinimo“, 2014 m. gruodžio 30 d. Nr. V-564, 2014). Analizuojant šios tematikos sklaidą bei mokslinius tyrimus apie dinaminės priežiūros naudą vertinimą ir rezultatus, galima pažymėti, kad jų yra labai mažai. Be to, stebima tendencija, kad jais naudojamosi siekiant sukurti efektyvesnį darbo metodą su nuteistaisiais įkalinimo įstaigose, o ne visuomenės švietimui ir informavimui apie resocializacijos proceso įgyvendinimą. Kalbant apie dinaminę priežiūrą Lietuvoje, nors ji ir buvo pradėta diegti nuo 2014 metų, tačiau išsamių mokslinių tyrimų, kuriais būtų įvertinti šio proceso rezultatai bei pateiktos rekomendacijos, atlikta nebuvo. Apibendrinus minėtas aplinkybes galima daryti prielaidą, kad ši tematika yra ganėtinai nauja ir tarptautiniu mastu nėra plačiai išanalizuota bei nėra pakankamai įvertintas dinaminės priežiūros efektyvumas ir nauda gerinant resocializaciją bausmių vykdymo sistemoje.

Problema: pastaruoju metu Lietuvos įkalinimo įstaigose diegiant dinaminę priežiūrą ji buvo laikoma funkcija bei susieta su vieno skyriaus veikla. Manoma, jog ši praktika ydinga, nes dinaminė priežiūra yra darbo metodas, kurį turėtų taikyti visi įkalinimo įstaigoje dirbantys darbuotojai bei pareigūnai, tokiu būdu siekdami užtikrinti tinkamą resocializacijos procesą bei sėkmingą nuteistųjų integraciją į visuomenę. Dėl ko šiame tiriamajame darbe buvo pasirinkta išsiaiškinti kokie Lietuvos viešojo valdymo sistemoje yra įdiegti dinaminės priežiūros principai Norvegijos Karalystės pavyzdžiu ir naudojami praktikoje?

Tyrimo objektas: dinaminės priežiūros įgyvendinimo procesas Lietuvos įkalinimo įstaigose.

Pagrindinis šio **baigiamojo projekto tikslas** - išanalizuoti Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros principų įgyvendinimo Lietuvos viešojo valdymo sistemoje veiksnius.

Uždaviniai:

1. Atlikti resocializacijos modelio svarbą dinaminės priežiūros įgyvendinimo procesui viešojo valdymo sistemoje;
2. Įvertinti dinaminės priežiūros gerąją praktiką užsienio valstybėse bei jos įtaką Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje;

3. Ištirti dinaminės priežiūros įgyvendinimo veiksnius ir jų veiksmingumą pilotinėse įkalinimo įstaigose Lietuvoje.

Tyrimo metodai: baigiamojo projekto tyrimo metu, įvertinus mokslinę literatūrą bei tarptautinius teisės aktus, reglamentuojančius dinaminės priežiūros principus buvo pasirinkta atlikti mokslinės literatūros analizę. Pagal šią metodiką buvo išanalizuotos socializacijos ir resocializacijos sampratos, jų reikšmė dinaminės priežiūros principų įgyvendinimui įkalinimo įstaigose. Įvertinus bendradarbiavimu grįsto valdymo svarbą viešajam valdymui, buvo nustatyta užsienio gerosios praktikos reikšmė, perduodant turimas žinias ir įgūdžius kitoms valstybėms. Pagal šią sistemą, Norvegijos Karalystės įkalinimo įstaigos, finansuojamų projektų pagalba, įdiegė bei adaptavo dinaminės priežiūros principus į Lietuvos bausmių vykdymo sistemą. Atlikus teisinio reglamentavimo analizę nustatyti svarbūs teisiniai aspektai, susiję su dinaminės priežiūros koncepcija. Įvertinus surinktą ir apdorotą literatūros analizę buvo atliktas pusiau struktūruotas interviu su respondentais, kurio pagalba buvo siekiama išsiaiškinti dinaminės priežiūros efektyvumą Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje bei dviejų pilotinių įkalinimo įstaigų naudojamą praktiką, kurią įdiegė Norvegijos Karalystės partneriai, bendradarbiaujantis su Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir jai pavaldžiomis įstaigomis.

Darbo apimtis ir struktūra: magistro baigiamąjį projektą sudaro keturios pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje aprašomi viešajame valdyme pritaikomi resocializacijos modeliai, jų sąsajos su socializacija bei įkalinimo įstaigoje taikomus resocializacijos modelius. Išanalizuota bendradarbiavimu grįstos praktikos pagalba perimta per gerąją užsienio praktiką iš užsienio bausmių vykdymo sistemų teisinio ir praktinio reglamentavimo. Antroje dalyje įvertinta Norvegijos karalystės bausmių sistemos modelis bei taikomas dinaminės priežiūros metodas darbinėje veikloje. Taip pat išdėstyta Latvijos viešojo valdymo praktika, perimta iš Norvegijos karalystės partnerių per finansinio mechanizmo modelius. Trečiojo baigiamojo projekto skyriuje aprašomas Lietuvoje dinaminės priežiūros teisinis reguliavimas bei diegimas Norvegijos karalystės partnerių pagalba. Aprašomi dinaminės priežiūros modeliai Vilniaus ir Pravieniškių pataisos namuose. Ketvirtajame, baigiamajame skyriuje aprašomi empirinio tyrimo metu sukaupta ir apdorota informacija apie Pravieniškių pataisos namuose atliekančių laisvės atėmimo bausmės nuteistųjų ir dviejų įkalinimo įstaigų dinaminės priežiūros pareigūnų vertinimas apie dinaminės priežiūros principų pritaikymą Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje. Išanalizavus iš teorinės perspektyvos Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros metodo pritaikymą ir Lietuvoje perimtą gerąją praktiką atlikta lyginamoji analizė bei kokybinis vertinimas. Magistro baigiamojoje projekto dalyje pateikiamos išvados ir rekomendacijos atsakingoms institucijoms.

Magistro baigiamąjį projektą sudaro 73 puslapiai, 5 lentelės, 10 paveikslų bei 3 priedai. Naudota 81 mokslinės literatūros šaltiniai ir 42 informaciniai šaltiniai kartu su tarptautiniais ir Lietuvos teisės aktais.

1. Resocializacijos modeliai ir tarptautinis bendradarbiavimas viešajame sektoriuje

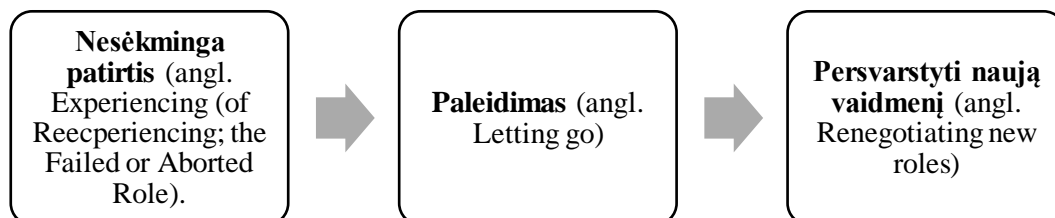
Sąvoka socializacija yra suvokiama kaip priklausymas konkrečiai grupei, o išvestinė sąvoka resocializacija suvokiama kaip siekis sukurti pokyčius. Užsienio literatūra traktuoja faktą su individualaus elgesio socialine kilme, kuri rodo, jog nuteistųjų antisocialinis požiūris ir vertybinės sistemos stoka, kurią jie atsineša su savimi į įkalinimo įstaigas yra šansas pakeisti, todėl resocializacijos procesas ir modeliai viešajame sektoriuje išlieka vienu iš svarbesnių veiksnių, norint suvokti jo būtinybę visuomenėje tinkamai funkcionuoti. Šiame skyriuje aptariami vyraujantys resocializacijos modeliai, kurie yra taikomi ne tik laisvėje vykstantiems procesams, tačiau ir įkalinimo įstaigose, o taip apibrėžiamos sąsajos tarp socializacijos ir resocializacijos sąvokų. Tarptautinio bendradarbiavimo metu, iš užsienio perimama geroji praktika, kurią nevengia naudoti ir Lietuvos įkalinimo įstaigos, naudodamos efektyvius resocializacijos modelius ir savo bausmių vykdymo sistemoje.

1.1. Socializacijos įtaka resocializacijos susikūrimo procesui

Analizuojant resocializacijos sąvoką, stebimos artimos šios sąvokos sąsajos su socializacijos samprata. Socializacija viešojo valdymo institucijose yra apibrėžta įvairiais terminais. Socializaciją galima apibrėžti, kaip procesą, kurio metu žmonės perima visuomenės, kurioje gyvena, žinojimą, vertybes, motyvus, įgūdžius, vaidmenis ir elgsenos modelius, tuomet resocializaciją galima įvardinti, kaip procesą, kurio metu yra keičiama arba koreguojama nesėkminga socializacija. Kiekviena visuomenė turi savo unikalų socialinio elgesio modelį, kurį aptaria ir autorius Kendallas (2008, p. 68), nurodydamas, kad socializacija yra visą gyvenimą trunkantis socialinės sąveikos procesas, per kurį įgyjama savasties tapatybė bei atitinkami įgūdžiai, kurie yra reikalingi išgyventi visuomenėje. Konstruktivistiniu požiūriu normos tampa socialiniais faktais, sukurti pagal žmonių sutarimą, taigi biheivioristiniai požiūriai normas laiko „stabiliais socialiniais faktais“, o refleksyvus požiūris tampa „lankstus ir tarpusavyje koreliuojančiomis normomis“ (Kowert, Legro, 1996; Hoffmann, 2010).

Socializacijos procesas suvokiamas, kai žmogus priima tam tikrus kultūros normų rinkinius bei tampa visuomenės nariu, tačiau pats supratimas apie šią sąvoką susiformavo pagrindinės teorinės sistemos amžiuje. Socializacijos procesas buvo tiriamas įvairiose disciplinose ir kultūrose. Nors dauguma pasaulio žmonių nuo vaikystės yra socializuojami, bet mokslininkų darbai apie prisitaikymą gyvenime nurodo, kad socializacijos procesas kategoriškai nesiskiria. Davidovas ir Grusecas (2015, p. 165) modeliavo tarpasmeninę socializaciją, kuri pirmiausia įvyksta santykyje tarp vaiko ir tėvų, t. y. socializacijos mechanizmo supratimui buvo analizuojama tėvų ir vaikų santykiai (pavyzdžiui tarpusavio pasitikėjimas, apsauga, socialinės tapatybės jausmas ir pan.) ir rezultatai, kuriuos šie santykiai įtakojo (pavyzdžiui prosocialus elgesys). O užsienio autoriai (Perez-Felkner, Šaras, 2018) teigia, kad socializacijos procesas leidžia individams integruotis į socialines grupes ir platesnę visuomenę. Bourdieu mano, jog socializacija skatina socialinę dauginimąsi, socialinių hierarchijų atkūrimą ir socialinės nelygybės perdavimą iš kartos į kartą (Bourdieu ir Wacquant, 1992; Lenger, 2018). Apibendrinus socializacijos sąvoką galima daryti prielaidą, jog kiekvienas žmogus stengiasi prisitaikyti prie būklės ir aplinkos, kurią dažniausiai lemia visuomenė, kurios nariu jis yra. O jeigu žmogus nesiekia pritapti, vengia laikytis egzistuojančių elgesio normų ir linkęs į delinkventinį elgesį, jam yra būtina resocializacija.

Socializacijos sistema prasideda formuotis jau vaikystėje, kurių metu asmenys pradeda naudoti įvairius sisteminės socializacijos būdus ir priemones, ugdydami jų požiūrius ir nuostatas, kurie lengvina jų integraciją į socialinę visuomenę. Ikmokyklinis ugdymas tampa vienu iš gyvenimo etapų, kuriame formuojasi asmens tapatybė, o taip pat aplinkos turtingesnė informacinė patirtis ir šeimos įtaka tampa svariu vaidmenimi vaiko, kaip asmenybės formavimuisi. Remiantis Fenichel požiūriu (Fein, 1988), resocializacija reikalinga atsisakyti nesėkmingų socialinių įgūdžių ir pakeisti juos labiau patenkinančiais. Šių vaidmenų paskirstymą autorius išskiria trimis esminiais etapais (žr. 1 pav.).



1 pav. Fenichel (1941) resocializacijos procesas (M. L. Fein, 1988).

Analizuojant *Nesėkmingos patirties* etapą, autorius nurodo, kad šį vaidmenį galima koreguoti jį „suaktyvinant“, t. y. mintys, jausmai ar net planai, kuriais yra emocionaliai vadovautasi ir buvo patirta nesėkmė, turi būti suvokti, kaip nesėkmingi, tam, kad galėtų vykti tolimesnis pokytis. Tarsi reikėtų pasukti atitinkamas smegenų grandines prieš juos reorganizuojant. Antrasis etapas, t. y. *Paleidimas*, įvyksta tuomet, kai žmogus suvokė faktą apie tam tikrą pasireiškusių socialinių veiksnį ir tam tikra dalimi turi nuo jo atsitraukti, atsiriboti, nors ir tam tikrų minčių atsisakyti nėra lengva. Trečiajame etape autorius mano, jog žmogus supratęs apie kliudantį asmeninį socialinį elgesį, jį turi keisti nauju, kad kasdieniniai poreikiai būtų toliau sėkmingai tenkinami.

Kitai tariant, socializacija sudaro kolektyvą susietą su tam tikromis elgsenos rūšimis, o resocializacija tampa lyg socialinis mokymasis, kurio metu susidaro vertybinių sistemų keitimosi procesas. Dažnu atveju, gerinant asmenų socialinius įgūdžius, juos resocializuojant yra sunku pasiekti teigiamų pokyčių nepakeitus senojo požiūrio į visuomenėje vykstančius procesus. Dauguma suaugusiųjų vertybinė sistema yra paremta ankstesnėmis struktūromis, kurios ne visada atitinka bendruosius visuomenės lūkesčius, dėl ko įgyti tarpasmeninio elgesio modelių likučiai gali trikdyti formuojant teigiamus pokyčius resocializacijos procese.

Dauguma nuteistųjų susiduria su didelėmis socialinės adaptacijos problemomis, kurios apima šeimos ir bendruomenės stigmatizavimą, o ne retas susiduria ir su bėdomis, susijusiomis su socialiniu kapitalu. Jeigu šie asmenys negauna laiku reikiamos pagalbos, jie rizikuoja patekti į užburta nesėkmingos socialinės integracijos ir pakartotinio nusikalstamumo ratą. Dažnu atveju teisės pažeidėjo patekimas į buvusį socialinį ratą, kriminalines nuostatas palaikančių asmenų susibūrimus priveda prie pakartotinio nusikalstamumo, t. y. dėl ko kyla recidyvo grėsmė. Nuteistųjų resocializacija ir integracija į visuomenę privalo būti vienas iš pagrindinių baudžiamojo teisingumo principų, kurie lėtais žingsniais yra įgyvendinami Tarptautinėje žmogaus teisių konvencijoje ir Jungtinių Tautų nusikaltimų prevencijos baudžiamosios justicijos standartuose ir normose.

1.2. Resocializacijos modeliai ir jų bruožai

Laisvės atėmimo bausmės tikslas, be kita ko, yra įstatymus pažeidžiančių asmenų gebėjimų gyventi visuomenėje teisėtai, pagal galiojančias taisykles, ugdymas ir recidyvo grėsmės mažinimas. Aktyvus įkalintų asmenų dalyvavimas resocializacijos procese yra įmanomas tuomet, jei nuteistasis pripažįsta netinkamus savo sprendimų priėmimo būdus ir suvokia būtinybę keistis. Vertinant pažeidžiamų asmenų socialinį prisitaikymą visuomenėje yra svarbu ne tik pakeisti jų elgesio formas, tačiau priversti jas internalizuotis į priimtas socialines vertybes bei normas, o taip pat išmokyti jas valdyti. Dėl ko korekcinė ir intervencinė įtaka išlieka būtina sąlyga šiems numatomiems rezultatams pasiekti ir ugdyti nuteistųjų jautrumą korekcinei įtakai.

Lyginant užsienio šalių bausmę vykdančių institucijų teisės aktus, pagrindinis socialinės rehabilitacijos tikslas yra nuteistojo asmenybės resocializacijos organizavimas, tačiau kaip yra organizuojama resocializacija viešojo valdymo institucijose? Andrews ir kt. (2011, p. 735) išsamiai aptarė vieną iš pagrindinių resocializacijos modelių, kuris yra taikomas, siekiant valdyti nusikalstamo elgesio riziką. *Risk-Need-Responsivity (toliau - RNR) model* buvo sukurtas ir formaliai diegiamas nuo 1990 metų. Jį pradėta naudoti Kanadoje, o vėliau ir visame pasaulyje. Šis modelis yra grindžiamas trimis principais:

1. *Rizikos principas (angl. Risk)* nurodo, kad reikalinga identifikuoti nusikalstamą elgesį ir sutelkti didesnę dėmesį į didesnę riziką pakartotiniam nusikalstamumui turintiems pažeidėjams;
2. *Poreikio principas (angl. Need)* pabrėžia kriminogeninių poreikių identifikavimą bei jų valdymą bausmės atlikimo metu;
3. *Jautrumo (reaktyvumo) principas (angl. Responsivity)* apibūdina kaip turėtų būti organizuojamas asmens gydymas/rehabilitacija. Šiuo principu įkalinimo įstaigose yra vykdomos socialinės rehabilitacijos programos, kognityvinio elgesio gydymas, intervencinių grupių organizavimas, identifikuojama nuteistojo motyvacija, sugebėjimai ir stipriosios pusės.

Individualių poreikių įvertinimas yra viena iš pagrindinių varomųjų jėgų vykdančią šią rehabilitacijos modelį praktiškai, kurio metu didžiausias dėmesys yra skiriamas rizikos valdymui naudojant teisės pažeidėjo praeitį, motyvaciją koreguoti elgesį ir esamas galimybes įkalinimo metu. Remiantis Vaičiūnienės ir Viršilo (2017, p. 9) požiūriu, Lietuvoje dažniausiai yra taikomas RNR modelis, kurio pagalba nuteistojo resocializacijos vykdymo metu yra orientuojamasi į rizikos įvertinimą bei kriminogeninių veiksnių valdymą taikant korekcines bei intervencines programas.

Maruna ir Wardas (2007, p. 193) savo moksliniame straipsnyje „*Rehabilitacija: už rizikos vertinimo paradigmos ribų*“ aptarė teisės pažeidėjo rehabilitacijos galimybes, siekiant išsiaiškinti svarbias problemas, su kuriomis susiduria įkalinimo įstaigų darbuotojai. GLM yra naudojamas praktikoje, siekiant išsiaiškinti nuteistųjų problemas ir rinktis reikalingas jų sprendimo strategijas bei taip pat remiasi keturiais principais:

1. išskirti svarų pagrindą pradedant ir organizuojant teisės pažeidėjo elgsenos korekciją;
2. išskirti dinامينius rizikos veiksnius, kurie iškreipia teisės pažeidėjo mąstymą, elgesį bei nuostatas;
3. identifikuojami asmens turimi įgūdžiai ir gebėjimai, kurie galėtų pagebėti gydymo metu;
4. įvertinamas teisės pažeidėjo ir darbuotojo kontaktas, tarpusavio santykis.

Minėti autoriai mano, jog žvelgiant iš šio modelio perspektyvos, žmonės iš prigimties yra aktyvios bei siekiančios konkrečių tikslų būtybės, nuolatos dalyvaujančios gyvenimo prasmės kūrime. Pasak GLM, jo tikslu yra siekiama pagerinti asmens gerovę. Gydomo metu, darbuotojai privalo identifikuoti kylančius sunkumus, dėl ko teisės pažeidėjui ne visada pavyksta rinktis laisvėje teisėtus, paremtus socialaus elgesio normomis, veiksmus (Purvis, Ward ir Wills, 2011).

GLM yra grindžiamas žmogaus orumo principais ir išvelgiamos sąsajos su anksčiau aptarta socialine rehabilitacija, siekiant teisės pažeidėjo socialiai integruoto gyvenimo būdo. Remiantis šiuo požiūriu, įkalinimo įstaigų sistema šiems asmenims suteikia pagalbą ir galimybę koreguoti netinkamą, prieš patekimą į šią įstaigą, propaguotą gyvenimo stilių. Teisės pažeidėjų asmeninių prioritetų ir tai, kaip jie tų prioritetų siekia, suvokimas suteikia galimybių optimizuoti šių prioritetų pasiekimą ir bendrą gerovę. Visgi, dažnu atveju, kalbant apie patekusius į įkalinimo įstaigas asmenis, kai kurie būdai, kuriais jie bando įgyvendinti savo gyvenimo tikslus, gali būti problemiški, t. y. užsiima nusikalstamu elgesiu, bandydami patenkinti savo poreikius, dėl ko šis modelis yra asocijuojamas su nusikaltėlių rehabilitacijos modeliu (Ward ir Wills, 2011).

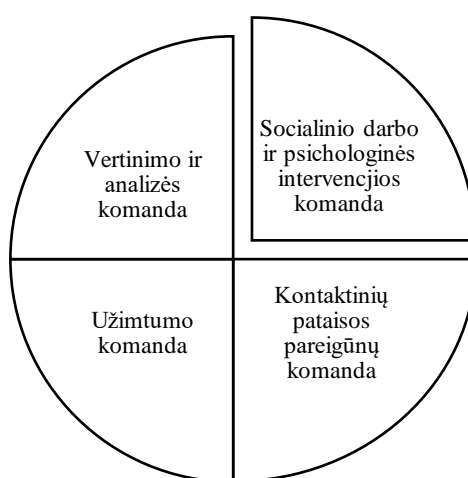
Išanalizavus teoriją bei užsienio autorių vertinimus apie GLM, stebima, jog šis modelis koncentruojasi į problemos tipą, t. y. organizuojant rehabilitacijos planą svarbu atsižvelgti į teisės pažeidėjo stipriąsias puses, siekį keistis ir laisvėje esančią aplinką, kuri padėtų pagerinti nuteistojo gyvenimą išėjus iš įkalinimo įstaigos. Todėl rehabilitacijos organizavimas ir vykdymas pagal šį modelį, pasižymėtų GLM pritaikymu kiekvienam pažeidėjui individualiai, kuriuo būtų siekiama ne tik įdiegti vidines ir išorines, socialiai priimtinas elgesio normas, bet ir įgalinti jų realizavimą. Remiantis Wardo ir jo kolegų nuomone (Ward ir Maruna, 2007), RNR modelis pabrėžia asmens socialiniame vaidmenyje esančius trūkumus, o GLM orientuotas į stipriąsias nuteistojo puses. Mokslininkai tvirtina, kad vykdomos korekcinio pobūdžio programos nuteistiesiems privalo akcentuoti esamus kriminogeninius poreikius, t. y.

„[...]siekiant sumažinti nusikaltimų recidyvą, GPCSL atlikti tyrimai rodo, kad pirmiausia reikia laikytis RNR. O GLM pagrįstos intervencijos gali nesiskirti ir nuo tinkamai įgyvendintų RNR intervencijų, jei yra įvertinami teisės pažeidėjo dinaminiai rizikos veiksniai. Be to, sutinkame, kad kriminogeninių poreikių tenkinimas gali palengvinti kliento įsitraukimą į gydymą“ (Yates ir Ward, 2008).

Kaip jau buvo kalbėta anksčiau, įkalinimo įstaigos labai skiriasi nuo kitų socialinių aplinkų, tokių kaip mokyklos ar darbo vietos. Nuteistųjų socialinė ir ekonominė padėtis laisvėje, taip pat piktnaudžiavimas psichiką veikiančiomis medžiagomis, menka savikontrolė ar prasta psichinė sveikata įtraukia juos į pakartotinį nusikalstamumą, dėl ko teisės pažeidėjams yra skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės. Apie šiuos veiksnius, lemiančius pakartotinį nusikalstamumą užsienio autoriai apibrėžia dvejais poliniais požiūriais, t. y. socialinių gebėjimų ir socialinės negalios modeliai (Hansell ir Wiatrowski, 1981; Bouchard ir kt., 2017). Socialinės negalios modelis kilęs iš socialinės kontrolės teorijos, kurios teigimu, nusikalstančiųjų socialiniai įgūdžiai yra nesubrendę dėl ko sukuriama nestabilūs santykiai tarp nuteistųjų ir yra vadovujamasi kriminalinėmis nuostatomis. Priešingai, socialinių gebėjimų modelis nurodo, kad nusikaltėliai turi panašius socialinius įgūdžius, kuriais vadovujasi savo gyvenime. Atsižvelgiant į šiuos modelius ir jų priežastinę logiką, socialinių gebėjimų modelis akcentuoja, kad „nusikalstamos draugystės“ išlieka lygiagrečios, nes jos formuoja normatyvinę įtaką bei nusikalstamų nuostatų palaikymą. Asmenys, kurie užsiima kriminalinėmis

veiklomis, išlieka populiarūs tarp savo bendraamžių, išlaiko (jų nuomone) prasmingus ryšius bei priklauso kriminalinėms grupėms (t. y. sukuria grupinį solidarumą). Užsienio literatūra daugiausiai orientuojasi į paauglius ir atlikti tyrimai atskleidė (Kreager, 2004; Gallupe ir kt., 2015), kad nusikalstamumo rodikliai tarp jaunuolių yra dideli ir pagrįsti tarpusavio santykiais bei kriminalinių nuostatų palaikymu.

Lietuvos įkalinimo įstaigose pastaruoju metu yra formuojamas naujas resocializacijos modelis ir remiantis 2021 m. sausio 7 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu „Dėl nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos patvirtinimo“ Nr. V-5, yra siekiama reformuoti esamą resocializacijos organizavimą bei pareigūnų ir kitų darbuotojų darbų paskirstymą. Siekiant gerinti nuteistųjų socialinės reabilitacijos procesą laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu yra numatoma nauja koncepcija, kuri nurodoma 2 paveikslėlyje.



2 pav. 2021 m. Resocializacijos modelio koncepcija Lietuvos įkalinimo įstaigose (Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu „Dėl nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos patvirtinimo“, 2021 m. sausio 7 d., Nr. V-5, 2021).

Analizuojant naują resocializacijos modelį, pastebima, jog siekiant diferencijuoti pataisos įstaigų darbuotojų veiklą ir skirstant į komandas yra orientuojamasi į resocializaciją ir dinaminės priežiūros vykdymą. Kaip nurodoma koncepcijoje, pataisos pareigūnų veiklos turinys bus orientuotas vykdyti dinaminę nuteistųjų priežiūrą ir saugumo užtikrinimą. Pagal pavestas užduotis bus išskaidomi pareigūnai į kontaktinius ir saugumo valdymo pataisos pareigūnus. O darbą su resocializacija atliks likusios komandos, kuriose yra planuojama, jog dirbs asmenys pagal darbo sutartį. Darbas su nuteistaisiais turėtų siekti maksimaliai įmanomo užimtumo ir elgesio pokyčių siekiant mažinti recidyvo tikimybę. Remiantis koncepcija: „[...]Resocializacijos proceso veiksmingumas turi būti vertinamas kriminogeniniais tyrimais. Bausmių vykdymo sistemoje veikia kriminologinės analizės komanda, pagal poreikį jos kuriamos ir atskirose įkalinimo įstaigose. [...] tikslas – analizuoti recidyvo rizikos ir apsauginius veiksnius, kriminogeninių procesų ir kitas su laisvės atėmimo bausmės vykdymo veiksmingumu susijusias tendencijas.“ Įvertinant šiuos išdėstytus veiksnius galima daryti prielaidą, kad RNR modelį planuojama taikyti ir ateityje optimizuojant resocializacijos procesus įkalinimo įstaigose.

Apibendrinus abu šiuos taikomus resocializacijos modelius viešojo valdymo institucijose galima daryti prielaidą, kad abu modeliai praktiškai yra taikomi, tačiau dažniau yra pasirenkamas RNR modelis. Įvertinus resocializacijos modelių svarbą, pagrindinis dėmesys yra skiriamas nuteistųjų integracijai į visuomenę. Tiek užsienio, tiek Lietuvos įkalinimo įstaigos, bandydamos naujas praktikas šiose srityse siekia efektyvesnio poveikio padedant teisės pažeidėjui keisti netinkamus elgesio modelis bei lengviau reintegruoti iš įkalinimo įstaigos į bendruomenę, dėl ko resocializacija išlieka neatidėliotinu darbo aspektu bausmių vykdymo sistemoje.

1.3. Bendradarbiavimu grįsto valdymo bruožai ir jų svarba valdymo procesuose

Viešojo administravimo mokslininkai ir tyrėjai išlieka suinteresuoti viešuoju valdymu ir bendradarbiavimo galimybėmis. Dešimtojo dešimtmečio pabaiga sukėlė daug pokyčių viešojo valdymo srityje ir pasireiškė vis didėjančia tendencija kolektyvinio ir bendradarbiavimu grįsta praktika. Agranoffas ir McGuire's (1999, p. 4) apibrėžia bendradarbiavimo viešojo valdymo koncepciją kaip pagalbos ir valdymo daugiaorganinėms priemonėmis, skirtomis spręsti problemas, kurias nelengva išspręsti individualiai organizacijai ar valstybės mastu (Milward ir Sandfort, 2008). Analizuojant senai išsisknijusias problemas, pradedant aplinkos tarša ir baigiant nesėkmingu visuomenės švietimu yra būtinos naujos galimybės spręsti kylančias bėdas naudojant bendradarbiavimu grįstus mechanizmus. Nacionalinis politikos sutarimo centras apibrėžia bendradarbiavimu grįstą valdymą kaip: „[...]platesnė sąvoka ir apima tiek oficialias, tiek neoficialias santykių sistemas ir tinklus sprendimams priimti ir problemoms spręsti“. Milwardas ir Provanas (2006, p. 148) teigia, kad valdymas yra labiau įtraukiantis terminas nei vyriausybė, kuriai rūpi sudaryti sąlygas tvarkingai valdžiai ir vykstantiems kolektyviniams procesams valstybės valdyme. Valdymas, kaip koncepcija, atrodo platesnis nei viešasis valdymo procesas.

Viešasis administravimas stengiasi vis labiau įsitraukti į dialogą su įvairiomis institucijomis ir valstybių valdymo organais. Bendradarbiavimu grįstas valdymas būtent iš šių veiksmų ir susiformuoja bei tampa vis didesniu iššūkiu. Šiuolaikinėse demokratinėse vartotojų visuomenėse decentralizuotos, dalyvaujančios ir į konsensusą orientuotos daugiašalės valdymo formos papildo ir dažnai pakeičia įprastas, į valstybę orientuotas aplinkos valdymo formas. Įvairių socialinių veikėjų dalyvavimas visuose viešojo valdymo proceso etapuose tapo gero valdymo ir bendradarbiavimu grįsto valdymo požymiais. Išnagrinėjus šiuos klausimus iš politinės ir sociologinės teorijos perspektyvos, mokslinės publikacijos ir autorių nuomone, šios aplinkos valdymo formos padeda liberalioms vartotojų visuomenėms valdyti savo nesugebėjimą ir nenorą pasiekti geresnių rezultatų socialinės pertvarkos srityje. Atsižvelgiant į vis didėjančią viešojo sektoriaus inovacijų paklausą, valstybės vis dažniau nusprendžia pasirinkti bendradarbiavimo procesus ir užsienio valstybių gerąją praktiką, siekiant įgalinti vis daugiau inovacijų viešajame sektoriuje. Dėl ko šiuo metu viešosios naujovės tapo vis labiau priimtinesnės ir daugelis valstybių pradėjo rinktis nacionalines programas, kuriomis siekiama stiprinti viešųjų paslaugų įgalinimą viešojo valdymo įstaigose. Tarptautinės kampanijų organizacijos, tokios kaip Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), taip pat pabrėžė viešojo sektoriaus naujovių poreikį ir svarbą valstybės valdymo procesuose.

Bendradarbiavimu grįstas valdymas reiškia procesą, apimančią išteklius ir taktinius bendradarbiavimo ryšius už vienos organizacijos ribų, skirtą nustatytam viešosios politikos tikslui pasiekti. Bendradarbiaujantis viešasis valdymas dažniausiai susijęs su susitarimais, kai dvišalėje sutartyje dalyvauja daugiau nei dvi šalys ir vaizduoja kelių organizacijų susitarimų tolesnį ir

funkcionavimo procesą, siekiant išsiaiškinti ginčus, kurių negali išspręsti ar sklandžiai išsiaiškinti organizacijos atskirai (Tucmeanu, 2014; Blomgran, 2009). Bendradarbiauti siekiantys partneriai turi suprasti, kaip kolektyviai priimti sprendimus dėl procedūrų, kurios reguliuos jų elgesį ir ryšius bei reikalauti, kad būtų sukurtos struktūros, leidžiančios pasiekti susitarimą dėl bendradarbiavimo įsipareigojimų ir tikslų per kolektyvinius tinklus.

Besivystančiose valstybėse organizacijos vaidina svarbų vaidmenį kaip socialinių pokyčių ir vystymosi procesuose, kuriuose išlieka būtina sąlyga augimui. Socialinių pokyčių idėja be organizacijos tampa beprasmė, kadangi planuojamieji pokyčiai yra vykdomi per institucijų veiklą ir šiems tikslams pasiekti reikalingos bendradarbiavimo pastangos, kapitalo, materialinių ir žmogiškųjų išteklių sutelkimas. Ir organizuotumo stoka yra laikoma vienu esminių ekonominių vystymąsi ribojančių veiksnių. Siekdami pagerinti procesus, visuomenės dalyvavimą ir rezultatus, susiduriama su ilgalaikiais ir vis naujesniais iššūkiais. Tuo pačiu metu, kai bendradarbiavimo susiejimas su prisitaikančiu valdymu suteikia tam tikrų galimybių spręsti ar suvaldyti šiuos iššūkius. Nors yra daug bendrų sprendimų priėmimo apibrėžimų, kurių metu autonominiai arba pusiau autonominiai viešojo valdymo veikėjai sąveikauja per formaliąsias ir neformaliausias derybas, kartu kurdami taisykles ir struktūras, reglamentuojančias jų santykius ir būdus, kaip veikti arba nuspręsti juos sujungusiais klausimais, kad būtų pasiekta abipusė naudinga.

Bendradarbiavimu grįstas valdymas konceptualiai sudaro sąlygas nuolatiniam mokslininkų, suinteresuotų šalių ir jų vadovų dialogui, kad būtų sukurtas bendras sprendimų ir poreikių supratimas, tačiau vis dėl didesnis dėmesys bendradarbiaujančiam valdymui skiriamas derybų procesams ir socialinės dinamikos vystymuisi (Camacho, Schenk ir Susskind, 2012). O Kettlo (1996, p. 8) teigimu, per pastarąjį šimtmetį vienas iš svarbiausių viešojo administravimo funkcionavimo pokytis buvo vis didėjanti viešasis paslaugas teikiančių institucijų tarpusavio priklausomybė, kurių metu užmezgant svarbius santykius, tai gali lemti sėkmingas ateities perspektyvas. Per pastaruosius kelis dešimtmečius didėjant vis spartesniam valdymui, išauga ir piliečių noras gauti vis didesnių paslaugų teikimo galimybių ir per mažiau išsisknijusia tradicinę veiklą (Goldsmith ir Eggers, 2004).

Pagal Alteras ir Hage (1993, p. 2), bendradarbiavimo struktūrose per vertikalųjį kontekstą formuojasi viešasis valdymas, o per horizontalųjį mobilizuojami viešieji ir privatūs veikėjai (Lina Skeberdytė, 2014, p. 144). Tai apima atskiras valdymo operacijas, kuomet viešojo administravimo atstovas gali dalyvauti procese nuo valstybinių ribų iki organizacinių įstaigų ir sektorių peržengimo formaliųjų sutarčių pagalba. Šį bendradarbiavimo kontekstą papildė ir „tarporganizacinių inovacijų“ tipai, kuriuos nustatė Mandellas ir Steelmanas (2003, p. 197) įvardindami, jog:

- vienas iš pirmųjų tipų yra pertraukiamas koordinavimas, kuris atsiranda, kai dviejų ar daugiau organizacijų politika ir procedūros tampa tarpusavyje suderinamos, jog būtų pasiektas tikslas;
- antrasis bendradarbiavimo konteksto tipas yra laikinai suformuota darbo grupė, kuri yra įsteigiama dirbti nustatytam terminuotam laikotarpiui, iki kol tikslas bus įgyvendinamas;
- trečiasis tipas yra nuolatinis arba reguliarus koordinavimas. Tokio tipo koordinavimas įvyksta, kuomet kelios organizacijos nusprendžia užsiimti konkrečia veika, kad pasiektų užsibrėžtą tikslą arba formalų susitarimą. Pasak autorių, narystė šiame susitarime išlieka griežtai apibrėžta ir apribota, kad išliktų stabilus koordinavimas.

Taigi, suinteresuotos šalys dalyvaudamos ir kartu bendradarbiaudamos susiburia tam, jog atsirastų galimybė keistis informacija ir ieškoti problemų sprendimo būdų. O kartais keisdami informacija gerina šio tinklo narių administracinius gebėjimus bei kuria strategijas siūlydami finansavimo paketus bei technologijas.

Įvertinus bendradarbiavimu grįsto valdymo įgūdžius, Agranoffas ir McGuire (1999, p. 4) išskiria bendradarbiaujančio valdymo elgesį pagal jų vykdomos veiklos skirtumus ir suskirsto elgesį į keturias kategorijas, t. y. aktyvumą, rėmimą, mobilizavimą ir sintezę. Aktyvumas yra tinkamai pasirenkamų žmonių ir išteklių, reikalingų programos tikslams pasiekti nustatymas ir įtraukimas. Tinkami asmenys yra tie, kurių politikos formavimo ištekliai yra finansai, žinios, informacija, kompetencija, patirtis teisiniai įgaliojimai bei darbas, negu tų nuo kurių priklauso bendradarbiavimo pastangų bus pasiekti tikslai. Sintezavimas apima produktyvios ir tikslingos visų veikėjų sąveikos sukūrimą. Pagal Kickertas ir Koppenjanas (1997, p. 136), tinklo (bendradarbiavimo) valdymo užduotys išskiria pagal tris bendras veiklas - kišimasi į esamus santykių modelius ir jų pertvarkymas, skatinantis palankias sąlygas bendradarbiauti kuriant konsensuą ir kartu sprendžiant aktualias problemas (Klijn ir Koppenjan 2000, p. 136). Autoriai nurodo, kad šios strategijos atsiranda tiek valdymo, tiek tinklo struktūrizavimo procese. Valdymas apima tinklo aktyvumą, sprendžiant, „kas turėtų dalyvauti, o kas ne“, organizuojant sąveiką ir tarpininkavimą siekiant suderinti problemas ir sprendimus su bendradarbiaujančiais veikėjais.

Vyraujant globalizacijos ir technologijos pažangos procesams pasaulyje, dauguma šiuolaikinių visuomenių tampa vis labiau priklausomos nuo tarpusavio bendradarbiavimo. Iššūkiai, su kuriais susiduria viešąsias paslaugas teikiančios organizacijos, tampa vis sudėtingesni bei sunkiau išsprendžiami (Benington ir kt., 2017; Crosby, Hart, Torfing 2017; Brogaard, 2021). Priešingai, tik bendradarbiavimo tarp organizacijų pagalba kylančios problemos yra sprendžiamos kur kas profesionaliau bei pasitelkiant geruosius pavyzdžius (Osborne, 2018; Eriksson E. ir kt., 2020). Analizuojant Lietuvos atvejį, viešosios valdysenos bruožai pasižymi bendradarbiavimu grįstu valdymu tarp institucijų, kuriuo vadovaujasi ne viena pasaulio demokratinė valstybė. Pažymėtina, kad viešasis valdymas tarpusavyje sąveikauja ir formuoja tinklus, kurių metu yra dalinamasi pavyzdžiais bei profesionaliu bendradarbiavimu. Svarbu akcentuoti, jog diegiant siūlomas inovatyvias viešosios valdysenos programas, jis yra paremtas atvirų santykių principu ir pasitikėjimu tarp bendradarbiaujančių valstybių, dėl ko kinta ir paslaugų gavėjo vaidmuo. Kaip vienas iš pavyzdžių - Kalėjinų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos vykdo į įkalinimo įstaigas orientuotą projektą „Lietuvos bausmių sistemos kokybės gerinimas“ ir jį siekia įgyvendinti bendradarbiaudama su Norvegijos Karalystės donorų projekto partneriais. Projektas yra finansuojamas Norvegijos finansinio mechanizmo programos lėšomis ir siekiama įgyvendinti iki 2024 m. balandžio mėnesio. Kaip jau yra minėta anksčiau, įkalinimo įstaigos yra orientuotos vykdyti resocializacijos procesus ir konkrečiai Lietuva stengiasi semtis sėkmingesnės patirties iš užsienio valstybių, kas padės Lietuvos bausmių vykdymo institucijoms imtis efektyvesnio darbo su įkalintais asmenimis, siekiant sėkmingesnio resocializacijos proceso atsižvelgiant į Europos Tarybos nustatytus standartus bei taikomą praktiką pagal Europos pataisos įstaigų taisyklių reglamentavimą (2006).

Apibendrinus galima daryti prielaidą, jog bendradarbiavimu grįstas valdymas yra standartinė viešojo valdymo dalis, kuris dažniausiai stebimas tokiose srityse kaip ekonomikos ar bendruomenių vystyme, socialinių ar žmogiškųjų paslaugų srityse. Svarbu akcentuoti faktą, jog bendradarbiavimas labiau

papildo negu pakeičia organizacijos valdymo strategijas. Dėl ko jungiantis į partnerystes yra nuolat sąveikauja tarpusavyje, jog atsirastų mokymasis iš bandymų ir klaidų (Thomsonas ir Perry, 2006).

1.4. Resocializacija įkalinimo įstaigose

Norint suprasti, kaip individas socialiai prisitaiko prie savo aplinkos yra svarbu įvertinti kelias sąlygas. Pirmiausia svarbu įvertinti tai, kad asmens nuomonė ir nuostatos neprieštarautų socialinei aplinkai, kuriai jis priklauso. O antra, aplinkos nuomonė ir nuostatos neturi prieštarauti giliai įsišaknijusioms individo nuostatoms, taip kvestionuojant vertybių sistemą, kuri yra jo asmenybės dalis. Taigi socialinė adaptacija atsiranda dėl refleksinės „transkonstrukcijos“ dinamikos, kurioje individo ir aplinkos vertybės prisitaiko. Vis dėlto įkalinimo proceso metu kyla šio apibrėžimo taikymo sunkumų. Iš tiesų, izoliacijos ir uždarumo kontekste, asmens ištraukimas iš originalios sociokultūrinės aplinkos dažniausiai formuoja asmenybinius pokyčius, galinčius atitolinti nuo kasdienių įpročių, susiformavusių ankstesniame laikotarpyje. Kiekvienas sulaikytasis yra priverstas gyventi tarp įvairių socialinių grupių, kurios gali būti priešiškos jo vertybėms, nuostatoms, dėl ko yra svarbu išsiaiškinti, kaip sulaikytajam asmeniui izoliacijos laikotarpiu yra suteikiama pagalba, ir kokiomis priemonėmis yra formuojama sėkmingesnė nuteistojo integracija į visuomenę.

Viena iš socialinių problemų, kuri vis dar išlieka mokslininkų diskusijų objektas yra atrasti, kaip pasiekti nuteistųjų pataisos ir resocializacijos tikslus per bausmės atlikimo laikotarpį. Sprendžiant šią dilemą, išlieka aktualūs klausimai, susiję su nusikalstamo elgesio ir recidyvo apraiškomis, dėl ko elgesio korekcija ir resocializacija yra labai svarbūs veiksniai, sprendžiantys įvairius visuomenės socialinės ir praktinės veiklos klausimus, siekiantys ne tik užkirsti kelią vykstantiems nusikaltimams, bet ir apskritai užkirsti kelią socialiniams nukrypimams visuomenės rate. Nuteistųjų pataisos ir resocializacijos užtikrinimas išlieka viena iš svarbiausių veiklų įkalinimo įstaigų sistemos vystymo etapuose, siekiant užtikrinti visuomenės saugumą.

Resocializacija yra skirta nuteistajam, išėjusiam iš įkalinimo įstaigos, siekiant užtikrinti jo socialiai naudingų ryšių, santykių su visuomene atkūrimą ir tolesnį vystymąsi, darnios asmenybės, galinčios objektyviai įvertinti save, formavimąsi. Klausimas, kaip rasti racionalų mechanizmą, nuteistųjų korekcijai ir resocializacijai tam tikrą laiką, išlieka vis dar aktualus visuomenės vystymosi procese, analizuojant problemas, kylančias dirbant su nuteistais asmenimis bausmės atlikimo metu ir po jų paleidimo iš įkalinimo įstaigų. Remiantis Karamanas (2010, p. 65) požiūriu, sėkminga nuteistųjų resocializacija turėtų būti orientuota į siekį sukurti teigiamų pokyčių, susijusių su tikslingu asmenų socialinio ir norminio elgesio formavimu, kuris leistų jiems sklandžiai integruotis į visuomenę, kas be abejo, reikalauja veiksmingų valstybės reguliavimo mechanizmų ir atitinkamų metodų. Šių priemonių poveikis turėtų apsaugoti visuomenės interesus, nuteistųjų bausmės atlikimo metu spręsti jiems kylančias problemas, neutralizuoti priežastis bei slopinti įkalinimo sukeltus padarinius. Analizuojant Europos pataisos įstaigų taisykles (2006), pirmajame skyriuje yra išskiriami pagrindiniai principai, kuriais vadovaujantis privalo būti organizuojama įkalinimo tvarka. Nurodoma, kad visais atvejais, nuo nuteistajam paskirto suėmimo, įstaigų darbuotojai privalo elgtis su juo vadovaudamiesi „Žmogaus teisėmis“ ir organizuoti bendradarbiavimą, siekiant, kad asmenims būtų kuo lengviau grįžti atgal į laisvę. Tai reiškia, kad pataisos įstaiga yra vieta, kurioje galima ugdyti ir šviesti nuteistuosius, kad jie galėtų grįžti į savo bendruomenės bei rinktis teisėtus gyvenimo būdus, dėl ko, analizuojant resocializacijos organizavimą įkalinimo įstaigose yra prieinama prie dar vienos sąvokos – *socialinės reabilitacijos*.

Resocializacijos proceso vykdymas įkalinimo įstaigose visuomenei yra sunkiai suvokiamas mechanizmas. Visuomenėje vyrauja tokia nuostata, kad asmenų, kurie sukėlė žalą nukentėjusiesiems ar visuomenei, jų atžvilgiu skyrus baudžiamojo poveikio priemones už atitinkamus teisės aktų pažeidimus yra būtina suvaržyti žmogaus laisvę, tokiu būdu siekiant sumažinti tikimybę pakartotiniam nusikalstamumui. Remiantis Michaelu Foucaultu, bausmė buvo sukurta siekiant įbauginti ir atgrasyti asmenį nuo nusikaltimų, jį atribojant nuo bendruomenės (cit. iš Sargiacomo, 2009, p. 274), tačiau tai, laikui bėgant tokios baudžiamojo poveikio priemonės pasiteisina ne visada. Laisvės atėmimo bausmės tikslas, be kita ko, yra įstatymus pažeidžiančių asmenų gebėjimų gyventi visuomenėje teisėtai, pagal galiojančias taisykles, ugdymas ir recidyvo grėsmės mažinimas. Aktyvus įkaltintų asmenų dalyvavimas resocializacijos procese yra įmanomas tuomet, jei nuteistasis pripažįsta netinkamus savo sprendimų priėmimo būdus ir suvokia būtinybę keistis. Vertinant pažeidžiamų asmenų socialinį prisitaikymą visuomenėje, yra svarbu ne tik pakeisti jų elgesio formas, tačiau priversti jas internalizuotis į priimtas socialines vertybes bei normas, o taip pat išmokyti jas valdyti. Dėl ko korekcinė ir intervencinė įtaka išlieka būtina sąlyga šiems numatomiems rezultatams pasiekti ir ugdyti nuteistųjų jautrumą korekcinėi įtakai.

Daugelio laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų veikla nėra susijusi su pastangomis siekti socialiai atsakingų tikslų. Priešingai, iš tikrųjų, nuolat vykstant socializacijos procesui, įstatymus linkę pažeisti asmenys perima asocialaus elgesio modelius ir juos taiko, dėl ko pasireiškia nusikalstamos veikos. O taip pat jų gyvenime susiformuoja tokios aplinkybės ar konfliktai, kurių jie nesugeba išspręsti racionaliai, dėl ko nuteistiesiems būna sunku suprasti tikrąsias laisvės atėmimo bausmės paskyrimo priežastis. Vis tik analizuojant resocializacijos sampratą, piliečiui pritaikius atitinkamą bausmę ir siekiant sumažinti recidyvo riziką, neužtenka vien apriboti asmens laisvę, yra reikalinga suteikti ir visapusišką pagalbą viso įkalinimo metu. Tad šioje terpėje ir susiduriame su resocializacijos proceso organizavimu ir vykdymu. Atsižvelgiant į visuomenės normų bei doktrinų kaitą paskutiniaisiais dešimtmečiais, kurios metu tapo ypač svarbu išlaikyti humaniškas bei palankias pokyčiui sąlygas bausmės atlikimo metu, atsirado poreikis įkalinimo įstaigose užtikrinti asmenų, atliekančių bausmę orumo išsaugojimą ir esminių žmogaus teisių išlaikymą, tokiu būdu siekiant didinti tikimybę sėkmingai integracijai, atlikus paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę. Šie išvardinti veiksniai lėmė poreikį ieškoti naujo požiūrio į suimtuosius bei nuteistuosius ir galimybių praplėsti resocializacijos sampratą, jos organizavimą bei vykdymą. Atsižvelgiant į užsienio šalių gerąją praktiką yra formuojamas vis efektyvesnis resocializacijos modelis, kuris būtų paremtas suimtojo/nuteistojo asmenybės pažinimu, rizikų identifikavimu ir siekiu, sukurti saugią aplinką pareigūnams, nuteistiesiems ir visuomenei, tuo pačiu pagrindinį dėmesį skiriant sėkmingai integracijai į visuomenę, o ne vien tik asmens laisvės apribojimui.

Svarbi pataisos pareigūnų resocializacijos darbo efektyvumo sąlyga yra gebėjimas bendrauti su įkalintais asmenimis taip, kad jie pritartų siūlomoms korekcinėms veikloms ir suvoktų jų svarbą socialinei korekcijai. Nuo abiejų šalių priklausomi veiksniai lemia korekcinę santykių užmezgimą ir plėtojimąsi, dėl ko darbuotojai asmeniškai bendraujantys su nuteistaisiais, turi atitikti tam tikrus specialius asmenybės ir profesinius kriterijus (Machel, 2003; Gordon, 2014). Šis procesas, kurio metu vyksta nuteistojo pažinimas, kriminogeninių sričių įvertinimas nustatomas vadovaujantis dinaminės priežiūros principais, kurie po truputį yra taikomi konkrečiose Europos įkalinimo įstaigose, kurios nusprendė pasinaudoti galimybe – siekti efektyvesnio resocializacijos proceso, pritaikant Norvegijos bausmių vykdymo sistemos ir dinaminės priežiūros principus.

Reabilitacijos įgyvendinimas bausmių vykdymo sistemose turi didelį poveikį nuteistiesiems, kuriems yra atimta laisvė. Laipsniškai dirbant įstaigos darbuotojams su nuteistuoju, reabilitacijos procesas turi teigiamų pokyčių, kurie gali skatinti socialesnę elgesį. Remiantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso nuostatomis (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002 m. liepos 19 d., IX-994, 2002), nuteistųjų socialinė reabilitacija yra paremta pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos valdymu bei tuo pačiu siekiama šio proceso pagalba įgyvendinti „atkuriamąjį teisingumą“, todėl galima daryti prielaidą, jog resocializacija yra sudėtinga socialinė-teisinė sistema, apimanti įvairius socialinių ryšių atnaujinimo aspektus nuteistojo bausmės atlikimo metu ir išėjus iš įkalinimo įstaigos. Kitaip tariant, pakartotinė socializacija asmenims, išėjusiems iš įkalinimo įstaigos apima aibę priemonių, skirtų padėti jiems įsidarbinti ir gyventi, užmegzti ryšius su paleidžiamu asmeniu, siekiant jo tolesnės integracijos į visuomenę, dėl to atkuriamas nuteistojo socialinis statusas ir jis gali grįžti į savarankišką gyvenimą (Nezhvyets, Zhuk ir Zhuk, 2009). Apibendrinant galima daryti prielaidą, jog įkalinimo įstaigos turi būti valdomos progresyviai ir kurti emociškai ramų klimatą tarp nuteistojo ir įstaigos darbuotojo, dėl ko galima įvardinti, kad reabilitacija yra pereinamojo laikotarpio teikiama paslauga, skirta įkalintiems asmenims, siekiant išvengti pakartotinio nusikalstamumo.

Pakartotinė socializacija bausmių vykdymo sistemoje yra asmens, kaip visaverčio socialinio nario, atkūrimo procesas, kuris atliekamas remiantis teisinių, organizacinių, psichologinių, edukacinių ir kitų priemonių įvairiais etapais taikymu. Neįmanoma tiesiogiai kalbėti apie galutinę nuteistojo resocializaciją atliekant bausmę, kadangi per šį laikotarpį galima tik imtis tam tikrų veiksmų, siekiant užtikrinti sėkmingą jo integraciją po išleidimo. Pataisos metodo tikslas - išsaugoti nuteistųjų sveikatą ir orumą, ugdyti atsakomybės jausmą ir įgūdžius, kurie padėtų jiems vėl integruotis į visuomenę, laikytis teisinės valstybės principų ir patenkinti savo poreikius teisėtais būdais. Būtina resocializacijos sąlyga - nuteistojo korekcija.

Kalbant apie Lietuvos įkalinimo įstaigose vykdomą resocializacijos procesą, laisvės atėmimo vietoms tampa dideliu iššūkiu, kaip pasiekti sėkmingų rezultatų mažinant nusikaltimų recidyvą ir pasiekti bausmių vykdymo sistemai keliamų tikslų. Remiantis Eurostato duomenimis (2017-2019 laikotarpiu), „[...]Lietuva yra viena iš Europos Sąjungos narių, kurios 100 000 gyventojų tenka didžiausias skaičius įkalinimo įstaigose bausmę atliekančių asmenų, t. y. 227 nuteistieji“. Nors laikotarpyje šie skaičiai yra po truputį kintantys, tačiau Lietuvos pozicija tarp Europos sąjungos valstybių išlieka aukšta. Remiantis Heinzo (2017, p. 84) nuomone, valstybės privalo dėti daugiau pastangų plėtodamos nusikaltimų vykdymo prevenciją ir mažindama recidyvo riziką. Šios sampratos laikymąsi įpareigoja ne vienas Europos sąjungoje patvirtintas ir reglamentuotas teisės aktas, kuris koordinuoja nuteistųjų bausmės atlikimo eigą ir, kaip vieną iš bausmės vykdymo tikslų, įvardina resocializacijos procesą (Liukinevičienė ir Mikalauskas, 2018).

Būtina suvokti, kad asmens įkalinimas laisvės atėmimo vietose yra ne tik teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės atlikimas, tačiau ir vieta, kur šie asmenys yra mokomi pasirengimo grįžti ir tapti visuomenės dalimi bei rinktis tik teisėtus problemų sprendimo būdus. Vertinant Lietuvos resocializacijos proceso vykdymą, šis žengia tik pirmuosius žingsnius, siekdamas kokybiškesnio darbo su nuteistuoju (Sakalauskas, 2017). Analizuojant Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos puslapį, nuo 2014 metų yra kuriama bei diegiama vis daugiau projektų, siekiant vykdyti kokybišką resocializaciją įkalinimo įstaigose. Resocializaciją įkalinimo įstaigose koordinuoja LR Kalėjimų departamentas ir jame esantis Resocializacijos skyrius.

Kiekvienoje Lietuvos įkalinimo įstaigoje taip pat yra Resocializacijos skyriai, kurie pagrindinės funkcijos yra socialinis darbas su nuteistaisiais. Verta pabrėžti, kad šiame procese dalyvauja ir kitų skyrių darbuotojai, taip pat yra įtraukiami ir savanoriai bei nevyriausybinų organizacijų atstovai.

Remiantis K. Strafvollzugo požiūriu (2015), „[...]patekimas į įkalinimo įstaigą nuteistajam reiškia ne tik stigmatizaciją ir ryškų paženklinimą „nusikaltėliu“, jis sukelia sunkią deprivacijos (netekimo) būseną. Asmuo atskiriamas nuo sau įprastos socialinės aplinkos, praranda savo ankstesnį turėtą socialinį statusą ir integruojamas į naują uždara socialinę sistemą.“ (cit. iš G. Sakalausko, 2017, p. 79), todėl siekiant mažinti neigiamą įkalinimo fakto poveikį asmeniui yra būtina šiuos padarinius slopinti resocializacijos būdu. Ne tik Lietuvos teismų praktikoje atkreipiamas dėmesys, tačiau ir minėtas autorius pritaria, jog įkalinimas yra viena iš blogiausių resocializacijos priemonių, todėl nuteistiesiems ši kardomoji priemonė turėtų būti parenkama tik kraštutiniu atveju.

Įkalinimo įstaigos, tai fizinės struktūros objektas, kurioje žmonės, gyvenantys labai specializuotomis sąlygomis, naudojami ištekliams ir prisitaiko prie kitokio gyvenimo, kurį teikia tuometinė socialinė aplinka. Laisvės atėmimo vietose, siekiant kuo tikslingesnių resocializacijos procesų, bendradarbiaujant su Norvegijos Karalystės partneriais buvo įgyvendinami svarbūs projektai. Pirmasis iš jų – pusiaukelės namai, kurie reikšmingai padeda lengviau integruotis nuteistiesiems į visuomenę ir čia bausmę atliekantiems nuteistiesiems yra teikiama visokeriopa pagalba siekiant valdyti, kriminogeninius veiksnius ir stiprinti esamus, apsauginius. Lietuva, remdamasi sukaupta „gerąja“ Norvegijos patirtimi ir pagal bendradarbiavimo plėtros programą įsteigė penkis pusiaukelės namus Lietuvoje, kuriuose, 2020 metų duomenimis, laisvės atėmimo bausmę atlikinėjo 91 nuteistasis. Antroji programa, kuri stipriai siejasi su resocializacijos proceso įgyvendinimu įkalinimo įstaigose ir buvo analogiškai diegiama kartu su Norvegijos karalystės „Norway Grants“ projektinėmis veiklomis - dinaminė priežiūra.

Vaičiūnienės (2017, p. 6) teigimu, steigiamos programos įstaigų darbuotojams tampa iššūkiu sąžiningai vykdyti jiems paskirta funkcijas. „[...]Pareigūnai pripažįsta, atsiduriantys paradoksaliaje situacijoje: viena vertus, iš jų reikalaujama tapti nuteistųjų mentoriais, teikti visokeriopą pagalbą, palaikyti šiltus ir draugiškus santykius, bet, kita vertus, draugiški santykiai gali sukelti įtarimą ir tam tikroms tarnyboms atrodyti peraugančiais į draudžiamus ryšius.“ Išanalizavus šį santykį tarp darbuotojo ir nuteistojo galima prieiti prie išvados, kad vis dėlto organizuojant ir diegiant naujus projektus ir programas yra būtinos kuo aiškesnės reformos be dviprasmybių ir teisės aktų prieštaravimo.

1.5. Nuteistojo socialinės rehabilitacijos ir integracijos svarba resocializacijos procese

Bhutta (2012, p. 171) aptaria kaip įkalinimas pakeitė žiaurius ir griežtus tamsiųjų amžių baudžiamuosius metodus į reabilitacinę filosofiją. Dėl šios permainos Vakarų Europoje ir Amerikoje buvo sukurti nauji kalėjimai, kurie orientuoti į nuteistųjų darbą, drausmę bei savistabą. Recidyvo rodikliai aiškiai įvardino, jog intensyvi nuteistųjų priežiūra lygtinio paleidimo metu bei elektroninėmis stebėjimo priemonėmis nebuvo tokios veiksmingos, kaip tikėjosi teisinė sistema, tačiau pastebėta, jog nuosekliai vykdomos reabilitacijos programos įkalinimo įstaigose – sumažino recidyvų skaičių. Psichiatrijos profesoriaus Gilligano (2010, p. 301) straipsnyje „Beyond the prison paradigm“ nurodoma, kad du trečdaliai nuteistųjų pakartotinai nusikalsta per trejus metus po paleidimo iš įkalinimo įstaigos, dažnai įvykdydami sunkesnę arba smurtinį nusikaltimą. Gilliganas

taip pat pažymi, jog atsižvelgiant į didelį nuteistųjų, grįžtančių į bendruomenę skaičių ir didelę tikimybę šiems asmenims pakartotinai nusikalsti, itin svarbu keisti įkalinimo įstaigų politiką bei kontaktą tarp nuteistųjų ir su jais dirbančių pareigūnų. Remiantis šiuo požiūriu tampa svarbu ne atskirti nusikaltusius asmenis nuo visuomenės, tačiau padėti jiems keisti savo elgesį bei išmokyti elgtis konstruktyviai, socialiai, kad jie būtų pasirengę grįžti į bendruomenę.

Socialinė integracija pagal Wong ir Solomon (2002, p. 18), susideda iš dviejų dimensijų – sąveikos ir socialinio tinklo komponento. Socialinė integracija apibrėžiama kuomet individas įsitraukia į socialinę sąveiką su bendruomenės nariais (Wong ir Solomon, 2002, p. 18). Šiai integracijos dimensijai būdingas dalyvavimas socialinėje aplinkoje, kuri yra kuriama ir įkalinimo įstaigose. Kalėjimo aplinkoje socialinė integracija pasižymi nuteistųjų dalyvavimu reabilitacijos programose, kontaktą su pareigūnais bei vengimas daryti drausminius pažeidimus, kurių pagalba yra kuriama parama bei abipusis pasitikėjimas. Tiesą sakant, reabilitacija ir socialinė integracija yra vieni iš pagrindinių šiuolaikinių bausmių vykdymo sistemų tikslų. Anot Europos Žmogaus teisių teismo, nors bausmė išlieka vienu iš įkalinimo įstaigų pagrindinių tikslų, tačiau Europos baudžiamojoje politikoje dabar yra akcentuojamas įkalinimo reabilitacijos tikslas, bet kaip sėkmingos laisvės atėmimo bausmės galėtų skatinti prosocialų elgesį ir norą nuteistiesiems grįžti į socialiai atsakingą gyvenimą?

Vienas iš pagrindinių socialinės reintegracijos proceso įgyvendinimo tikslų yra suteikti nuteistiesiems reikalingą pagalbą, norint sulaikyti nuo pakartotinių nusikaltimų bei sėkmingai reintegruojantis į visuomenę (Dandurand, Nguyen, 2013). Remiantis „Recidyvizmo prevencijos ir pažeidėjų socialinės reintegracijos“ vadovu (2018) yra išskiriamos trys integracijos į visuomenę programų kategorijos:

1. įkalinimo įstaigose vykdomos reabilitacijos programos;
2. integracijos ir vėlesnės priežiūros programos;
3. teikiama pagalba po paleidimo.

Nors vertinant išskiriamas programas, kurios sąlyginai yra aiškios, tačiau daug socialinės reabilitacijos programų yra pradedamos vykdyti nuteistajam dar neišėjus iš įkalinimo įstaigos. Tokiomis priemonėmis yra siekiama palengvinti nuteistajam resocializaciją. Jungtinės Karalystės ir Šiaurės Airijos karalystės probacijos pareigūnai priėmė sprendimą vykdyti „perkėlimo programas“, t. y. kitokį socialinės reintegracijos terminą. Ši idėja apima visą darbą su nuteistaisiais, jų šeimomis ir kitais svarbiais asmenimis, bendradarbiaujant su valstybinėmis ir savanoriškomis organizacijomis. Šios integracijos programos, skirtos nuteistiesiems yra reikalingos orientuojantis į kriminogenines sritis bei specifines problemas, su kuriomis asmenys išėję į laisvę gali susidurti pakartotinai, dėl ko vėliau atsiranda recidyvo grėsmė. Minėtos priežastys lemia šių programų svarbą nuteistųjų bausmės atlikimo metu ir po paleidimo. Intervencijos priemonės turėtų palengvinti nuteistųjų sklandų perėjimą iš įkalinimo įstaigų į bendruomenes, tačiau prieš tai minėtame vadove nurodoma, kad toks „priežiūros metodas“ yra retai taikomas ir prieinamas. Autoriai nurodo, kad skurdesnėse šalyse nuteistojo integracijos procesą apsunkina skurdas, stigmos ir socialinė atskirtis. Įkalinimo laikotarpis, tai griežtai kontroliuojant nuteistus asmenis yra siekiama šalinti pagrindines jų nusikaltimų priežastis, o be atitinkamos paramos nuteistųjų socialinė reintegracija išėjus į laisvę tampa trumpalaikė.

Nuteistųjų integracija tampa sudėtinga užduotimi ir rezultatus yra sunku išmatuoti, tačiau sumažėjęs kriminalinis recidyvas išlieka vienu galutiniu rodikliu įvertinti programos sėkmę. Prieš tai minėtos programos, pagrįstos dezistencijos teorija, pabrėžią ilgalaikius pokyčius, o ne trumpalaikę kontrolę. Įkalinimo metu pagrindinis dėmesys yra skiriamas nuteistajam pamatyti save naujoje ir pozityvesnėje

šviesoje su viltimi nebekartoti nusikaltimų. Vis tik sėkminga nuteistojo socialinė integracija priklauso nuo jo motyvacijos ir žmogiškojo bei socialinio kapitalo derinio. „Žmogiškasis kapitalas“ reiškia asmens gebėjimą keistis ir pasiekti tikslus, o „socialinis kapitalas“ apima tokius veiksnius, kaip darbas ar socialiniai ryšiai su artimaisiais (Nugent ir Pitts, 2010).

Įvairūs teoriniai požiūriai darbo prielaidą, kad užimtumas formuoja prevencinį poveikį nusikalstamumui, įskaitant teorijas apie socialinę kontrolę, racionalų pasirinkimą ir tapatybės korekciją. Šis argumentas išplaukia iš kelių teorinių perspektyvų, kurios sudaro pagrindą politikos iniciatyvoms. Praktiniu ir ekonominiu lygmeniu darbas nuteistiesiems po paleidimo suteikia legalias pajamas, kas didina galybes gauti oficialių pajamų ir pakeisti savo propaguojamus netinkamus gyvenimo stilius.

Reabilitacinė įkalinimo įstaigų valdymo teorija išaugo iš patirties, kuri akcentuoja didesnę dėmesį įskiepyti nuteistajam priimtinas visuomenės normas, kaip įstatymų paisančio ir produktyvaus gyvenimo šalininko vertybes naudojančio piliečio. Tapscotto (2005) teigimu, įkalinimui visada turėjo keturios įtakos, t. y.:

1. valstybės ir visuomenės valia bausti nusikaltėlius;
2. valstybės ir visuomenės valia sumažinti tikimybę, kad asmenys, kuriems buvo skirta kardomoji priemonė, darys tolesnius nusikalstamus veiksmus;
3. valstybės ir visuomenės valia apsaugoti visuomenę nuo netinkamus elgesio modelių palaikančių asmenų;
4. valstybės ir visuomenės valia sugrąžinti nusikaltėlius į visuomenę.

Tarptautiniu mastu, įkalinimo įstaigų administracijos siekis - keisti nuteistųjų požiūrį ir tapatinti su įstatymams paklusniu piliečiu, siekiant mažinti recidyvo grėsmę. Klinikinio psichiatrijos profesoriaus Gilligano (2012, p. 301) teigimu, vienintelis pagrįstas kalėjimų tikslas yra suvaržyti nuteistuosius ir padėti jiems pakeisti savo elgesį. Jo požiūriu, įkalinimo įstaigos turėtų veikti pagal ligoninių principą ir įkalinimo įstaigoje dirbantys darbuotojai turėtų palaikyti draugišką ryšį su įkalintuoju. Nusikaltimas yra ligoto proto požymis, kuris turėtų būti pašalintas, atliekant nuteistajam laisvės atėmimo bausmę. Reikėtų pripažinti, kad dalis vykdomų nusikaltimų yra ne tik piktas ketinimas, tačiau ir prigimtinis rezultatas. Žmonių laisvos valios atmetimas, ekonominių, socialinių, politinių ir kultūrinių teisių trukdymas, pasireiškiantis skurdu, nedarbu, nepritekliumi ir korumpuota politinė sistema, gali ilgainiui sukelti blogybes, tokias kaip alkoholizmas, narkomanija ar net psichozė. Reabilitacijos teorija apima įvairias korekcines programas, kad žmonės būtų pasitikintys savo galimybėmis, bendradarbiaujantys su kalėjimų administracija bei priklausyti nuo savo savęs. Pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (ICCPR) 10 straipsnio 3 dalyje teigiama, jog galutinis nuteistiesiems teikiamų paslaugų tikslas turi formuoti jų prisitaikymą prie visuomenės. Analogiškai „Standartinės minimalios elgesio su įkalintais asmenimis taisyklės, priimtose Jungtinių Tautų Kongrese aprašo, kad su kiekvienu nuteistu laisvės atėmimu ar panašiomis baudžiamojo poveikio priemonėmis turi būti elgiama pagal įstatymų nustatytą raidą ir integruoti į savarankišką gyvenimą paleidus iš įkalinimo įstaigos. Šios taisyklės yra skirtos suvokti, kad gyvenimas be vykdomų nusikaltimų kuria tvirtesnį ryšį su visuomene ir jos nustatytomis normomis, dėl ko, siekiant šių taisyklių įgyvendinimo, įkalinimo trukmė turi būti maksimaliai išnaudota produktyviai, kad grįžę į visuomenę nuteistieji būtų visiškai pasiruošę gyventi savarankišką gyvenimą, nepažeidžiant nustatytų elgesio normų, tačiau priešingai nei numato tarptautiniai teisės akai, įkalinimo įstaigos visame pasaulyje yra linkusios į žmogaus teisių pažeidimus. Dažnu atveju, įkalinimo įstaigos slepiamos nuo visuomenės akių, o

įkalinti asmenys vaizduojami kaip „atstumtieji“. Walmsley (2011) atskleidė, kad visame pasaulyje oficialiai yra įkalinta maždaug 10,1 mln. Žmonių, neįskaitant tų, kurie atlieka paskirtas bausmes karinėse įkalinimo struktūrose, areštinėse ar laikomi suėmimo. Daugeliu atveju, kalėjimų režimai nukrypsta nuo užsibrėžtų tikslų reintegruojant nuteistuosius atgal į visuomenę. Jungtinių Amerikos valstijų „Tarptautinės kalėjimų sąlygos“ ataskaitoje nustatyta, kad daugumai kalėjimų visame pasaulyje būdingos prastos sanitarinės sąlygos, netinkamas maistas, stoka švaraus geriamojo vandens, neteikiamos patenkinamos medicinos paslaugos bei netinkamas elgesys su nuteistaisiais. Taip pat yra atkreipiamas dėmesys, kad dažnu atveju įkalinimo įstaigos didesnę dėmesį skiria drausmės palaikymui, o ne švietimui ir reabilitacijai.

Siekiant užkirsti kelią pakartotiniam nusikalstamumui, yra reikalingos veiksmingos intervencinės priemonės, pagrįstos suvokimu pačiam nuteistajam dėl ko jam yra sunku resocializuotis į visuomenę. Kai kurie rizikos veiksniai išlieka statiniai, t. y. nekintantys, kurie apima tokius aspektus kaip kriminalinė istorija, lytis, sveikatos problemos. Kiti išlieka dinaminiai rizikos veiksniai, kurie gali būti valdomi arba šalinami naudojant intervencijos priemones nuteistojo bausmės atlikimo metu (Griffiths, 2007). Daugelyje įkalinimo įstaigose esančių adaptuotų programų dėmesys yra sutelkiamas į konkrečių problemų sprendimą, su kuriomis teisės pažeidėjai susiduria laisvėje, kaip pavyzdžiui žemas išsilavinimo lygis, nedarbas ar psichiką veikiančių medžiagų vartojimas. Nuteistieji dažniausiai susiduria su įvairiais socialiniais, ekonominiais ir asmeniniais iššūkiais, kurie tampa kliūtimi socialinei integracijai. Ne retas turi rimtų socialinių įgūdžių trūkumus, kurie trukdo adaptuotis bendruomenėje, kaip pavyzdžiui prasti tarpasmeniniai įgūdžiai, neraštingumas, prasti kognityvinis ar emocinis funkcionavimas bei finansų valdymo įgūdžių stoka.

Atkuriamojo teisingumo procesai gali padėti teisės pažeidėjams rasti savo vietą bendruomenėje. Kartais tai dar vadinama „atkuriamuoju reintegracijos procesu“, kurio metu siekiama palengvinti socialinę integraciją į bendruomenę (Braithwaite, 2002; Aquino ir Goodstein, 2009), todėl nuteistųjų pasiekta pažanga įkalinimo metu turi būti palaikoma ir įtvirtinama normose ir vertybinėje sistemoje, o idealiu atveju – gautus įgūdžius sustiprinti po paleidimo. Įkalinimo įstaigų glaudus bendradarbiavimas su bendruomenėmis ir jų teikiamomis paslaugomis tampa neatsiejama dalimi resocializacijos procesui. Apibendrinus mokslinę literatūrą apie socialinės integracijos svarbą teisės pažeidėjui, tai tampa svarbiu planavimo ir pasiruošimo išeiti į laisvę procesas, prie kurio prisideda visi įkalinimo įstaigų darbuotojai. Ne išimtis ir dinaminės priežiūros specialistai, kurie betarpiškai prisideda prie sėkmingesnio resocializacijos modelio.

Raynoro ir Robinsono (2009, p. 2) diskusijoje apie reabilitaciją ir jos reformas pažymi, kad kai kurie bausmių teoretikai ir istorikai „reabilitaciją“ suvokia, kaip individualistinę (psichologinę) gydymo programą, siekiant koreguoti asmenybę (požiūrį ar elgesį). Trumpai tariant galima sakyti, kad reintegracija ir reabilitacija gali apimti korekciją, kuri iškelia individualius tikslus. Autoriai taip pat pažymi, kad reabilitacija turi apimti nusikaltėlio statuso visuomenėje atkūrimą ir iš naujo įdiegti socialiai priimtinas pareigas ir privilegijas. Be to, svarbu pabrėžti, kad reabilitacijos reikšmės glaudžiai susijusios ir su istorija, kultūra bei jurisdikcija. Plačiau, korekcinė reabilitacijos forma įvairiais laikais ir skirtingose vietose buvo išreikšta individualiai, t. y. pagal tuo metu ir toje vietoje esamus įkalinimo įstaigų poreikius. Prieš du dešimtmečius Rotmano (1990, p. 178) knygoje „Beyond Punishment“ apibendrinama reabilitacijos istorija, pavaizduota keturiuose modeliuose. Pirmieji du iš jų – bausmių vykdymo modelis ir gydymo modelis – visiškai atitinka reformą ir reabilitaciją, kurios yra taikomos įkalinimo įstaigoje. Į pataisos namus buvo žiūrima kaip į įkalinimo vietą, kur nusikaltėliui

suteikiama galimybė blaiviai apmąstyti savo elgesį ir pasitaisyti, tačiau šią idėją laipsniškai išstūmė mokslinės ir medicininis modelis, kuriame reabilitacija buvo suprantama kaip gydymo forma, galinti ištaisyti kai kuriuos individo trūkumus, nesvarbu, ar jis būtų fizinis, ar psichologinis, taip išspręsdamas jų elgesio problemas. Vėlesnėje XX amžiaus pusėje, anot Rotmano, šią labiau medicininę ar terapinę reabilitacijos versiją tam tikru mastu išstūmė dėmesys į modelį, pagrįstą socialiniu mokymusi, kuriame elgesys buvo suprantamas, kaip išmoktas. Šiame kontekste reabilitacija buvo perteikta ne kaip tam tikras kvazimedicininis nusikalstamumo gydymas, o kaip menkai socializuotų asmenų perauklėjimas (Garland, 2001). Korekcinės intervencijos reabilitacijoje galėjo likti individualizuotos, tačiau pasikeitė, kad atspindėtų naujas nusikaltimų priežastinio ryšio teorijas, taigi ir naujas „gydymo“ formas.

Visgi, vien analizuojant reabilitaciją, reikia įvertinti ir bausmės prasmę. Konceptualiai ir praktiškai, bausmė yra tarpdisciplininis dalykas, kuris verčia ir reikalauja kriminologinio, teisinio, filosofinio ir sociologinio patikrinimo, keliantys esminių praktinių ir politinių klausimų. Torny (2006, p. 18) įvardina bausmių skyrimo tikslus, kurie suteikia tvarkingą bausmių analizės pagrindą atskiriant bausmės tikslus ir normines funkcijas (t. y. jos pagrindimą). Torny įvardina, kad pagrindinė norminė bausmių sistemos funkcija visuomenėje yra išpareigojusi ginti asmens laisvę, procesinį teisingumą ir ribotas valdžios galias, užtikrinant, jog asmenys, nuteisti už nusikaltimus gautų proporcingas bausmes. Iš pirmo žvilgsnio šis teiginys atrodo šiek tiek tuščias – teisingumo vykdymo esmė yra pačio teisingumo vykdymas, tačiau bent jau liberaliose demokratijose labai svarbu išskirti šią pernelyg lengvai savaime suprantamą prielaidą. Jei bausmės metu valstybė daro žalą savo piliečiams, tai procesas, kuriuo tai daroma, turi būti kruopščiai apribotas ir valdomas. Skiriant bausmę yra svarbu įvertinti tai reglamentuojančius norminius principus. Tonry (2006, p. 6) atskleidžia nuolatinę įtampą tarp kantiškojo ir utilitarinio požiūrio į bausmę. Pirmieji iš esmės yra retrospektyvūs ir susiję su atpildo vykdymu, proporcingais nusikaltimo sunkumui ir teisės pažeidėjo kaltumu. Pastarieji iš esmės yra perspektyvūs ir susiję su prevenciniu poveikiu, tačiau vis dažniau vertinama kaip visuomenės apsauga, nusižengimų bei pakartotinių nusikaltimų mažinimas skiriant nusikaltėliams baudžiamojo poveikio priemonę. Autorius (2006, p. 18) pažymi, kad yra rimtų priežasčių, kodėl neegzistuoja santykinai filosofškai gryna bausmių sistema (bet kuriuo modeliu) arba ji buvo rimtai pasiūlyta politikos lygmeniu.

Visai neseniai kitoks požiūris į bausmės pateisinimą suteikė galimybę iš naujo suvokti bausmę kaip reabilitacijos procesą (Duff, 2005, p. 18). Bausmių filosofas Duff, kurio teorija apie bausmę kaip komunikaciją turėjo didelę įtaką, įtikinamai įrodinėjo, kad būtina atskirti „konstruktyvią bausmę“ ir „vien tik baudžiamąją bausmę“ (Duff, 2001, p. 18). Moralinės reabilitacijos tikslas – ne atkurti ar ištaisyti nusikaltėlio moralės trūkumus, o atitaisyti nusikaltėlio, aukos ir bendruomenės, kurią sukūrė nusikaltimas, santykių pažeidimą. Pažeidimo ištaisymas iš esmės yra pažeidėjo atsakomybė. Atspirties taškas yra nuoširdus atsiprašymas, reiškiantis padarytos skriaudos ir jos sukurto santykių pažeidimo pripažinimą, tačiau daugeliu baudžiamųjų bylų nepakanka žodinio atsiprašymo, kad ir koks būtų nuoširdus - auka ir bendruomenė išlieka skeptiška teisės pažeidėjo atžvilgiu.

Raynor ir Robinson (2009) išskyrė keturias pagrindines reabilitacijos formas, t. y. psichologine, teismine, socialine ir moraline reabilitacija. Tai yra keturios reabilitacijos kryptys, kurios analizuoja tarpusavio ryšius ir tarpusavio priklausomybes:

- *psichologinė rehabilitacija* dar kitaip vadinama korekcine rehabilitacija, kuria siekiama pakeisti ar atkurti nuteistojo elgesį, ugdyti naujus įgūdžius ar gebėjimus, spręsti ir išspręsti trūkumus ar problemas;
- *teisminė rehabilitacija* kelia klausimų, kada, kaip ir koku mastu teistumas ir formali stigma. Pastangos palaikyti rehabilitacijos idėją ir reformas turi reaguoti į apkaltinamąsias pasekmes, ypač jos stigmatizuojančius ir išstumiančius padarinius, arba yra pasmerktos žlugti (Maruna, 2011). Vien tik korekcinė, psichologinė ar asmeninė rehabilitacijos samprata yra neadekvati moraliniam ir socialiniam nusikaltimui. Paprasčiau tariant, kai teisės pažeidėjui yra taikomos baudžiamosios priemonės siekiant jį pakeisti, kad ateityje būtų sumažintas viktimizmas, nesusiję su kitais pagrindiniais teisingumo vykdymo aspektais;
- *moralinė rehabilitacija* turi „atsipirkti“ ir atkurti „gero piliečio“ socialinę padėtį (McNeill ir Maruna, 2010). Rehabilitacijos teorijos ir praktikos turi daug aiškiau nei iki šiol nagrinėti teisingumo ir žalos atlyginimo klausimus;
- *socialinė rehabilitacija*, sprendžianti psichologines ar asmenines problemas, patvirtinant teisinę perkvalifikaciją ir sutvarkant moralines skolas, „socialinės rehabilitacijos“ klausimas išlieka aktualus vykdant teisės pažeidėjams baudžiamojo poveikio priemones. Europos jurisprudencijoje „socialinės rehabilitacijos“ sąvoka apima ir piliečio formalaus socialinio statuso atkūrimą ir asmeninių bei socialinių priemonių taikymą (Van Zyl Smit ir Snacken, 2009). Lietuvos bausmių vykdymo sistemos teisiniame reglamentavime tai orientuojasi į „teisingumo atkūrimo“ sąvoką.

Apibendrinus teisės pažeidėjams skirtas baudžiamojo poveikio priemonę – bausmę ir vykdomą integracijos procesą, kuris yra pradedamas dar nuteistajam būnant įkalinimo įstaigoje, formuojama resocializacijos sistema, kurie „atkuria“ asmens moralinius įsitikinimus bei elgesį laisvėje. Elgesio korekcinį programų, darbo ir švietimo pagalba kalėjimuose, užsienio autoriai patvirtina, jog tai smarkiai mažina pakartotinio įkalinimo skaičių ir vykdo sėkmingesni integracijos procesą.

2. Geroji užsienio praktika taikant dinaminės priežiūros principus įkalinimo įstaigose

1985 m. Ian Malcolm Dunbar, Jungtinės Karalystės kalėjimų departamento nuteistųjų administracijos vadovas sukūrė sąvoką „dinaminė priežiūra“ (angl. dynamic security) siekdamas, kad Jungtinės Karalystės kalėjimų darbuotojai ir nuteistieji būtų pagarbiau vertinami ir, kad vykėtų nuteistųjų resocializacija bei pataisos įstaiga taptų saugia. Dinaminės priežiūros koncepcija buvo kuriama siekiant formuoti profesionalius santykius tarp personalo ir nuteistųjų (Correctional Service of Norway Staff Academy, 2014), tačiau dinaminė priežiūra netapo vienu iš darbo metodų Jungtinėje Karalystėje. Vis dėlto, Norvegijos Karalystė įtraukė dinaminės priežiūros koncepciją į savo bausmių vykdymo sistemą, kaip darbo metodą, ir sėkmingai šia patirtimi dalinasi su kitomis užsienio šalimis teikdama jiems ne tik profesionalią pagalbą diegiant naujus darbo metodus, tačiau taip pat projektų pagalba remia ir finansiškai. Šiame skyriuje yra trumpai aptariama Norvegijos Karalystėje taikomi dinaminės priežiūros principai ir, kaip vienas iš sėkmingų dinaminės priežiūros diegimo pavyzdžių, buvo pasitelkta kaimyninė valstybė – Latvija, kurioje dinaminė priežiūra buvo formuojama panašiai, kaip ir Lietuvoje.

2.1. Dinaminės priežiūros taikymas Norvegijos Karalystės įkalinimo įstaigose

Skandinavijos valstybės recidyvo lygis, palyginus su kitomis vakarų šalimis yra ganėtinai žemas. Norvegija turi viena iš žemiausių recidyvo lygių pasaulyje, tik apie 20 proc. Norvegijos kalėjimų sistema yra paremta mažais kalėjimais, siūlo daugiau resocializacijos galimybių bausmės atlikimu bei atlikti humanišką bausmę. Dėl Norvegijoje esančio pakankamai mažo gyventojų tankumo bei siekiamybės užtikrinti, kad nuteistieji galėtų atlikti jiems paskirtą laisvės atėmimo bausmę kuo arčiau namų, šalyje yra 43 įkalinimo įstaigos ir vienas iš didžiausių šalies kalėjimų yra Osle – aukščiausio saugumo padalinys, kuriame pastaruoju metu buvo talpinama 243 vyrai nuteistieji (Galdikaitė, Kiričenko, Gerosios užsienio praktikos analizė, 2016).

Įkalinimo įstaigos Norvegijoje dažnai laikomi vienu iš geriausių pavyzdžių pasaulyje organizuojant asmenims bausmės atlikimą (Granheim ir kt., 2011). Bausmių vykdymo sistema išsiskiria tuo, kad nuteisti asmenys praranda judėjimo laisvę, tačiau išlieka Norvegijos visuomenės dalimi. Norvegijos pataisos tarnybos institucija yra pavaldi Teisingumo ir viešojo saugumo ministerijai, kuri atsakinga už bausmės vykdymą, tačiau tuo pačiu užsiima ir gerovės politika (švietimu, sveikatos priežiūra ir kt.). Oficialiai laisvės atėmimo bausmės iki gyvos galvos Norvegijos Karalystėje nėra, ji buvo panaikinta 1979 metais ir šiuo metu taikoma maksimali bausmė – 21 metai už standartinę nusikalstamas veikas bei 30 metų už įvykdytą genocidą, nusikaltimus žmoniškumui ar karo nusikaltimus (Shammas, 2017). Visi nuteisti asmenys, atliekantys jiems paskirtą laisvės atėmimo bausmę Norvegijoje turi pareigą dienos metu užsiimti kokia nors veikla (mokslo, darbu) ir mainais gauna finansinę naudą (atlyginimą, pašalpą). Nuteistieji taip pat turi pilnai aprūpintą materialinį inventorių savo kameroje. Pataisos pareigūnai yra mokomi remiantis dinaminio saugumo modeliu ir pirmenybę teikia dialogui su įkalintu asmeniu, o ne prievartos priemonėmis (Jungtinių tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras, 2015).

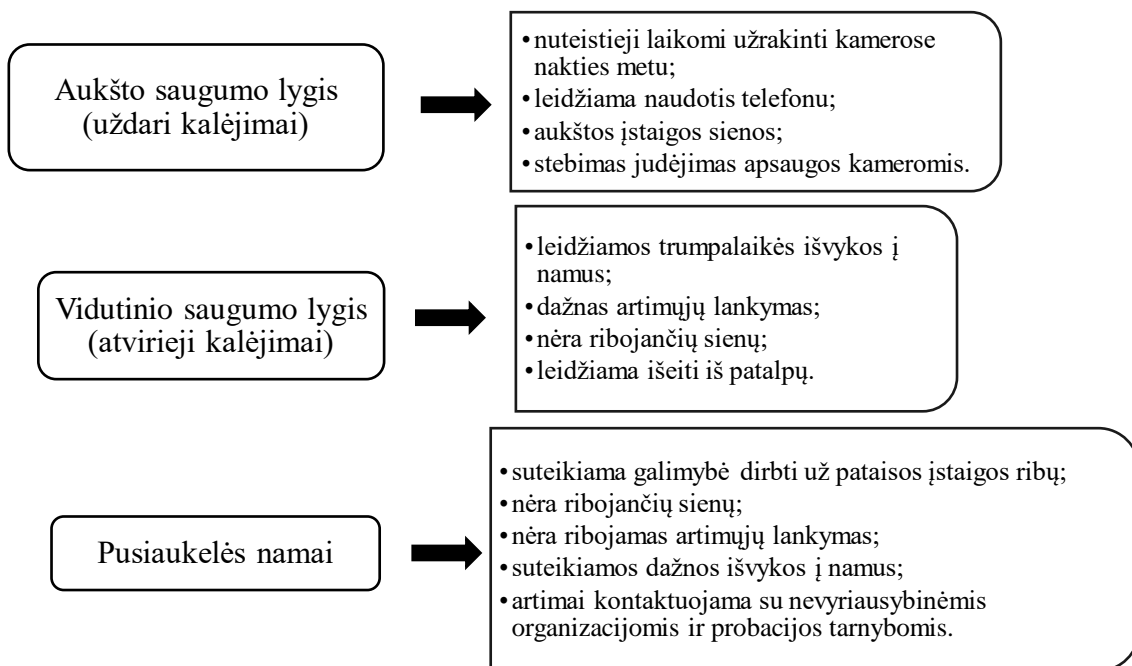
Normalizavimo tendencija yra naudojama Skandinavijos kalėjimuose, o dažniausiai Norvegijos, kas daro teigiamą poveikį nuteistiesiems tiek bausmės atlikimo metu, tiek ir atlikus paskirtą bausmę integracijos proceso metu. Įkalinimo įstaigose siūlomos švietimo programos, gerinant socialinius

įgūdžius ir jų mąstyseną kas praverstų integruojantis į visuomenę. Norvegai akcentuoja, kad skatinimas taip pat yra labai svarbus viso proceso metu, o nuteistieji, kurie atlieka ilgą laisvės atėmimo bausmę, jų gebėjimas veikti funkcionaliai atvirojoje visuomenėje tampa apsunkintu, dėl ko įkalinimo įstaigos artimai bendradarbiauja su probacijos tarnybomis bei valstybinėmis įstaigomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.

Norvegijos Karalystės pataisos įstaigos dinaminę priežiūrą perėmė iš Jungtinės Karalystės. Norvegijos pataisos tarnybos administracija pradėjo diegti dinaminės priežiūros principus nuo 1986 m. po Jungtinės Karalystės vizitų pataisos įstaigose. Vizitų metu buvo siekiama susipažinti su Iano Malcolmo Dunbaro, Jungtinės Karalystės kalėjimų departamento nuteistųjų administracijos vadovo, vykdytos reformos rezultatais laisvės atėmimo vietose dėl dinaminės priežiūros koncepcijos įgyvendinimo. Skirtingai negu anksčiau minėtoje dinaminės priežiūros organizavimo Jungtinėje Karalystėje, Norvegijoje dinaminė priežiūra tapo darbo metodu, pritaikytu įkalinimo įstaigoms, pakeitus buvusią teisinę reglamentavimo bazę.

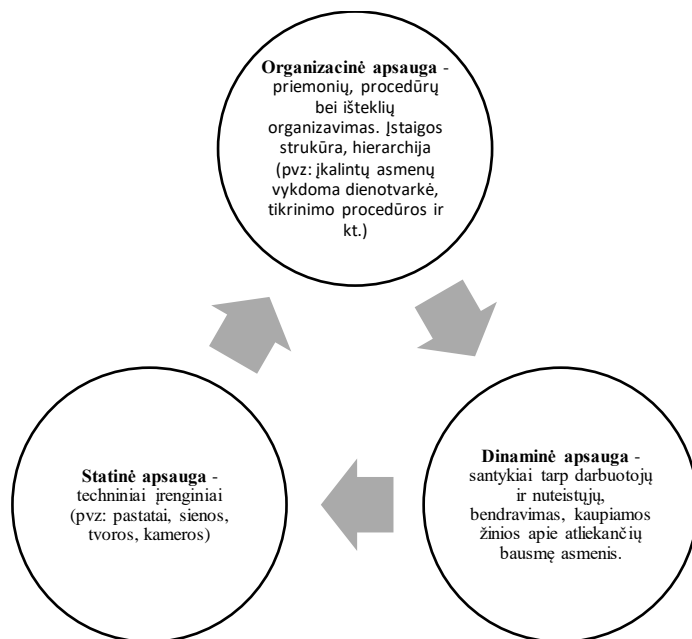
Šiuo metu Norvegijos įkalinimo sistema ir tarnybos suskirstytos į tris hierarchinius vadovavimo lygius, t. y. Norvegijos pataisos tarnybų direktoratas (angl. Norwegian Correctional Service, NCS), regionines administracijos skyrius ir lygtinio paleidimo skyriai, pusiaukelės namai bei narkotikų prevencijos skyriai. Siekiant užskirsti kelia recidyvo grėsmei, Norvegijos įkalinimo įstaigos siekia keisti sulaikytųjų asmenų elgesį. Norvegijos pataisos tarnybos direktorato užduotis yra užtikrinti tinkamą kardomųjų priemonių vykdymą ir skiriamas laisvės atėmimo bausmes atsižvelgiant į visuomenės saugumą ir siekiant užkirsti kelią recidyvo grėsmei, sudarant visas sąlygas teisės pažeidėjams keisti nusikalstamą elgesį bausmės atlikimo metu. Pagal Norvegijos teisės aktus ir įstatymus, paskirti nuosprendžiai turi būti skiriami proporcingai, siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, apsaugoti visuomenę bei užtikrinti tinkamas bausmės atlikimo sąlygas. Taip pat pataisos įstaigų tarnybos veikla turi atitikti numatytas vertybes, t. y. *atvirumas, pagarba, profesionalumas bei įsipareigojimas*.

Iš viso Norvegijoje yra apie 3900 kamerų, kurios yra paskirstytos kalėjimuose ir tai reiškia, jog vienai įkalinimo įstaigai tenka apie 60 kamerų. Visuose Norvegijos kalėjimuose galioja vieno asmens kameros politika. Norvegijos įkalinimo įstaigoje dirba apie 4000 pataisos pareigūnų bei yra trys saugumo lygiai (žr. 3 pav.) (Federal Sentencing Reporter, 2018). Norvegijos karalystėje yra du trečdaliai aukšto saugumo lygio kalėjimų, o likusioji dalis vidutinio lygio ir įsteigti pusiaukelės namai.



3 pav. Norvegijos karalystės saugumo lygiai (Federal Sentencing Reporter, 2018).

Remiantis Galdikaitės ir Kiričenko publikuotu leidiniu „Nuteistųjų reorganizacija ir integracija į visuomenę (Gerosios užsienio praktikos analize)“ (2016) Norvegijoje egzistuoja trys pagrindiniai apsaugos vykdymo komponentai, kurie išskiria Norvegijos bausmių vykdymo sistemą (4 pav.).



4 pav. Norvegijos Karalystės įkalinimo įstaigų apsaugos komponentai (Galdikaitė ir Kiričenko, „Nuteistųjų reorganizacija ir integracija į visuomenę (Gerosios užsienio praktikos analizė, 2016).

Norvegijos laisvės atėmimo vietose (pvz: Haldeno griežto režimo kalėjime, Bredtveito griežto režimo kalėjime ar Hedmarko kalėjime) konkrečiai kalbant apie dinaminės priežiūros vykdymą yra taikomos šios priemonės:

1. pataisos įstaiga suskirstyta į sektorius pagal priežiūros lygį;

2. pataisos įstaigos sektorių patalpos, išskyrus nuteistųjų kameras, darbo vietos yra stebimos vaizdo kameromis bei naudojama kortelių skenavimo sistema siekiant valdyti nuteistųjų judėjimą.
3. nuteistasis kartu su jam priskirtu darbuotoju (kontaktiniu asmeniu) sudaro dienotvarkę, kurią vykdo (pvz: dalyvauti pykčio valdymo programose, neleistinų medžiagų nevaizdo programose, dirbti nuo 7 iki 8 val., mokytis ir kt.);
4. kiekvienas pataisos pareigūnas atlieka kontaktinio pareigūno funkcijas (bendravimas su nuteistuoju, pagalba nuteistajam vykdant bausmės planą, stebėjimas, pagalba sprendžiant problemas ir pan.), o gavęs informaciją iš pareigūno, budinčio prie vaizdo kamerų pulto, apie priskirto nuteistojo pažeidimus, reaguoja į tai bendraudamas su nuteistuoju, aiškindamasis daromų pažeidimų priežastis;
5. nuteistajam nevykdančiam bausmės vykdymo plano, nesilaikančiam dienotvarkės skiriami apribojimai (pavyzdžiui izoliavimas kameroje, draudimas naudotis televizoriumi, internetu, bendrauti) ir vėlgi aiškinamasi tokio jo elgesio priežastys;
6. pataisos pareigūnams įrengtos specialios patalpos siekiant profesionalaus bendravimo su nuteistaisiais;
7. kiekvieną dieną vyksta darbo susitikimai, kurių metu aptariami svarbūs klausimai susiję su įstaigos saugumu, kasdieniniais sunkumais susijusiais su atliekamu darbu bei nuteistiesiems kylančiais sunkumais;
8. pataisos pareigūnai dirba komandose su psichologais, mokytojais, gydytojais, priklausomybių specialistais ir pan..

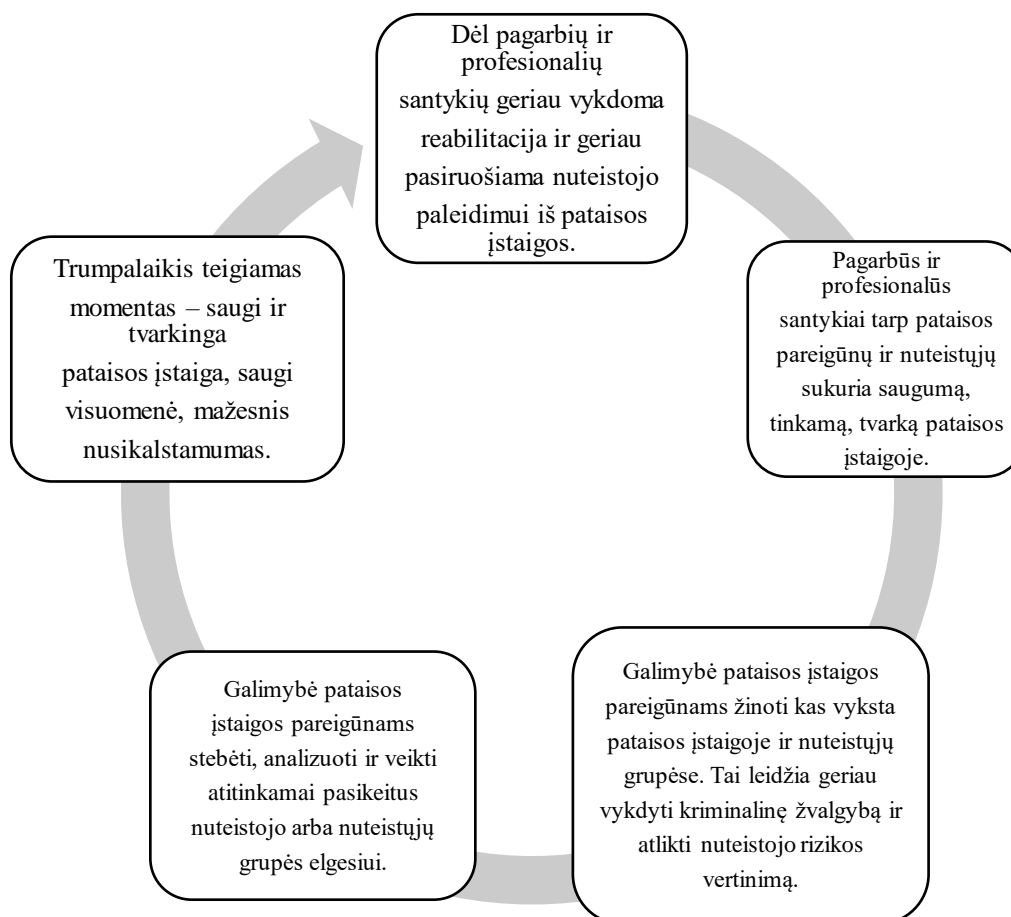
Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros modelio naudojimo praktinė esmė yra ta, kad įkalinimo įstaigos yra suprojektuotos tokiu būdu, kad įkalinimo įstaigos darbuotojai nuolat kontaktuoja su įkalintais asmenimis. Naudojant šį metodą – nuolatinio kontakto – įkalinimo įstaigos darbuotojai ne tik geriau pažįsta konkretų nuteistąjį, bet ir yra pasiruošę atliepti į nuteistojo poreikius čia ir dabar, taip sukurdami saugesnę, pasitikėjimu grįstą aplinką ir predispoziciją sėkmingesnei nuteisto asmens resocializacijai. Be to, nuolat kontaktuodamas ir laikydamasis humanistinio požiūrio, pareigūnas palaiko profesionalius ir pozityvius santykius, o tai yra labai svarbu, nes pareigūnas tampa realiu pavyzdžiu nuteistajam iš kurio elgesio jis gali mokytis čia ir dabar. Svarbiausias reintegracijos paslaugas į įkalinimo įstaigas teikia vietos ir savivaldybės institucijos. Norvegijos Karalystės kalėjimai neturi savo personalo, aprūpinančio medicinos, švietimo ar bibliotekos paslaugomis nuteistuosius. Ši paslauga teikiama iš bendruomenės.

Taigi, Norvegijos įkalinimo įstaigų pataisos pareigūnai, nuolat kontaktuodami su jiems priskirtais nuteistaisiais, ne tik užtikrina saugesnę aplinką, tačiau taip pat vykdo intervenciją bei organizuoja pozityvų užimtumą. Jie stengiasi pažinti kiekvieną jiems priskirtą nuteistąjį, kad identifikuotų jo esamus poreikius bausmės atlikimo metu, o taip pat kasdienes grėsmes. Atlikus tai, imamasi priemonių, kad būtų pasiektas sėkmingos resocializacijos tikslas ir integracija į visuomenę. Tai vienas iš aiškiausių ir ryškiausių pavyzdžių apie dinaminę saugumą.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Norvegijos Karalystėje vyksta labai griežta pareigūnų bei darbuotojų atranka į būsimas pareigas, kuri susideda net iš kelių etapų. Atitikus visus kriterijus bei priėmus būsimą pareigūną ar darbuotoją, jis turi praeiti mokymo programą. Norvegijos Karalystėje mokymo programos būsimiems pareigūnams trunka dvejus metus, yra itin kompleksinės bei vienos ilgiausių pasaulyje. Šių programų metu pareigūnai ne tik susipažįsta su teisiniu bausmių vykdymo sistemos

reglamentavimu, tačiau yra plečiamos ir jų psichologinės žinios bei įgūdžiai, o taip pat yra parengiami ir fiziškai atremti galimus išpuolius. Be to, pataisos pareigūnų kvalifikacija ir turimos žinios yra nuolat tobulinamos. Svarbu paminėti ir tai, jog pareigūnai yra apmokomi atpažinti kasdienes rizikas bei valdyti kylančias pavojingas situacijas, o tam prireikia itin specifinių žinių ir įgūdžių.

Remiantis Europos įkalinimo įstaigų informacinės sistemos duomenimis (Europris, 2017), Norvegijos pataisos tarnybos administracija pateikė dinaminio saugumo vykdymo teigiamus aspektus, kurie rodo teigiama šio darbo metodo naudą (žr. 5 pav.)



5 pav. Norvegijos pataisos tarnybos išskirti teigiami aspektai (Europris, 2017).

Apibendrinus Norvegijos karalystės taikomą dinaminės priežiūros metodo praktiką stebima, jog kiekvienas pareigūnas ar specialistas, dirbantis su nuteistaisiais turi išlaikyti profesionalų elgesį, sukurti saugią aplinką tiek nuteistajam, tiek įkalinimo įstaigoje dirbantiems asmenims. Surinkti duomenys rodo, kad integracijos procesas nuteistajam yra svarbus, kam reikia ruošti visą bausmės atlikimą. Norvegijos kalėjimo režimai yra sukurti remiantis normalumo principais, kuriais siekiama, kad pagal sustiprintos priežiūros lygį būtų galima nuteistajam sukurti panašesnes sąlygas į gyvenimą laisvėje bei suteikti pilną aprūpinimą. Šios suteikiamos galimybės įkalintiems asmenims leidžia įgyti aukštesnį išsilavinimą, organizuoti edukacines programas bei suteikti darbo vietą, kad nuteistieji galėtų lengviau integruotis į visuomenę ir atgrasyti nuo pakartotinio nusikalstamumo. Nors atsižvelgiant į Norvegijos, kaip valstybės dydį ir turimas socialines bei ekonomines sąlygas tai vystyti bei mažinti recidyvo skaičių, šia gerąja praktika turėtų vadovautis bei pritaikyti savo teisiniame reguliavime ir kitų valstybių įkalinimo įstaigos.

2.2. Dinaminės priežiūros taikymas Latvijos įkalinimo įstaigose

Nuo 2014 metų Latvijos kalėjimų sistemos pagrindinė misija – vykdant nuteistajam laisvės atėmimo bausmę padėti jam tapti socializuotu visuomenės piliečiu. Dinaminės priežiūros mokymų programa „Įkalinimo vietų saugumas“ Latvijoje yra parengta pagal Norvegijos pataisos įstaigų formuojamą gerąją praktiką. Perimant Norvegijos pataisos įstaigų dinaminės priežiūros patirtį, 2016 metais Latvijoje buvo įkurta pilotinė (bandomasis tyrimas) įstaiga – Olaine kalėjimo priklausomybių centras, kuriame yra vykdomos socialinės reabilitacijos programos nuo narkotinių medžiagų priklausomiems asmenims taikant Norvegijos pataisos įstaigų pareigūnų darbo metodus (tokius kaip profesionalius ir pagarbius santykius su nuteistaisiais/suimtaisiais) ir darbas šioje įstaigoje yra grindžiamas dinaminio saugumo principais (Stivrenieks, Zahars, 2018). Darbuotojai, pradėję savo darbą minėtoje įstaigoje, privalo būti apmokyti konkretaus darbo su priklausomybes turinčiais asmenimis, įskaitant mokymus apie dinaminės priežiūros principus ir jų įgyvendinimą, vykdant Norvegijos Karalystės finansuojamą projektą. Šioje įstaigoje yra vadinamieji „kontaktiniai asmenys“, kurie visą dieną bendrauja, stebi ir įtraukia nuteistuosius į veiklas, reikalingas jų teigiamiems pokyčiams. Tokiu būdu yra lavinami nuteistųjų socialiniai įgūdžiai, jog būtų pasiekta sėkmingesnė resocializacija į visuomenę.

Latvijos Kalėjimų tarnyba yra Norvegijos finansinio mechanizmo programos LV08 „Latvijos pataisos tarnybų ir policijos areštinių reforma“ projekto vykdytoja, kurios metu siekia įgyvendinti ankstesnę, numatytą projektą „Naujo kalėjimų kvartalo įkūrimas Olaine kalėjime“. Dėl didelio įkalinimų asmenų skaičiaus, resocializacijos procesas tampa apsunkintu, dėl ko yra būtinas kitoks požiūris į nuteistuosius ir jų bausmės atlikimą. Minėto projekto įgyvendinimo metu, pirmasis tikslas orientuotas į nuteistuosius, turinčius priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, dėl ko yra siekiama įkalinimo įstaigų darbuotojus ir pareigūnus apmokyti tinkamai vykdyti tokių asmenų resocializaciją. Antruoju tikslu siekiama pakeisti, Europos standartų neatitinkančias patalpas, taip mažinant įkalinimo įstaigų perpildymą. Projekto metu, Olaines kalėjimo teritorijoje numatoma pastatyti priklausomybes turinčių asmenų reabilitacijos centrą, kad jie galėtų dalyvauti specifinėse reabilitacijos programose. Baigę programas, nuteistieji atlikę jiems paskirtas bausmes toliau bus koordinuojami ir siūlomi mokymai bei reabilitacijos centrai, kuriuose galės tęsti gydymo procesą (Norway Grants, „Naujo kalėjimo korpuso įkūrimas Olaine kalėjime, įskaitant statybas ir personalo rengimą“, 2019). Olaine įkalinimo įstaiga orientuota ir reabilitacija, kurioje talpinami 200 nuteistųjų, turinčių problemų su priklausomybėmis ir yra įsteigta 70 etatų darbuotojams.

Su šia programa, kaip ir Lietuvoje, teisingumo ministerija, kaip projekto vykdytoja kartu su Latvijos Vidaus reikalų ministerija, kaip programos partnerė skatina dvišalius Latvijos ir Norvegijos santykius. Bendradarbiavimu grįstos praktikos pagalba siekiama tobulinti pataisos paslaugų sistemą, atitinkančią tarptautines ir Europos žmogaus teises, bendradarbiaujant su atitinkamomis Norvegijos ir kitų šalių institucijomis.

Atkreipiamas dėmesys, kad ne tik kalėjimo darbuotojai įtraukia į veiklas ir teikia konstruktyvią pagalbą nuteistiesiems, bet ir visuomenė (savanoriai) dalyvauja siekiant įgyvendinti korekcines/intervencines veiklas. Savanoriai yra apmokomi prieš įsitraukdami į veiklas įkalinimo įstaigoje, jiems paaiškinami pagrindiniai dinaminės priežiūros principai. Šiuos mokymus veda Latvijos kalėjimų administracijos mokymo centro pedagogai ir kvalifikuoti specialistai (Norway Grants, 2020). Įkalintiems asmenims, atlikus nusikalstamo elgesio rizikos ir poreikių vertinimus yra sudaromas individualus socialinės reabilitacijos planas, pagal kurį asmuo dalyvauja veikloje,

mažinančioje jo/jos rizikos lygį (socialinės programos, priklausomybės mažinimo programos, grupinis ir individualus darbas, darbas su socialiniu darbuotoju, vyr. inspektoriumi, psichologu, pedagogu, kapelionu, dalyvaujama darbo įgūdžių lavinimo programoje ir kt.). Įsiterpiant verta pabrėžti, jog analogiška praktika yra diegiama ir Lietuvos įkalinimo įstaigose.

Norint visapusiškai ir kokybiškai organizuoti darbą, įkalinimo įstaigų darbuotojai, glaudžiai bendradarbiaujantys su nuteistaisiais, yra mokomi pravesiti motyvacinius pokalbius, taip skatinant asmenis, patekusius į įkalinimo įstaigas daryti teigiamus pokyčius. Jeigu nuteistieji per savo bausmės atlikimo laikotarpį pažeidžia taisykles, pirmiausia, prieš pradėdant taikyti griežtesnes bausmes, su jais yra organizuojama diskusija, kur lengvai suprantama kalba paaiškinama, kuri taisyklė buvo pažeista. Ateityje Latvijos kalėjimų administracija planuoja įdiegti kontaktinio darbuotojo pareigas visose Latvijos įkalinimo vietose, kuriant naują infrastruktūrą ir tobulinant darbuotojų kompetenciją.

Nors ir Latvijos įkalinimo įstaigose mažais žingsniais yra plečiamas dinaminės priežiūros darbo metodas, tačiau šalis susiduria ir su sunkumais. Remiantis „European prison information system“ duomenimis (2019), nors pataisos pareigūnai ir darbuotojai mokomi dinaminio priežiūros principų, tačiau yra išlikę daug įkalinimo vietų, kuriose vis dar nėra aiškaus dinaminio saugumo modelis ir jo efektyvumas. Taip pat yra išekvojamos didelės laiko sąnaudos atrenkant motyvuotus nuteistuosius, kurie būtų perkelti į Olaine kalėjimo priklausomybių centrą. Taigi norint užtikrinti vienodą praktiką apie dinaminę priežiūrą visose Latvijos įkalinimo vietose, yra būtini aktyvesni darbuotojų mokymai. O tam yra reikalingos praktinės ir teorinės žinios iš užsienio patirties apie dinaminio saugumo principus ir efektyvius mokymo metodus.

3. Dinaminės priežiūros koncepcijos diegimas Lietuvos įkalinimo įstaigose

Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracijos 3 straipsnis numato, jog: „[...]kiekvienas turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą“ (Europos žmogaus teisių deklaracija, 2006 m. birželio 17 d., Nr. 68-2497, 2006). Tarptautiniai teisės aktai reglamentuoja nustatytą principą, kuris įvardina žmogišką elgesį su įkalintais asmenimis ir tai, kad turi būti gerbiamos jų teisės bei išlaikomas orumas. Įkalinimo įstaigos ne išimtis. Šiuo principu privalo vadovautis ir laisvės atėmimo vietos, kurios turi garantuoti saugumą ir gerbti žmogaus teises. Kaip nurodo „Dinaminės apsaugos ir žvalgybos laisvės atėmimo įstaigose“ vadovas (2015): „[...]Visų kalinių, įskaitant pavojingus, atveju turėtų būti palaikomas tinkamas fizinės ir procedūrinės saugos bei dinaminės apsaugos priemonių balansas.“ Bausmių vykdymo sistemoje atsiradus poreikiui gerinti resocializacijos procesą, buvo ieškoma galimybių kaip to pasiekti. Atsiradus bendradarbiavimo galimybėms su Norvegijos Karalystės sistema, tai tapo pasitikėjimu paremta partnerystė, kuri formuoja sėkmingesnės resocializacijos organizavimą Lietuvos įkalinimo įstaigose. Norvegijos Karalystės finansuojamų projektų pagalba Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje pradėta diegti ir dinaminės priežiūros principai. Svarbus aspektas yra tai, kad apsauga bei saugumas įstaigoje pradama suvokti, kaip daugialypė, o tai reiškia, kad ji nebėra grindžiama ne vien fizinėmis bei techninėmis priemonėmis, tačiau pradėta akcentuoti ir kontakto tarp įkalintų asmenų ir darbuotojų svarba.

Dinaminė apsauga, kaip darbo metodas, nuo 2014 m. buvo pradėtas diegti Latvijos, Lenkijos **Lietuvos**, Rumunijos, Bulgarijos ir kt. šalių pataisos įstaigose perimant ir adaptuojant Norvegijos pataisos įstaigų patirtį ir naudojant Norvegijos projektų lėšas, skirtas keisti pataisos įstaigų infrastruktūrą, mokymų programas. Siekiant įdiegti dinaminio saugumo sampratą ir vykdyti šio projektinės veiklos organizavimą Lietuvos įkalinimo įstaigose, 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-564 buvo patvirtinta „Dinaminio saugumo Laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcija“. Dinaminio saugumo koncepcijoje buvo įtvirtintos aktualios šioje srityje sąvokos, tokios kaip dinaminis saugumas, objektas, subjektas, aktyvus bei pasyvus dinaminis saugumas. Dinaminio saugumo taikymo tikslas, numatytas minėtoje koncepcijoje - „[...]siekis užtikrinti įstaigose esančių darbuotojų ir kitų asmenų saugumą, stiprinant (plečiant) įkalinimo įstaigų personalo kompetenciją, mažinti subkultūros apraiškas, lengviau įgyvendinti socialinės integracijos ir individualaus darbo su nuteistaisiais programas, pastebimai mažinti žalingą laisvės atėmimo vietos poveikį nuteistojo asmenybei ir nuostatoms bei užkirsti kelią neformaliai elgesio taisyklių sklaidai.“ Minėtu įsakymu buvo nurodytas dinaminio saugumo organizavimo įstaigose modelis, kuris susideda iš tarpusavyje glaudžiai susijusių formų, t. y.:

- *aktyvaus dinaminio saugumo forma* – apsaugos ir priežiūros, socialiniai ir kiti įstaigos darbuotojai;
- *pasyvaus dinaminio saugumo forma* – visuomeninių organizacijų atstovai, mokytojai ir kiti asmenys.

2018 m. birželio mėn. 29 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo, 2 straipsnyje įtvirtinta *dinaminės priežiūros* sąvoka apibrėžia nuteistųjų resocializacijos, socialinės pagalbos suimtiesiems ir jų elgesio kontrolės priemonių visumą. Minėto įstatymo 8 straipsnyje nurodoma, kad vienas iš pataisos pareigūnų veiklos uždavinių yra „[...]užtikrinti pataisos įstaigose ir tardymo izoliatoriuose laikomų nuteistųjų ir suimtųjų dinaminę priežiūrą ir šių įstaigų apsaugą.“ Pataisos pareigūnų veiklos įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nurodo pareigūnų pareigas

vykdant tarnyboje nurodytas funkcijas. Šiame įstatyme yra numatytos pagrindinės taisyklės, kurias reglamentuoja svarbiausi bausmių vykdymo teisės aktai, tokie kaip žmogaus teisės deklaracija ar Europos pataisos įstaigų taisyklės.

Vadovaujantis minėto įstatymo nuostatomis, dinaminės priežiūros vykdymas yra visų pataisos pareigūnų vienas iš veiklos uždavinių. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kiekvieno pataisos pareigūno pareiga yra padėti įkalintiems asmenims siekti sėkmingesnio resocializacijos proceso įgyvendinimo per jiems paskirtą bausmės atlikimo laikotarpį. Be to dinaminės priežiūros sąvoka minėtame įstatyme apima resocializacijos, socialinės pagalbos ir elgesio kontrolės priemones, t. y. „dinaminė priežiūra“ apibūdinama žymiai plačiau negu dinaminio saugumo sąvoka dinaminio saugumo koncepcijoje. Pažymėtina, kad iš esamo teisinio reguliavimo nėra aiškūs dinaminio saugumo ir dinaminės priežiūros santykis ir veiklos apimtis. Vadovaujantis pataisos pareigūnų veiklos įstatymo nuostatomis „dinaminė priežiūra“, apima resocializacijos priemones, tačiau dinaminio saugumo koncepcijoje dinaminio saugumo veiklos sričiai priskiriamas tik nuteistųjų konsultavimas socialiniais klausimais. Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijoje (toliau – Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje), patvirtintoje 2020 m. balandžio 1 d. Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymu Nr. V-88, apibrėžiama tiek priežiūra, tiek ir dinaminė priežiūra. Apsaugos ir priežiūros instrukcijos 10 p. nurodoma, kad:

„Įstaigose laikomų asmenų priežiūra – visuma organizacinių, inžinerinių ir techninių priemonių bei pataisos pareigūnų (dinaminę priežiūrą vykdančių pareigūnų) veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti įstaigose laikomų asmenų nuolatinę elgesio kontrolę, nustatytos dienotvarkės laikymąsi.“ Atitinkamai 24 p. numato, kad: „dinaminė priežiūra“, apima suimtųjų (nuteistųjų) nuolatinę elgesio kontrolę jų buvimo vietose, renkant, fiksuojant ir perduodant svarbią informaciją atsakingiems pataisos pareigūnams. Dinamine priežiūra siekiama identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines suimtųjų (nuteistųjų) būkles (agresiją, frustraciją, savižudybės riziką, depresiją, apsvaigimą, patirtą prievartą ir kt.), tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti suimtuosius (nuteistuosius) realizuojant jų teises.“

Iš pateiktų priežiūros ir dinaminės priežiūros sąvokų apibrėžimų, pastebėtina, kad iš esmės šios sąvokos atkartoja viena kitą, dinaminės priežiūros sąvoka papildoma paaiškinimu, koku būdu ji vykdoma: „[...] renkant, fiksuojant, perduodant informaciją“, tačiau bet kokios priežiūros ir kontrolės metu yra renkama, fiksuojama ir perduodama informacija. Be to Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje pateikta dinaminės priežiūros sąvoka atkartoja ir dinaminio saugumo koncepcijoje pateiktą dinaminio saugumo sąvoką. Darytina išvada, kad išanalizavus Lietuvoje esantį teisinį reguliavimą, kuriuo vadovaujasi įkalinimo įstaigos „dinaminis saugumas“ ir „dinaminė priežiūra“, yra iš esmės analogiški terminai. Atsižvelgiant į tarptautinį teisinį reguliavimą ir dinaminio saugumo koncepcijoje pateikiamą sampratą, vis dėlto yra prieinama prie išvados, jog būtų tikslingiau vartoti dinaminės apsaugos sąvoką, kadangi ji atspindi veiklos esmę, kurios paskirtis yra užtikrinti saugumą, užpildyti fizinės, techninės ir procedūrinės apsaugos priemonių ribotumą, suteikiant apsaugos sistemai lankstumą ir išbaigtumą. Pažymėtina, kad tiek tarptautiniame teisiniame reguliavime, tiek projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“ įgyvendinimą vykdančius pareigūnus konsultuojančių Norvegijos ekspertų nuomone, dinaminė apsauga yra apsaugos sistemos dalis. Be to, dinaminė apsauga yra grindžiama nuteistojo pažinimu, pozityviu bendravimu su juo. Taigi dinaminė apsauga kartu su kitomis apsaugos priemonėmis užtikrina saugumą įkalinimo įstaigose. Turint minty šią loginę dinaminės apsaugos sampratą, nerekomenduojama vartoti ir dinaminio saugumo

sampratą, nes saugumas yra visų rūšių (fizinės, techninės, procedūrinės, dinaminės) taikomų apsaugos priemonių tikslas.

Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje yra pateikiama dinaminės priežiūros paskirtis ir vykdymo ypatumai. Instrukcija išskiria pareigūnų, vykdančių dinaminę priežiūrą funkcijas (6 pav.).



6 pav. „Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje“ nurodytos dinaminės priežiūros funkcijos (Kalėjimų departamento prie LR TM įsakymas dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijų patvirtinimo, 2020 m. balandžio 1 d., Nr. V-88, 2020).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Apsaugos ir priežiūros instrukcijoje numatoma, jog dinaminės priežiūros funkcijas vykdo paskirti pareigūnai, o tai neatitinka Pataisos pareigūnų veiklos įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad „dinaminė priežiūra“ yra kiekvieno pataisos pareigūno veiklos uždavinys. Be to dinaminė apsauga yra grindžiama profesionalių santykių su įkalintaisiais užmezgimu ir palaikymu, ji yra sietina su visomis funkcijomis, suponuojančiomis kontaktą su įkalintu asmeniu, todėl dinaminės apsaugos tapatinimas su atskiromis funkcijomis ar pareigybe iš esmės nėra tinkamas. Remiantis Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto pateiktomis rekomendacijomis Kalėjimų departamento direktoriui dėl aiškaus dinaminės priežiūros reglamentavimo (2020), jo nuomone, suimtiesiems ir nuteistiesiems taikomos dinaminės priežiūros turinys pareigūnams nėra iki galo aiškus ir suprantamas, dėl ko praktikoje ne retai kyla žmogaus teises ir laisves varžančios situacijos. Be to, Augustino Normanto vykdyto tyrimo metu paaiškėjo, kad pareigūnams taip pat sunku suvokti dinaminės priežiūros principus ir jos pagrindu vykdomą priežiūrą bei kaip tai turėtų būti vykdoma pataisos įstaigose.

Dinaminės priežiūros vykdymas Lietuvos pataisos įstaigose nuosekliau taikyti buvo pradėtas 2017 metais įtraukiant Saugumo valdymo skyriaus pareigūnus į nuteistųjų (suimtųjų) pataisos procesą. Kalėjimų departamento laisvės atėmimo vietų įstaigose vykdomos dinaminės priežiūros 2019 m. atliktoje analizėje (2019-12-31, Nr. LV-3600, 2019) teigiama, kad dinaminė priežiūra neturėtų būti suprantama kaip atskira vieno struktūrinio padalinio ar vieno pataisos pareigūno funkcija, tai yra visas veiklos modelis. Dokumente pažymima, kad pataisos įstaigose taikant dinaminės priežiūros modelį kiekvienas darbuotojas, kurio darbas bet kuriuo aspektu yra susijęs su nuteistaisiais (suimtaisiais), pagal savo kompetenciją turėtų atlikti dinaminės priežiūros funkcijas. Atkreiptinas dėmesys, kad atliktoje dinaminės priežiūros diegimo analizėje susiduriama su teisiniame reguliavime užprogramuotu dinaminės priežiūros prieštaravimu: viena vertus dokumente teigiama, kad dinaminė priežiūra nėra padalinio ar pataisos pareigūno funkcija, kita vertus vėl grįžtama prie nuomonės, kad kiekvienas pareigūnas turintis kontaktą su įkalintuoju turi atlikti dinaminės priežiūros funkcijas. Sprendžiant dinaminės priežiūros sampratą ir įgyvendinimo dilemą, verta pasitelkti „Dinaminės apsaugos ir žvalgybos“ vadove pateiktą dinaminio saugumo paaiškinimą, kuriame nurodoma, kad kasdieniai apsaugos formalumai, tokie kaip kalinių skaičiavimas, krata ir judėjimo valdymas, suteikia galimybes darbuotojams palaikyti svarbius santykius su nuteistaisiais, taigi būtent profesionalių santykių kūrimas, kurių tikslas yra per kalinamo asmens pažinimą nustatyti nerimą keliančius dalykus, aptikti kylančias rizikas personalo, įkalintų ar kitų asmenų saugumui bei nustatyti tvarkai ir laiku imtis veiksmingų prevencijos priemonių. Atsižvelgiant į šį paaiškinimą akivaizdu, kad kiekvienas pataisos įstaigos darbuotojas, pagal savo darbo pobūdį turintis kontaktą su įkalintuoju, tinkamai apmokytas ir įtrauktas į informacijos ir bendradarbiavimo sistemą, turėtų dalyvauti dinaminės apsaugos modelyje.

Iš esmės dinaminės apsaugos įgyvendinimas vykdomas per prasmingą kontaktą su įkalintais asmenimis. Tokia nuomonė suformuluota ir anksčiau analizuotoje pažymoje, nurodant, kad dinaminės priežiūros priemonės gali įgyvendinti tik toks pareigūnas, kuris nuolat tiesiogiai bendrauja su suimtaisiais ir nuteistaisiais. Identifikavus bendravimo su įkalintaisiais dinaminės apsaugos sistemoje poreikį, pataisos įstaigose Saugumo valdymo skyriuose įkurtos dinaminės priežiūros pareigūnų pareigybės, kuriose numatytos funkcijos, orientuotos į glaudesnę kontaktą su įkalintaisiais bei į operatyvų reagavimą į jų socialinius poreikius ir, esant galimybei, į neatidėliotiną šių poreikių sprendimą. Tokiu būdu visose pataisos įstaigose buvo sukurtos dinaminę priežiūrą vykdančių specialistų pareigybės.

Dinaminės priežiūros poveikis įstaigų veiklai įvertintas ir Kalėjimų departamento pateiktoje informacijoje visuomenei, kurioje nurodoma, jog įdiegus „dinaminę priežiūrą“ įstaigų kriminogeninė būklė ženkliai pagerėjo, sumažėjo psichiką veikiančių medžiagų vartojimas, skundų, drausmės pažeidimų. Suimtieji ir nuteistieji, kuriems taikomas dinaminės priežiūros modelis noriai bendrauja, įsitraukia į užimtumo programas, gerėjantis mikroklimatas daro teigiamą poveikį. Ypatingas dėmesys skiriamas nuteistųjų užimtumui. Įstaigų teigimu „dinaminė priežiūra“, integruota į Saugumo valdymo skyriaus sudėtį sudaro prielaidas greitam reagavimui į pažeidimus, o tai savo ruožtu užtikrina veiksmingą prevencinį poveikį (Uscila, 2020).

Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos šiuo metu intensyviai vykdo projektines veiklas, kurios yra įtrauktos į projektą „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“ ir viena iš projektinių veiklų yra orientuota į dinaminės priežiūros vykdymą Vilniaus pataisos namuose bei kitoje įkalinimo įstaigoje - Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje

kolonijoje. Šias veiklas diegti padeda ir tai vykdančių įstaigų atstovus konsultuoja Norvegijos Karalystės partneriai (Norvegijos pataisos pareigūnų kolegijos (KRUS) dėstytojai, Norvegijos pataisos tarnybos direktorato (KDI) atstovais) bei kiti dinaminės apsaugos ekspertai.

Remiantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2019 metų duomenimis, dinaminė priežiūra yra taikoma labai individualiai visose Lietuvos įkalinimo įstaigose (duomenys pateikiami 1 lentelėje).

1 lentelė. Vienam dinaminės priežiūros funkcijas vykdančiam specialistui tenkantis nuteistųjų skaičius (A. Nausėda, „Dinaminės priežiūros ypatumai“, 2021).

Įstaigos pavadinimas	Pataisos pareigūnų, kurių pagrindinė funkcija – užtikrinti dinaminę priežiūrą	Nuteistųjų/suimtųjų skaičius, kuriems yra taikoma dinaminė priežiūra	Kiek vienam pataisos pareigūnui yra priskirta suimtųjų/nuteistųjų
Vilniaus pataisos namai	23	100 proc.	70
Alytaus pataisos namai	18	165 nuteistųjų (22,6 proc.)	18
Marijampolės pataisos namai	16	84 nuteistųjų (9 proc.)	15
Panevėžio pataisos namai	17	100 proc.	40
Kauno tardymo izoliatorius	8	20 suimtųjų (6,9 proc.)	2
Šiaulių tardymo izoliatorius	10	90 nuteistųjų (22 proc.)	18
Pravieniškių pataisos namai-atviroji kolonija Trečiasis sektorius	10	300 nuteistųjų (46 proc.)	60

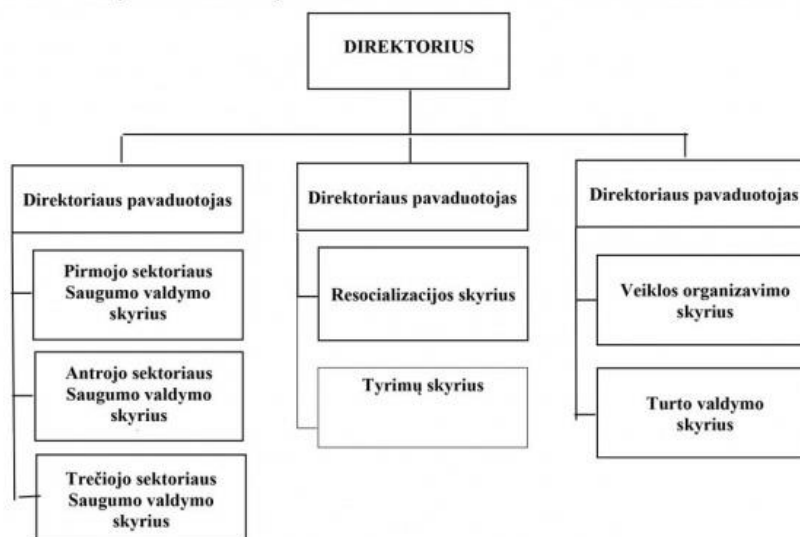
Remiantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centro 2020 m. birželio mėn. atlikta pavaldžių įstaigų specialistų, atsakingų už dinaminės priežiūros modelio taikymą apklausos metu buvo įvertinta, kad per pastaruosius du metus iki apklausos atlikimo buvo pastebėtas bendras nuteistųjų elgesio pagerėjimas. Prieš dinaminės priežiūros įvedimą nuteistieji laikyti agresyviais ar pavojingais dabar geba esant stresinei būsenai susivaldyti, atviriau bendrauti su dinaminės priežiūros specialistais. Dinaminės priežiūros specialistų teigimu, nuteistieji įgavo pasitikėjimą dinaminės priežiūros specialistais. Manoma, kad pokytį įtakojo padidėjęs pareigūnų bendravimas su nuteistaisiais.

Apibendrinus galima daryti prielaidą, jog pataisos įstaigos ir toliau taiko dinaminės priežiūros modelį, taip kaip šiuo metu suvokia. Remiantis šio modelio reglamentavimu teisės aktuose bei atsižvelgiant į gerąją praktiką, diegiamą bendradarbiaujant su Norvegijos Karalystės partneriais stebima, jog Lietuvos įkalinimo įstaigose šis modelis dar nėra pilnai įdiegtas ir toliau tęsiama dinaminės priežiūros plėtra vadovaujantis Norvegijos Karalystės patirtimi. Kalėjimų departamento Mokymo centre yra organizuojami mokymai susiję su pataisos pareigūnų paruošimu dirbti vadovaujantis dinaminės priežiūros principais, tačiau duomenų gauta nebuvo apie įvadinius dinaminės priežiūros specialistų mokymus, kurie padėtų specialistas efektyviau vykdyti jiems paskirtas dinaminės priežiūros funkcijas.

Dinaminės priežiūros modelis Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje. Pravieniškių pataisos namai-atviroji kolonija yra įsikūrusi Pravieniškių kaime, Kaišiadorių rajono savivaldybės teritorijoje. 2011 metais trys pataisos įstaigos buvo sujungtos ir iki šių dienų veikia kaip viena įstaiga, kuri turi tris sektorius, be sargybos padalinį, atvirąją koloniją bei pusiaukelės namus. Visos įstaigos vadovaujasi vieninga praktika ir struktūra (7 pav.).

PATVIRTINTA
Kalėjimų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
direktoriaus 2020 m. liepos 31 d.
įsakymu Nr. V-242

PRAVIENIŠKIŲ PATAISOS NAMŲ-ATVIROSIOS KOLONIJOS VALDYMO STRUKTŪROS SCHEMA



7 pav. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos valdymo struktūros schema (Kalėjimų departamento prie LR TM direktoriaus įsakymu, 2020 m. liepos 31 d., Nr. V-242, 2020).

Kalbant apie dinaminės priežiūros įdiegimo procesą įkalinimo įstaigų veikloje, Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje buvo pradėtas diegti dinaminės priežiūros modelis. Pagal turimus duomenis iš Kalėjimų departamento prie Lietuvos respublikos teisingumo ministerijos (2018), siekiant įgyvendinti Norvegijos Karalystės finansinio mechanizmo programos Nr. LT14 „Pataisos, įskaitant bausmes be įkalinimo“ projektą „Sudaryti sąlygas sumažinti Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos 3-iojoje valdyboje laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų pakartotinio nusikalstamumo atvejų skaičių“, įstaigos Trečiajame sektoriuje atlikti trijų pastatų rekonstrukcijos darbai, po kurių, metų bėgyje buvo pradėta organizuoti ir vykdyti dinaminės priežiūros koncepciją bei buvo panaikinta fizinė ginkluota apsauga.

2019 metais Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje buvo iškeltos prioritetingos sritys, t. y. nuteistųjų kriminogeninės būklės ir resocializacijos gerinimas. Remiantis 2020 metų įstaigos ataskaita, skirtai Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų programų vykdymui,

„[...]siekiant didinti nuteistųjų resocializacijos veiksmingumą ir gerinant nuteistųjų gyvenimo sąlygas įstaigos Antrajame sektoriuje buvo įgyvendinamas projektas „Lengvojo režimo sektorius“, kurio metu nuteistiesiems suteikta galimybė savo elgesiu ir pasiekimais pagerinti bausmės atlikimo sąlygas. Įstaigoje ir toliau nuteistiesiems bei suimtiesiems taikoma dinaminė priežiūra ar jos principai“.

Kalbant konkrečiai apie dinaminės priežiūros organizavimą pataisos įstaigoje, šiuo metu pagal turimus duomenis resocializacijos procesas vykdomas visoje struktūroje, tačiau dinaminės priežiūros specialistai yra priskirti Saugumo valdymo skyriaus veiklai.

„[...]Dinaminė nuteistųjų priežiūra Trečiajame sektoriuje vykdoma naujai rekonstruotuose bendrabučiuose bausmę atliekantiems nuteistiesiems ir suimtiesiems. [...] Ją sudaro nuteistųjų elgesio stebėseną ir analizę, nuteistųjų vertybinių nuostatų pokyčių aiškinimasis ir šios informacijos pateikimas [...] Taip pat dinaminės priežiūros metu operatyviai sprendžiamos nuteistiesiems išskylančios socialinio pobūdžio problemos. Pagrindiniai sunkumai kylantys, vykdant nuteistųjų dinaminę priežiūrą - akivaizdus žmogiškųjų išteklių trūkumas ir dėl to susidarantis labai didelis atliekamų darbų, kuriuos vykdo dinaminės priežiūros pareigūnai, mastas dėl ko smarkiai nukenčia tarnybos bei atliekamų funkcijų kokybė. Pirmajame sektoriuje - 2-jame būryje vykdomi dinaminės priežiūros principai. Antrajame sektoriuje – vykdomas Dinaminės apsaugos modelio principų taikymas 3-iajame ir 4-ajame būriuose, o priklausomybes turinčių asmenų rehabilitacijos centre taikoma pilna apimtimi, t. y. siekiant pagerinti nuteistųjų resocializacijos procesą vedami individualūs bei grupiniai užsiėmimai su nuteistaisiais, nuteistieji visur lydimi, vyksta bendros rehabilitacinės priemonės su visuomeninėmis organizacijomis bei nuteistųjų artimaisiais.“ (cit. iš Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos ataskaitos „Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų programų vykdymas“ (2020).

Pravieniškių pataisos namuose tarp specialistų, vykdančių paskirtas dinaminės priežiūros funkcijas, informacijos apsikeitimas vyksta kontaktuojant su dinaminės priežiūros vyriausiuoju specialistu rytinio aptarimo metu, taip pat svarbiausia informacija yra aprašoma Saugumo valdymo skyriaus paros žiniaraštyje. Dinaminės priežiūros vyriausiasis specialistas dalyvaudamas rytiniame pasitarime su kitų skyrių atstovais perduoda jiems aktualią informaciją bei pats tokią informaciją surenka ir iškomunikuoja dinaminės priežiūros specialistams. Be to, Resocializacijos skyriaus psichologai informaciją dėl intensyvesnės priežiūros nuteistiesiems, linkusiems užpulti, žalotis ar kitais būdais keliančiais grėsmę savo, kitų asmenų saugumui ar vidaus tvarkai, pateikia kiekvieno skyriaus atstovui įteikdami pažymos-rekomendacijos kopiją pasirašytinai arba svarbią informaciją įrašydami į Saugumo valdymo skyriaus paros žiniaraštį. Taip pat, vyksta ir apsikeitimas su Kriminalinės žvalgybos skyriaus pareigūnais, nustatant grėsmes įstaigoje laikomų asmenų saugumui.

Pagal turimą informaciją, kuri yra nurodyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos internetinėje svetainėje, Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje buvo organizuoti šie mokymai: „Dinaminės priežiūros ypatumai ir pagrindiniai taikymo principai“, „Dinaminės apsaugos principų taikymas, dirbant su nuteistaisiais, kuriems paskirta neterminuota laisvės atėmimo bausmė“, „Dinaminę priežiūrą vykdančių specialistų psichologinių kompetencijų stiprinimas“, „Bausmių vykdymo sistemos tikslai ir vizija: dinaminės apsaugos principų

įgyvendinimas“, „Nuotoliniai mokymai apie pataisos pareigūnų dinaminės priežiūros ypatumus ir pagrindinius taikymo principus“.

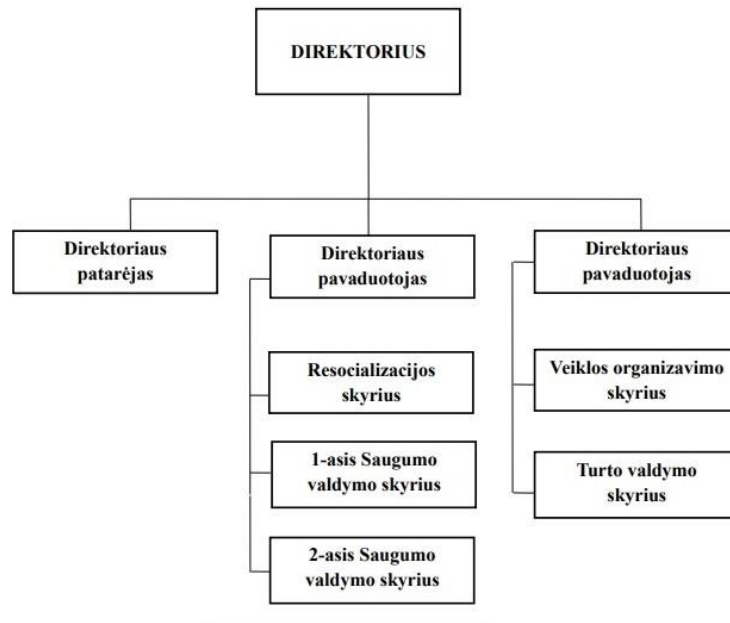
Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje dinaminei priežiūrai vykdyti numatyta 12 specialistų pareigybių ir vieno vyriausiojo specialisto pareigybė, skirta dinaminės priežiūros organizavimui. Dinaminės priežiūros specialistai dirba po 12 val. kasdien ir keičiasi kas 3 dienas slenkančiu grafiku. Vyriausiasis specialistas dirba darbo dienomis nuo 8.00 val. iki 17.00 val. (penktadieniais iki 15.45 val.). Pagal poreikį dalis Saugumo valdymo skyriaus dinaminės priežiūros specialistų prižiūri Atvirosios kolonijos nuteistuosius, likusieji dirba su suimtaisiais bei nuteistaisiais pataisos įstaigos viduje. Esant pilnai užpildytiems dinaminės priežiūros specialistų etatams, vienam dinaminės priežiūros specialistui tektų prižiūrėti 50 – 60 nuteistųjų/suimtųjų, tačiau šiuo metu vienam dinaminės priežiūros specialistui tenka prižiūrėti 90 – 10 nuteistųjų/suimtųjų. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu net penki dinaminės priežiūros specialistų pareigybės yra neužimtos, o taip pat įvertinus įstaigoje laikomų suimtųjų dinamiką, Atvirojoje kolonijoje laikomų nuteistųjų specifinius bausmės atlikimo reikalavimus bei žmogiškuosius veiksnius, tokius kaip atostogos, nedarbingumas ir pan., darbo krūvis tenkantis vienam dinaminės priežiūros specialistui yra nuolat kintantis, o šiuo metu – akivaizdžiai per didelis. Pagal turimus Kalėjimų departamento duomenis, 2021 m. gruodžio 13 d. Pirmajame sektoriuje buvo atliktas kapitalinis remontas bendrabučio tipo patalpose, kuriose yra siekiama įtraukti ir dinaminės priežiūros specialistus bei šiuo metu yra vykdomos statutinių pareigūnų atrankos į tris laisvas pareigybes.

Prieš įdiegiant dinaminės priežiūros modelį, Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje buvo renovuoti trys dviaukščiai pastatai bei kiekviename aukšte buvo įrengti postai Saugumo valdymo skyriaus jaunesniesiems specialistams (budinčiai pamainai) bei specialistams (dinaminei priežiūrai bei resocializacijos vykdymui). Tokiu būdu nuteistiesiems suteikiama galimybė bet kuriuo paros metu esant poreikiui kreiptis dėl pagalbos (nuo 8 val. 00 min. iki 20 val. 00 min. į specialistus (vykdančius dinaminę priežiūrą), o nuo 20 val. 00 min. iki 8 val. 00 min. neatidėliotinai pagalbai nakties metu į jaunesnius specialistus (priklausantys budinčiai pamainai).

Dinaminės priežiūros specialistai dirba nuteistųjų gyvenamųjų korpusų aukštuose, tokiu būdu užtikrinamas pareigūno prieinamumas kilus neatidėliotiniams klausimams ir poreikiams. Būdami gyvenamuosiuose korpusuose, pareigūnai stebi situaciją, renka informaciją apie įkalintųjų emocinę būklę ir kitus svarbius aspektus, organizuoja jų pozityvų užimtumą.

Dinaminės priežiūros modelis Vilniaus pataisos namuose. Vilniaus pataisos namai yra įsikūrę pačiame Vilniaus mieste. 2010 metais sujungus dvi pataisos įstaigas buvo paskirtas pavadinimas. Nuo 2019 metų Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas buvo prijungtas prie Vilniaus pataisos namų. Vykdamas teisingumo ministro įsakymą dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo išskeldinimo buvo pradėti nuteistųjų ir įstaigos darbuotojų perkėlimo procedūros. Įstaigos valdymo struktūra yra nurodyta 8 paveikslėlyje.

VILNIAUS PATAISOS NAMŲ
VALDYMO STRUKTŪROS SCHEMA



8 pav. Vilniaus pataisos namų valdymo struktūros schema (Kalėjimų departamento prie LR TM direktoriaus 2020 m. vasario 28 d. įsakymas, Nr. V-51, 2020).

Remiantis 2021 metų strateginio veiklos plano programos „Bausmių sistema“ vykdymo ataskaita už 2020 metus įstaigoje įdiegta dinaminė apsauga, kurios pagalba yra norima išlaikyti, Vilniaus pataisos namuose atliekančių laisvės atėmimo bausmės asmenų saugumą, individualų jų pažinimą bei galimus resocializacijos pokyčius pozityvia linkme naudojant aprobuotas programas bei taikomas intervencines priemones.

Įdiegus dinaminės priežiūros modelį, Vilniaus pataisos namuose 1-ojo nuteistųjų gyvenamojo korpuso aukštuose buvo įrengti postai Saugumo valdymo skyriaus jaunesniesiems specialistams (budinčiai pamainai) bei specialistams (dinaminei priežiūrai). Nuteistieji įgijo galimybę kreiptis į specialistus (dinaminei priežiūrai) administracijos darbo valandomis bei į jaunesnius specialistus (budinčiai pamainai) neatidėliotinai pagalbai nakties metu. Dinaminės priežiūros specialistai dirba kiekviename nuteistųjų gyvenamojo korpuso aukšte, tokiu būdu užtikrinamas pareigūno prieinamumas kilus neatidėliotiniams klausimams ir poreikiams. Būdami gyvenamuosiuose korpusuose, pareigūnai stebi situaciją, renka informaciją apie įkalintųjų emocinę būklę ir kitus svarbius aspektus, organizuoja jų pozityvų užimtumą.

Pagal turimą informaciją, Vilniaus pataisos namuose buvo organizuoti šie dinaminės apsaugos tema mokymai: „Dinaminės priežiūros mokymai“, „Dinaminės apsaugos samprata: principai ir įgyvendinimas“, „Dinaminę priežiūrą vykdančių specialistų kompetencijų stiprinimas“ ir „Bausmių vykdymo sistemos tikslai ir vizija: dinaminės apsaugos principų įgyvendinimas“.

Vilniaus pataisos namuose dinaminė priežiūra taikoma visiems įstaigoje laikomiems nuteistiesiems ir suimtiesiems. Vilniaus pataisos namuose dinaminės priežiūros vykdymą organizuoja du Saugumo valdymo skyriai, t. y. 1-asis ir 2-asis. 1-jame yra patvirtinta 15 specialistų dinaminei priežiūrai, iš jų 1-a vyriausiojo specialisto pareigybė skirta dinaminės priežiūros organizavimui. 2-jame patvirtintos 6 specialistų dinaminei priežiūrai pareigybės, iš jų 1-a vyriausiojo specialisto pareigybė skirta dinaminės priežiūros organizavimui. Dinaminės priežiūros specialistai dirba po 12 val. kasdien ir keičiasi kas 3 dienas. Vyriausieji specialistai dirba darbo dienomis nuo 7.30 val. iki 16.30 val. 1-ojo Saugumo valdymo skyriaus dinaminės priežiūros specialistai prižiūri nuteistuosius gyvenamajame korpuse, o 2-ojo Saugumo valdymo skyriaus dinaminės priežiūros specialistai prižiūri suimtuosius ir drausmės grupės nuteistuosius. 1-ojo Saugumo valdymo skyriaus vienas dinaminės priežiūros specialistui tenka prižiūrėti 50-60 nuteistųjų, 2-ojo Saugumo valdymo skyriaus – atitinkamai 20-30 nuteistųjų (suimtųjų). Vilniaus pataisos namų tarp specialistų, vykdančių dinaminę priežiūrą, vyksta informacijos apsikeitimas tarp pamainų vidinėje informacijos sistemoje, kurioje aprašomi 3 darbo dienų įvykiai. Resocializacijos psichologai per dokumentų valdymo sistemą (DVS) teikia informaciją dėl intensyvesnės priežiūros nuteistiesiems, linkusiems užpulti, žaloti ar kitokiais būdais keliančiais grėsmę savo, kitų asmenų saugumui ar vidaus tvarkai. Vyksta apsikeitimas su Kriminalinės žvalgybos skyriaus pareigūnais, nustatant grėsmes įstaigoje laikomų asmenų saugumui.

4. Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų taikymas įgyvendinant resocializacijos procesą Lietuvos įkalinimo įstaigoje tyrimas

Šiame magistro baigiamojo projekto skyriuje bus pristatoma ir aptariamas dinaminės priežiūros koncepcijos įgyvendinimas Lietuvos pilotinėse įkalinimo įstaigose kartu su Norvegijos Karalystės partnerių finansavimo modeliu bei diegiant gerąją praktiką. Nuomonės ir efektyvumo vertinimas pagrindžiamas kokybiniu tyrimu, aprašomas tyrimo organizavimas ir procesiniai etapai, aptariami tyrimo dalyviai bei duomenų rinkimo ir analizės metodai. Galiausiai įvertinus tyrimo metodologijos gautus rezultatus ir literatūros analizę bus pateikiamos išvados su rekomendacijomis organizuojant įkalinimo įstaigose dinaminės priežiūros konceptą.

4.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas

Pataisos įstaigose yra siekiama įtraukti nuteistuosius į intensyvią resocializacijos darbą, kurio metu norima koreguoti netinkamus elgesio modelius. Resocializacija apima platų individo suvokimo matricos modifikavimą kaip savęs tobulinimo rezultatą. Dinaminės priežiūros specialisto darbas atliekamas interaktyviame lygmenyje, kuomet per tarpusavio santykius su personalu yra įgyjamas žmogiškųjų santykių modelis, kurį būtų tikslingiau naudoti nuteistiesiems išėjusiems iš įkalinimo įstaigos taip mažinant recidyvo grėsmę.

Atsižvelgiant į anksčiau išanalizuotą literatūrą ir tiriamojo dalyko specifiką, šio darbo metu buvo pasirinkta atlikti tyrimą pagal pusiau struktūruoto interviu metodą, kurio metu lyginamosios analinės būdu bus išanalizuoti ir apdoroti duomenis, gauti iš dviejų skirtingų įkalinimo įstaigų Lietuvoje. Lyginamoji analizė yra daugialypis metodas, leidžiantis nustatyti veiklos strategines spragas ir ieškoti geriausios praktikos, kurią būtų galima pritaikyti norint užpildyti esamas spragas (Yasin, 2002). Szulanski ir Winter (2002, p. 9) požiūriu, žinias apie esamus ir sėkmingus procesus yra sunku perduoti, nes jie yra įterpti į sudėtingas realijas. Bendroji praktika turi būti kuo tiksliau atkartota, kad ji taptų sėkminga, tačiau kyla papildomų sunkumų dėl to, kad dažnai ekspertai nesuvokia, kodėl tam tikros praktikos iš pradžių pasiteisino. Remiantis autorių nuomone, taip ir Lietuvos įkalinimo įstaigos pagal bendradarbiavimu grįsta praktika semiasi gerosios praktikos iš Norvegų karalystės taip tobulindami bausmių vykdymo sistemą bei koreguoti resocializacijos procesą sėkmingiems tikslų siekimams.

Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija kartu su Pravieniškių pataisos namais-atvirąją kolonija ir Vilniaus pataisos namais pasirašė bendradarbiavimo sutartį dėl 2014-2021 metų Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų programos „Teisingumas ir vidaus reikalai“ projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimo“ (NOR) įgyvendinimo, kurio metu buvo numatyta kurti efektyvesnę nuteistųjų resocializacijos modelį, gerinti pareigūnų profesinį rengimą, ugdyti kompetencijas bei keisti pataisos įstaigų infrastruktūrą. Taip pat su šia projektine veikla yra siekiama perimti Norvegijos Karalystės partnerių gerąją praktiką siekiant mažinti nusikalstamo elgesio recidyvo riziką bei įdiegti dinaminės priežiūros principus kuriant pozityvesnius santykius tarp darbuotojų ir nuteistųjų. Atsižvelgiant į tai, kad pastaruoju metu Norvegijos Karalystės partneriai skiria didžiausią dėmesį dvejoms pilotinėmis įkalinimo įstaigoms Lietuvoje, šiam tyrimui buvo pasirinkti minėtų įstaigų pareigūnai ir vienos iš jų, t. y. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos nuteistieji bei jų nuomonės tyrimas apie dinaminės priežiūros koncepcijos organizavimą.

Tyrimo organizavimas. Tiriamajam atvejui analizuoti buvo pasirinktos dvi Lietuvos įkalinimo įstaigos – Vilniaus pataisos namai ir Pravieniškių pataisos namai-atviroji kolonija, kuriose yra taikomi dinaminės priežiūros principai. Interviu metu surinkti duomenys bus vertinami pagal skirtingas kvalifikacijas. Interviu metu su dinaminės priežiūros specialistais ir gauta informacija apie dinaminės priežiūros svarbą resocializacijos procesui buvo atliktas nuomonių palyginimas bei efektyvumo vertinimas. O vykdomas resocializacijos veiksmingumas buvo išanalizuotas per nuteistųjų prizmę, t. y. kaip jie vertina dinaminės priežiūros svarbą jų bausmės atlikimo laikotarpiu. Kokybinio tyrimo metodo metu yra siekiama įvertinti pačią tyrimo aplinką, suprasti įkalinimo įstaigose vykdomą dinaminės priežiūros praktinį pritaikymą, kas nulemia ir apklaustų respondentų atsakymus.

Vertinant šį faktą, jog apie dinaminės priežiūros principų taikymą Lietuvos įkalinimo įstaigose viešų dokumentų bei duomenų yra labai mažai, nuspręsta, kad apklausiamieji dalyviai interviu metu apie dinaminės priežiūros principų įgyvendinimo naudą resocializacijai galėtų atskleisti daugiau informacijos siekiant palyginti Norvegijos Karalystėje praktikuojamą dinaminės priežiūros metodą, negu renkantis kitą tyrimo metodą.

Tyrimo metu dinaminės priežiūros specialistams buvo pateikta trylika atviro tipo klausimų apie dinaminės priežiūros funkcijų organizavimą ir vykdymą įkalinimo įstaigose, o nuteistiesiems pateikti septyni atviro tipo klausimai apie dinaminės priežiūros naudą jų resocializacijos procese ir pareigūnų elgesio pokyčius. Tyrimas buvo atliktas 2021 m. gruodžio 1-3 dienomis, o duomenų rinkimas rėmėsi tiesioginiu kontaktu siekiant išlaikyti standartizuotą interviu pagal iš anksčiau parengtus klausimus bei juos fiksuojant įrašymo priemone.

Dinaminės priežiūros specialistams:

- *Pirmuoju ir antruoju klausimais* buvo įvertinta laiko ašis, kiek laiko yra dirbantis pareigūnų bausmių vykdymo sistemoje ir kiek laiko yra perėjęs dirbti dinaminės priežiūros specialistu.
- *Trečiuoju klausimu* buvo siekiama įvertinti dėl kokių priežasčių ar vidinės paskatos nusprendė vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas;
- *Ketvirtuoju ir penktuoju klausimais* siekiama palyginti su kiek nuteistųjų šiuo metu tenka dirbti būnant dinaminės priežiūros specialistu ir jeigu dirbo anksčiau pareigūnu įkalinimo įstaigoje, su kiek anksčiau teko dirbti. Apklausus keletą dinaminės priežiūros specialistų iš skirtingų įkalinimo įstaigų, susidarius bendrą vaizdą, kitų nebebuvo klausimos šios faktinės aplinkybės.
- *Šeštuoju ir septintuoju klausimais* siekiama palyginti darbo pobūdį ir skirtumus tarp Saugumo valdymo skyriaus dinaminės priežiūros specialisto ir jaunesniojo specialisto bei darbo pobūdžio skirtumai;
- *Aštuntuoju klausimu* yra įvertinama nauda bausmių vykdymo sistemoje, o *devintuoju klausimu* nustatomas indelis į nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą;
- *Dešimtuoju klausimu* nustatoma ar dinaminės priežiūros specialistai aktyviai įsitraukia į kompetencijos kėlimo mokymus ir paskaitas bei kaip vertina jų teikiamą kokybę ir naudą vykdant dinaminės priežiūros funkcijas;
- *Vienuliaktu klausimu* nustatomi trūkumai, kuriuos reikėtų tobulinti siekiant dinaminės priežiūros principų efektyvesnės naudos Lietuvos įkalinimo sistemoje.

Nuteistiesiems:

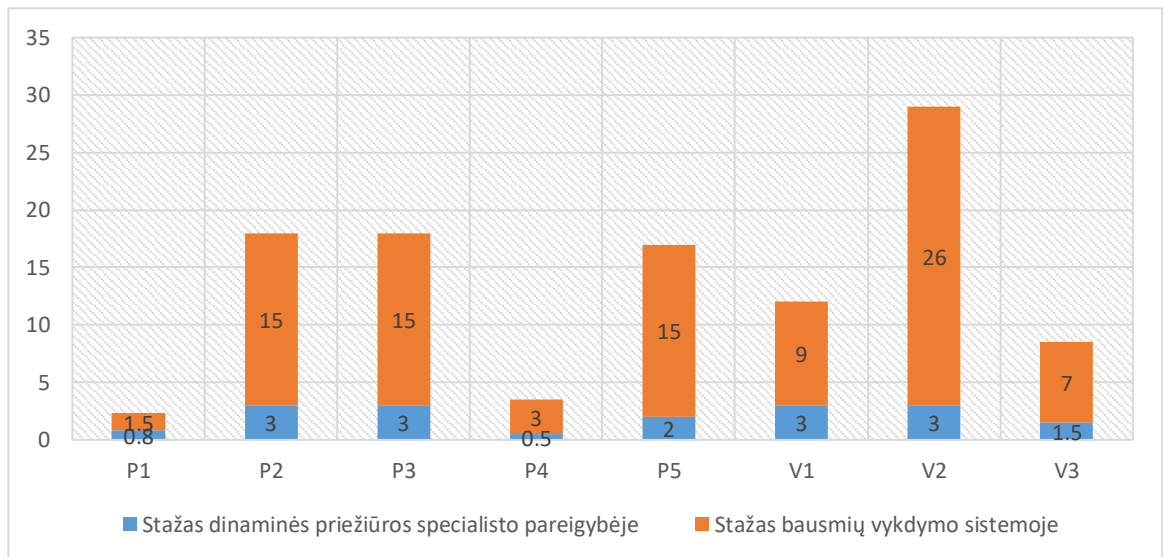
- *Pirmuoju klausimu* siekiama išsiaiškinti bendro pobūdžio informacija apie nuteistojo bausmės atlikimą ir dabartines įkalinimo sąlygas.
- *Antruoju klausimu* siekiama išsiaiškinti apie nuteistojo suvokimą kas, jo nuomone, yra dinaminė priežiūra ir jos principų taikymas nuteistojo bausmės atlikimo metu bei kokie veiksniai leidžia atpažinti dinaminės priežiūros specialistą nuo kitų dirbančių pataisos įstaigoje pareigūnų;
- *Trečiuoju ir ketvirtuoju klausimais* siekiama palyginti Lietuvos ir Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros specialistų praleidžiamą laiką su nuteistuoju bei pokalbių specifika;
- *Penktuoju ir šeštuoju klausimais* įvertinama nuteistojo nuomonė kaip pasikeitė pareigūnų elgesys, įdiegus į įkalinimo įstaigas dinaminės priežiūros koncepciją ir ar Jų nuomone prisideda prie resocializacijos bei lengvesnės integracijos į visuomenę procesų.

Respondentų charakteristika ir tyrimo metu naudojama koduotė. Kaip jau buvo minėta anksčiau, tyrimo metu apklausiami vyrai ir moterys, dirbantys dinaminės priežiūros specialistais bei atliekantys jiems paskirtą laisvės atėmimo bausmę Pravieniškių pataisos namuose nuteistieji. Siekiant išlaikyti duomenų apsaugą, apklausoje dalyvavusių asmenų duomenys nėra skelbiami ir kiekvienam respondentui suteikiami identifikaciniai kodai siekiant išlaikyti tyrimo metu nuoseklumą. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos darbuotojų kodas naudojamas – P1, nuteistųjų – N1, o Vilniaus pataisos namų – V1. Skaitmeninė reikšmė nurodoma atsitiktine tvarka kiekvienam pareigūnui pagal dalyvavusių respondentų skaičių.

Interviu metu su pareigūnais ir nuteistaisiais buvo susitarta pagal įkalinimo įstaigose vyraujančią tvarką, pateikiant prašymą leisti atlikti tyrimą. Atvykus į konkrečias vietas darbuotojai buvo žodžiu informuojami apie atliekamą tyrimą bei siekiamą tikslą, o nuteistieji yra raštiškai supažindinami ir pasirašymui pateikiamos sutikimo formos. Visi apklausiamieji sutiko atsakyti į klausimus interviu metu žodine tvarka. Gavus visų, tyrime dalyvavusių respondentų sutikimą, pokalbiai buvo įrašomi į diktofoną ir gauti duomenys apdorojami siekiant atlikti tyrimą.

4.2. Kokybinių tyrimų rezultatai

Dinaminės priežiūros specialisto veikla Pravieniškių pataisos namuose-atvirosios kolonijoje ir Vilniaus pataisos namuose. Interviu metu buvo siekiama įvertinti darbuotojų turimą darbo stažą bausmių vykdymo sistemoje motyvuojant tuo, kad respondentas galėtų įvertinti darbo sąlygas bei funkcijas atliekant dinaminės priežiūros funkcijas, kurias dauguma apklaustųjų vykdo ilgiau negu yra numatytas bandomasis laikotarpis, t. y. 6 mėnesiai. Stebima, kad visi dinaminės priežiūros specialistai, kurie buvo apklausiami interviu metu yra perėję iš ankstesnės pareigybės – Saugumo valdymo skyriaus specialisto pareigų. 9 paveiksle nurodoma, kaip pasiskirsto respondentų darbo stažas bausmių vykdymo sistemoje ir dinaminės priežiūros specialistu.



9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (sudaryta autorės, 2021).

Įvertinus darbuotojų pasiskirstymą pagal darbo stažą stebima, kad nėra konkretaus ar dažnai pasikartojančio darbo stažo bausmių vykdymo sistemoje, kurio metu darbuotojai nusprendė keisti pareigybę Saugumo valdymo skyriuje, tačiau darbo stažas būnant dinaminės priežiūros specialistu prasideda nuo pusės metų iki 3 metų laikotarpyje. Stebima tendencija, kad būtent prieš trejus metus, respondentų teigimu vyko Norvegų Karalystės finansuojami dinaminės priežiūros specialistų mokymai, po kurių atsiradus naujoms dinaminės priežiūros specialisto pareigybėms, dalis pareigūnų pakeitė darbo specifiką, neišėję iš Saugumo valdymo skyriaus. Taip pat verta pabrėžti, kad siekiant įsidarbinti dinaminės priežiūros specialistu, asmuo privalo būti dirbantis bausmių vykdymo sistemoje, kadangi įkalinimo įstaigose yra organizuojamos tik atrankos į šias pareigybes pagal poreikį ir turimą kiekį nustatytų etatų konkrečioje įstaigoje.

Išanalizavus literatūrą ir pagrindinius dinaminės priežiūros motyvus buvo svarbu išsiaiškinti ir pagrindinius darbuotojų motyvus, kodėl jie nusprendė pasirinkti dirbti šioje srityje. Pagrindiniai respondentų motyvai išsiskyrė į tris blokus, orientuotus į žmogiškuosius išteklius, t. y. darbas yra dinamiškas, buvo įdomu bei dėl patogaus darbo grafiko. Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje dirbanti respondentė (P1) nurodo, kad dirbant apsaugos srityje (anksčiau vadinosi - „Apsaugos ir priežiūros skyrius“), atsiradus dinaminės priežiūros mokymams buvo įdomu išbandyti kažką naujo, tačiau tuo pačiu didžioji dalis minėtos įstaigos pareigūnų (P1, P4, P5) išreiškia apgailėstą, jog lankydami 3 mėnesių kursus buvo nupieštas vienoks vaizdas apie dinaminę priežiūrą, o šiuo metu dinaminės priežiūros specialistai susiduria su realia situacija, kuri neatitinka mokymų vizijos. Vilniaus pataisos namų darbuotojai vienareikšmiškai teigia, kad būtent po minėtų mokymų sukilo didelis susidomėjimas Norvegų taikoma praktika, kaip bus įgyvendinti šie principai ir Lietuvos įkalinimo įstaigose gerinant resocializacijos procesą nuteistųjų atžvilgiu bei papildyta priežiūros veikla dinaminės priežiūros elementais.

Pareigūnai, atliekantys dinaminės priežiūros funkcijas, jiems yra numatytas konkretus skaičius nuteistųjų arba suimtųjų su kuriais tenka dirbti, tačiau išanalizavus Lietuvos įkalinimo įstaigoje vykdomas dinaminės priežiūros procedūras, nebuvo rasta duomenų su kiek asmenų darbuotojui tenka dirbti. P1 respondentė, dirbanti Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje interviu metu aiškiai įvardino vykdoma procedūrą ir su kiek realybėje jiems tenka dirbti. Ji nurodo, kad šiuo metu vienoje pamainoje dirba 6 dinaminės priežiūros specialistai ir pagal jos

turimas žinias, visi etatai yra užpildyti. Viena iš specialistų (P5) dirba už pataisos įstaigos ribų. Dinaminės priežiūros principai yra taikomi dviejuose korpusuose (dviejų aukštų pastatuose), tačiau nusprendus vienam specialistui paskirti kitas vykdomas kasdienines funkcijas, darbo krūvis padidėja. „[...] Formaliai vienam dinaminės priežiūros specialistui yra priskirtas aukštas, o viename aukšte yra apie 50 nuteistųjų. Kamerų užpildymas labiau yra prie pilno užpildymo ir labai svarbus yra kontingentas. Kur yra paprasta grupė, 5-6 būriai, ten nesijaučia didelio krūvio. Drausmės grupė turėk 10 nuteistųjų, jau jausi tą krūvį, nes kaip jau minėjau jie turi problemų.“ Kaip jau buvo minėta anksčiau, šioje įstaigoje dirba pamainomis dvi dinaminės priežiūros specialistės ir atvirojoje kolonijoje, kurioje respondentė įvardina įspūdingus skaičius nuteistųjų, su kuriais jai darbo metu tenka dirbti: „Na šiuo metu aš dirbu atvirojoje kolonijoje su 127 nuteistaisiais ir 128 be sargyboje esančiais nuteistaisiais.“ Specialistė (P5) nurodo, kad dalis jų gyvena kitame be sargybos pastate (šioje įstaigoje yra du atskiri pastatai, kuriuose atlieka nuteistieji bausmę be sargybos statusu) ir šie nuteistieji yra savarankiškesni, dėl to dinaminės priežiūros principai nėra taikomi.

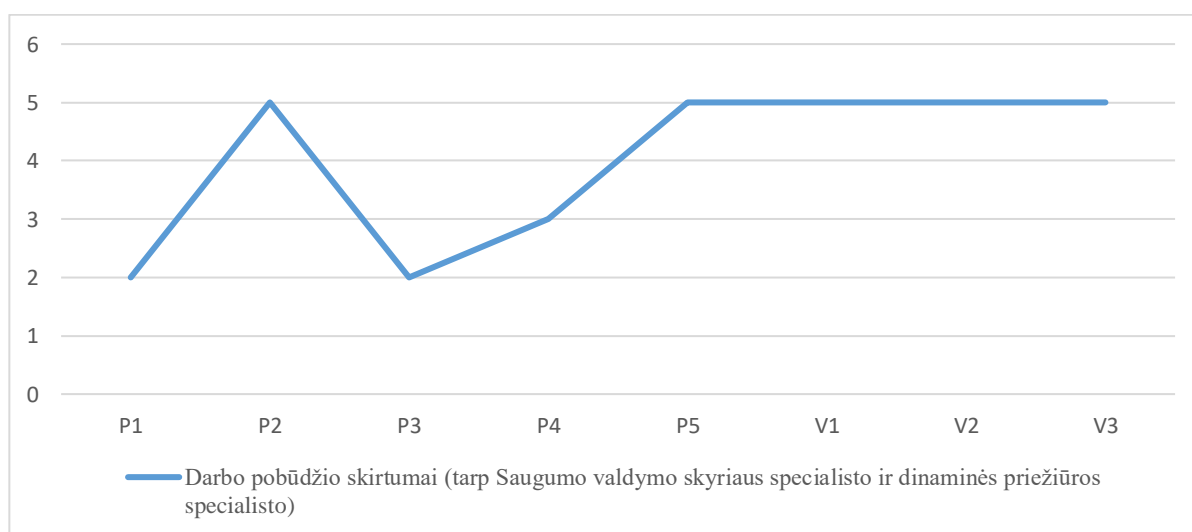
Vilniaus pataisos namuose taip pat stebimas įdomus personalo pasiskirstymas apie kurį literatūroje ir nagrinėtuose šaltiniuose nebuvo rasta duomenų. Respondentų (V1, V3) teigimu, Vilniaus pataisos namuose dinaminės priežiūros specialistai yra paskirti pagal aukštus, o viename aukšte nuteistųjų bei suimtųjų skaičius laviruoja nuo 20 iki 50. Kiekviename aukšte įrengta po 21 kameras ir kiekvienoje iš jų po 4 gyvenamąsias vietas, o Saugumo valdymo skyriaus veiklos organizavimas išskirstytas į du skyrius. Vienas iš jų dirba su suimtaisiais, o kitas nuteistaisiais.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, visi struktūruoto interviu metu dinaminės priežiūros specialistai prieš tai yra dirbę kitose pareigybėse, dėl ko apklausos metu buvo svarbu išsiaiškinti ir esminius darbo skirtumus siekiant patvirtinti jų motyvus ir turimus darbo krūvius. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos respondentė (P1), kuri prieš tai dirbo Saugumo valdymo skyriaus jaunesnioji specialistė išreiškė savotišką nusivylimą lyginant su dabartine darbo specifiška. Ji nurodo, kad anksčiau dirbo kitame sektoriuje, reabilitacijos centre, kuriame buvo pastebimos artimesnės dinaminės priežiūros apraiškos lyginant ką Norvegijos karalystė yra įdiegus savo bausmių vykdymo sistemoje. „Va kažkas buvo panašaus, ką jie matė toje reformoje. Septyni darbuotojai iš kurių dvi buvo apsaugos ir priežiūros skyriaus jaunesniosios specialistės, orientuotos į užimtumą, tada buvo viena psychologė, Resocializacijos skyriaus specialistė atsakinga už būrį, priklausomybių konsultantė, Apsaugos ir priežiūros skyriaus specialistas. Ir kada šie darbuotojai turėdavo galimybę kažką padaryti. O nuteistieji buvo adekvatūs, atrinkti ir motyvuoti keistis, nes bet kas to nesugeba vertinti. Turi jausti vertę tą duodamas savo darbu.“ Respondentai (P1, P2, P3, P4, P5) nuogaustauja, kad priskirtų nuteistųjų krūviai yra dideli, tačiau lyginant su ankstesniais paskirstytais darbo krūviais, jie skiriasi, nurodydami, kad anksčiau darbuotojai neturėjo konkrečių skaičių ir pamaina yra atsakinga už visus, atliekančius bausmę nuteistuosius, kurių skaičius svyrudavo nuo 300 iki 400.

Kalbant konkrečiai apie vykdomas dinaminės priežiūros specialisto funkcijas, respondentai iš Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos pasakoja, kad dėl turimų darbo krūvių ir priskirtų papildomų Saugumo valdymo skyriaus darbų (darbai, kurie nėra patvirtinti pareigybės aprašyme), jiems nepavyksta tinkamai įgyvendinti nuteistųjų resocializacijos proceso. „Mes gal labiau turėtume priklausyti Resocializacijos skyriui, negu Saugumo valdymo skyriui. Tas, kas dabar yra apibrėžta, jos turėtų būti labiau iš resocializacijos perspektyvos, o dabar mes dirbame labiau kaip priežiūra. Mes turime numatytus pareigybės aprašymus, kuriuose yra numatytos funkcijos ir dažniausiai dalį jų mes net nesugebame įgyvendinti dėl darbuotojų trūkumo.“, tačiau Vilniaus pataisos namų apklausti

darbuotojai nurodo, kad darbo pobūdis nuo ankstesnio skiriasi kardinaliai ir jie įvykdo visas funkcijas, nurodytas jų pareigybės aprašymuose. „Na darbas labai skiriasi, nes jis yra kitoks negu visos darbo dienos stebėjimas nuteistųjų ar suimtųjų. Mes daugiau bendraujame su nuteistaisiais, kontaktuojame su jais, sprendžiame jų problemas. Aišku išliko ir nuteistųjų palyda, ką daro ir SVS (toliau – Saugumo valdymo skyrius) pareigūnai, ir mes. Taip pat pasikeitė ir darbo grafikas, šiuo metu kartu su kolege dirbame kasdieną nuo 7 iki 16 val., kas taip pat skiriasi nuo ankstesnio darbo pobūdžio. Dinaminė priežiūra lyg ir davė naują suvokimą, kaip reikėtų dirbti su įkalintu asmenimi. Seniau buvo visai kitoks požiūris, daugiau buvo vykdomas stebėjimas ir kontrolė, o dabar mes jais dirbame ties jų probleminėmis sritimis, vedame pokalbius ir stengiamės gerinti jų įgūdžius ir po paleidimo iš pataisos namų. Manau dinaminė priežiūra labai yra naudinga mūsų Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje.“

Išsiaiškinus respondentų nuomonę, kaip pasikeitė jų kasdieninė darbo aplinka buvo svarbu nustatyti ir jų dabartinį darbo pobūdį bei buvo prašoma įvertinti nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi) skalėje (surinkti ir apdoroti duomenys pateikti 10 paveiksle). Pravieniškių pataisos namų dinaminės priežiūros pareigūnė nurodo, kad Saugumo valdymo skyriuje, nesvarbu kokias atlieki pareigas, esant poreikiui, privalai prisidėti prie tos veiklos, kur darbuotojų daugiausiai trūksta. Papildomai, atliekant priežiūros darbus, respondentų nuomone, visi, esantys Saugumo valdymo skyriuje privalo dirbti vieningą darbą, kuris yra orientuotas į nuteistųjų režimo reikalavimų ir kontrolės laikymąsi, tačiau Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistų nuomonė išsiskyrė, nurodydami, kad kiekvienas darbuotojas, dirbantis įkalinimo įstaigoje privalo prisidėti prie nuteistojo ar suimtojo resocializacijos proceso, o turint didesnius žmogiškuosius resursus būtų galimybę suteikti kokybiškesnę pagalbą, kurią taiko ir Norvegijos Karalystės įkalinimo sistema.



10 pav. Darbo pobūdžio skirtumas tarp Saugumo valdymo skyriaus ir dinaminės priežiūros specialistų. (Sudaryta autorės, 2021).

Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistai nurodo, kad darbo pobūdis labai skirtasi, kadangi jie darbo metu daugiau kontaktuoja su nuteistaisiais ir suimtaisiais, sprendžia jų problemas, tačiau dalis funkcijų išliko nepakeistų, ką kasdien atlieka Saugumo valdymo skyriaus specialistai. Pravieniškių pataisos namuose prioritetas yra skiriamas daugiau nuteistųjų lydėjimo funkcijai, o ne individualiam kontaktui, tačiau darbuotojai įžvelgia ir skirtumus, kas pasikeitė nuo anksčiau atliktų funkcijų: „[...]Būnant prižiūrėtoju, jam nerūpi kaip nuteistasis jaučiasi ar ką ketina jis daryti, o dirbant dinaminės priežiūros specialistu labiau gilini esi į jo problemą, aiškiniesi.“

Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos dinaminės priežiūros specialistai dažniausiai dienos eigoje vykdo nuteistųjų lydėjimo funkcijas, nuo taško A iki taško B bei dalyvaujant nuteistųjų užimtume (juos stebint, kad nebūtų vykdomi vidaus tvarkos taisyklių pažeidimai), o esant poreikiui prisideda prie Saugumo valdymo skyriaus veiklų. „Pas mus daugiau lydėjimo principas yra, galima sakyti tą darome apie pusę darbo dienos. Lydime pagal jų tuometinius poreikius ir nustatytus grafikus. O seniau, kai dirbau priežiūroje, buvo formalus stebėjimas ar planinių/neplaninių kratų metu pagalba pareigūnams.“ Vilniaus pataisos namuose dinaminės priežiūros specialistai taip pat atlieka lydėjimo funkciją, tačiau papildomai atsižvelgia į nuteistųjų prašymus bei stengiasi organizuoti, pagal numatyta pareigybės aprašyme funkciją – organizuoti nuteistųjų ir suimtųjų pozityvų užimtumą.

Su kiekvienu respondentu, dalyvavusiu tyrime buvo aptartos jų pareigybės aprašymuose kasdieninėje veikloje įgyvendinamos funkcijos. Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos specialistų, atliekančių dinaminės priežiūros funkcijas yra įtrauktos funkcijos, kurios ne visada yra įgyvendinamos. Gauti rezultatai yra pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Dinaminės priežiūros specialistų funkcijos ir jų įgyvendinimas (sudaryta autorės, 2021).

Dinaminės priežiūros specialistų pareigybės aprašyme numatytos funkcijos	Respondentų nuomone įgyvendinama arba neįgyvendinama funkcija kasdieninėje veikloje
Nuteistųjų režimų reikalavimų laikymasis	Įgyvendinama
Stebi aplinkos kriminogeninę būklę	Įgyvendinama
Atlieka nuteistųjų lydėjimo funkcijas	Įgyvendinama
Atlieka nuteistųjų kratas ir apžiūras	Įgyvendinama
Tikrina pagal nustatytą tvarką specialiuosius poreikius turinčius nuteistuosius	Dalinai įgyvendinama
Adaptacijos laikotarpiu (1 mėn.) stebi naujai atvykusius nuteistuosius	Neįgyvendinama
Sprendžia problemas, susijusias su Sveikatos priežiūros tarnyba	Įgyvendinama
Pagal turimą kompetenciją sprendžia įvairaus pobūdžio nuteistųjų klausimus	Dalinai įgyvendinama
Esant poreikiui išsako nuomonę dėl nuteistojo skatinimo ar nubaudimo	Neįgyvendinama
Skatina dalyvauti pozityvaus užimtumo priemonėse bei resocializacijos programose	Neįgyvendinama
Dalyvauja tikrinant nuteistųjų materialinį inventorių	Įgyvendinama
Atlieka nenuolatinio pobūdžio pavedimus	Įgyvendinama

Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistų pareigybių aprašymuose įtrauktos analogiškos funkcijos, paminėtos 2 lentelėje, kurias, respondentų teigimu, darbo metu yra įgyvendinamos.

Dinaminės priežiūros specialistų darbo veiklos organizavimas ir iššūkiai. Remiantis moksline literatūra ir informaciniais šaltiniais apie gerąją praktiką užsienio valstybėse bei Norvegijos Karalystės dinaminės priežiūros principų diegimą Lietuvos įkalinimo įstaigose, verta pabrėžti, kad pagrindinis tikslas šio darbo metodo yra sukurti artimesnį kontaktą su įkalintu asmeniu, siekiant padaryti kuo mažesnę žalą atitolinant nuo visuomenės bei kurti sėkmingesnį resocializacijos procesą bausmės atlikimo metu. Dėl šio fakto buvo svarbu išsiaiškinti dinaminės priežiūros specialistų nuomone, kaip jie, atlikdami savo pareigybėje numatytas funkcijas prisideda prie šio proceso įgyvendinimo. Dinaminės priežiūros specialistai, dirbantys Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje mano, kad jų darbas mažai kuo prisideda prie resocializacijos, o taip pa jų nuomone, šio proceso progresyvumas priklauso nuo nuteistųjų kontingento. „Nuteistieji labai norėtų pabendrauti su mumis, pakalbėti jiems svarbiomis temomis, tačiau mes fiziškai tam laiko neturime ir nebespėjame. Jiems yra svarbu ir reikalinga kontaktuoti su pareigūnais, taip gerinant net elementarius socialinius įgūdžius, tačiau su šiuo darbo pobūdžiu, kurį mes atliekame, labai mažai prisidedame prie jų resocializacijos proceso. Aišku, išskylant į paviršių didesnei problemai, ar kaip pavyzdžiui suicidinei rizikai, tas pokalbis ir rūpestis iš tiesų padeda išspręsti daug problemų ar rasti kompromisą. Šiuo metu mes dirbame su drausmės grupe, kurie visiškai nėra motyvuoti kažką keisti, tai ir tas procesas sustoja.“ Dinaminės priežiūros specialistai, dirbantys Trečiajame sektoriuje didžiąją laiko dalį praleidžia su drausmės grupėje laikomais nuteistaisiais, kurie jų nuomone nėra motyvuoti keisti ir bausmės atlikimas laikomas be jokios naudos sau. Kalbėdami apie savo kasdieninę veiklą, respondentai nurodo, kad daugiausia laiko praleidžia su nuteistaisiais juos lydint, dėl ko indelis į nuteistojo resocializaciją išlieka minimalus, o taip pat akcentuoja, kad dirbant su paprastosios ir drausmės grupės sąlygomis būtų kur kas lengviau dirbti ir su bendra, kontaktine veikla siekiant nuteistuosius tinkamiau integruoti į visuomenę.

Dinaminės priežiūros specialistė (P5), atliekanti jai paskirtas funkcijas už pataiso įstaigos ribų taip pat nurodo, kad yra sunku suteikti nuteistiesiems vertės jausmą, kurių terminuota laisvės atėmimo bausmė siekia vienerius metus nors pareigūnai, neatliekantys dinaminės priežiūros funkcijų stengiasi nuteistuosius labiau integruoti į visuomenę siekiant valdyti pakartotinį nusikalstamumą. „Manau, kad dinaminę priežiūrą turėtume taikyti visiems nuteistiesiems, kad ir kokie jie yra, agresyvus ar motyvuoti, tačiau jie yra žmonės ir po kažkurio laiko išeina į laisvę. Lygiai taip pat jie turi socialinių ar teisinių problemų, kurias galime bent kažkiek padėti. Kalbant konkrečiai apie atvirąją koloniją, pas mus pareigūnai tikrai stengiasi dirbti pagal dinaminės priežiūros modelį. [...] Su šiais nuteistaisiais yra sunku dirbti, kadangi jų bausmės yra trumpos, iki 1 metų laiko ir jie nėra motyvuoti būdami čia kažką daryti – ar dalyvauti užimtume, ar lankytis elgesio korekcinėse programose.“

Vilniaus pataisos namuose dirbantys specialistai išreiškia pozityvesnį požiūrį negu Pravieniškėse dirbantys pareigūnai. Jų požiūriu, jie stengiasi kurti geresnę aplinką nuteistiesiems bausmės atlikimo metu, siekiant nuteistųjų suvokimo, kad bausmė nėra skirta tik valdyti jų nusikalstamumą laisvėje. Šioje įkalinimo įstaigoje dirbantys pareigūnai taip pat dirba su drausmės grupė laikomais nuteistaisiais ir suimtaisiais ir akcentuoja, kad būtent per pozityvų užimtumą, pokalbius jie gali užtikrinti stipresnę kontrolę įstaigos viduje. „Manau iš dalies ir prisidedame, ir iš dalies ne, nes didžioji dalis nuteistųjų yra drausmės grupės, jie nėra motyvuoti keisti savyje kažką ar dalyvauti pozityviame užimtume, tačiau kita dalis yra tikrai motyvuotų.“ Deja, respondentų teigimu, Kalėjimų departamentas dinaminės priežiūros principus, taikomus Lietuvos įkalinimo įstaigose suvokia kitaip, artimesnius Norvegijos Karalystės sistemos modeliui, nuteistųjų resocializacija vykta kur kas sklandžiau. Šiuo metu, dinaminės priežiūros specialistai, vykdydami kontrolės ir priežiūros funkcijas

negali įgyvendinti resocializacijos ne tik dėl pareigybės aprašymo panašumų su Saugumo valdymo skyriaus specialistų, tačiau ir dėl didelio skaičiaus nuteistųjų, tenkančio vienam dinaminės priežiūros specialistui. Apklausoje dalyvavę specialistai taip pat akcentuoja faktą, kad jų pareigybės turėtų būti priskirtos Resocializacijos skyriui, kad būtų įgyvendinti išskirti tikslai. Vilniaus pataisos namų darbuotojai, lygindami pokyčius įžvelgia teigiamų perspektyvų. Jų nuomone, dinaminė priežiūra davė naują suvokimą kaip reikėtų dirbti su įkalintu asmeniu. Ankstesniais laikais darbuotojų požiūris į nuteistuosius buvo neigiamas, smerkiantis, tačiau pastaruoju metu, bendradarbiaujant su Norvegijos Karalyste yra stebimi pokyčiai ne tik darbuotojų akiratyje, tačiau ir valdžios atstovų. Kiekvienas, įkalinimo įstaigoje dirbantis specialistas, vykdydamas jam pavestas užduotis, tampa savotiškai svarbios prisidedant prie geresnių nuteistųjų laikymo sąlygų. Visų respondentų teigimu, skirtumai tarp dinaminės priežiūros specialistų ir kitų darbuotojų yra stebimi, tačiau didžioji dauguma išreiškia nuogaštavimą, kad pastaruoju metu jų darbas tampa analogiškas su Saugumo valdymo skyriaus specialistų darbo pobūdžiu, dėl ko yra svarbu daryti reformas ir pokyčius bausmių vykdymo sistemoje.

Interviu metu Vilniaus pataisos namuose dirbantys dinaminės priežiūros specialistai pasidalino egzistuojančiomis kliūtimis dinaminės priežiūros tinkamam užtikrinimui bei turimomis vidinėmis ataskaitomis, kurios įvardina, jog:

- 1) nuteistųjų kaita, pavyzdžiui, per 2019-2020 m. Vilniaus pataisos namuose dėl nuteistųjų masinių perkėlimų beveik 100 procentų pasikeitė nuteistieji, atliekantys laisvės atėmimo bausmę (nuo 2019 m. rugpjūčio mėnesio iki 2020 m. gruodžio į Vilniaus pataisos namus buvo perkelta 313 nuteistųjų). Tokia situacija kliūdo dinaminės apsaugos sistemos diegimui, kadangi dinaminė apsauga grindžiama įkalintųjų asmenų pažinimu, pozityvaus kontakto su jais nustatymu, o esant tokiam masiniam kontingento pasikeitimui, dinaminės apsaugos priemonių vykdymas yra iš esmės sutrikdomas, nutraukiami pradėti procesai;
- 2) didelė personalo kaita ir kompetencijos. Pavyzdžiui per 2020 m. Vilniaus Pataisos namuose viso atleisti 43 darbuotojai (iš jų - 27 pareigūnai ir 16 kitų darbuotojų), priimta – 14 (iš jų - 7 pareigūnai ir 7 kiti darbuotojai). Esant didelei personalo kaitai sudėtinga užtikrinti darbuotojų kompetencijų adekvatų lygį;
- 3) didelis personalo, dirbančio su nuteistaisiais darbo krūvis. Dinaminės priežiūros specialistui tenka dirbti su 30-50 nuteistųjų (suimtųjų), Resocializacijos specialistui tenka ~ 50 nuteistųjų (suimtųjų). Taip pat vertinant darbo krūvį, būtina atsižvelgti į nusikalstamo elgesio recidyvo rizikos lygį, laikymo sąlygas ir pan.;
- 4) nepakankama infrastruktūra (patalpų stoka, jų prasta būklė ir pan.), dėl ko sudėtinga užtikrinti tiek nuteistųjų (suimtųjų) atskyrimą ir saugų jų apgyvendinimą, tiek užimtumo priemonių vykdymą.

Pravieniškųjų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje dirbantys dinaminės priežiūros specialistai išskiria šias problemas kasdieninės veiklos vykdyme, t. y.:

- 1) darbuotojų trūkumas, kurie dirbtų daugiau individualiai su nuteistaisiais;
- 2) darbo sąlygų gerinimas, kaip pavyzdžiui specialistai neturi laisvų patalpų vykdyti elgesio korekcines programas ar pozityvų užimtumą;
- 3) mažas atlyginimas (pvz: užimtumo specialistai, kurie yra nestatutiniai ir negali išsivesti nuteistųjų iš kambarių, per savaitę jie turi uždavinį suorganizuoti vieną renginį ir gauna apie 900 eurų į rankas, o dinaminės priežiūros specialistas gauna į rankas 700 eurų.);
- 4) mažinti nuteistųjų skaičių, tenkantį vienam dinaminės priežiūros specialistui (Pravieniškųjų pataisos namų dinaminės priežiūros specialistui tenka 50 nuteistųjų);

5) išgryninti funkcijas, artimesnes Resocializacijos skyriui.

Apklausus respondentų kaip yra vykdomas kompetencijos tobulinimas būtent dinaminės priežiūros srityje, verta atkreipti dėmesį, kad specialistai, pereidami į šią pareigybę negauna jokių mokymų, susijusių su šia sritimi (P4), o ir pastaruoju metu mokymai organizuojami nuotoliniu būdu, kurie respondentų teigimu išlieka analogiški, be naujų žinių įgijimo (P1, P3, P4). Pravieniškųjų pataisos namų dinaminės priežiūros specialistės (P5) teigimu, mokymai kiekvienai įkalinimo įstaigai turėtų būti individualizuojami pagal nuteistųjų ir suimtųjų kontingentą bei rizikos grupes, o kito respondento teigimu kiekviena įkalinimo įstaiga pritaiko individualiai dinaminės priežiūros modelį pagal tuometinius esamus poreikius. Vilniaus pataisos namų, iš trijų du apklausti dinaminės priežiūros specialistai šiuo metu dalyvauja darbo grupės veikloje (įkurta Kalėjimų departamento), kuri bendradarbiaudama su Norvegijos Karalystės partneriais mokosi didinti dinaminės priežiūros įtaką nuteistųjų atžvilgiu bei kelti šių specialistų kompetenciją. Jų teigimu, kiekvieni organizuojami Kalėjimų departamento Mokymo centro mokymai, yra savotiškai svarbūs ir prisidedantys prie resocializacijos proceso iš dinaminės priežiūros perspektyvos.

Įvertinus apdorotą informaciją, gautą interviu metu su dinaminės priežiūros specialistais, darytina išvada, jog su dinaminės priežiūros modeliu Lietuvos įkalinimo įstaigose kyla sunkumų bei kiekvienas iš respondentų įvardino iššūkius ir silpnybės, su kuriais jie susiduria kasdieninėje veikloje. Gauti duomenys įtraukiami į 3 lentelę.

3 lentelė. Dinaminės priežiūros pareigūnų identifikuojamos problemos/silpnybės kasdieninėje veikloje (sudaryta autorės, 2021).

Respondento identifikacinis kodas	Pareigūnų įžvelgiamos dinaminės priežiūros silpnybės/problemos	Iliustruojantys teiginiai
P1	Silpnai vykdoma resocializacija	„[...] Na su nuteistaisiais to didelio kontakto mes nemezgame, tačiau vėlgi priklausu nuo situacijos. Kadangi čia kontingentas yra pakankamai sunkus, todėl ir ta resocializacija išlieka paviršutiniška.“
P2	Silpnai koordinuojamas dinaminės priežiūros modelis	„Mano nuomone, jeigu ta dinaminė priežiūra vykta kaip yra numatyta, ką nupiešia departamentas, būtų tikrai didelė nauda gerinant resocializacijos modelį. O dabar Jūs matote, mes priešio proceso labai mažai prisidedame ir tai būtina tobulinti, keisti ar daryti reformas siekiant geresnių rezultatų.“
P3	Mažas kontaktas su nuteistaisiais	„Nuteistieji labai norėtų pabendrauti su mumis, pakalbėti jiems svarbiomis temomis, tačiau mes fiziškai tam laiko neturime ir nebespėjame. Jiems yra svarbu ir reikalinga kontaktuoti su

		<i>pareigūnais, taip gerinant net elementarius socialinius įgūdžius, tačiau su šiuo darbo pobūdžiu, kurį mes atliekame, labai mažai prisidedame prie jų resocializacijos proceso.“</i>
P4	Dinaminės priežiūros priskyrimas Saugumo valdymo skyriui	<i>„Mes gal labiau turėtume priklausyti Resocializacijos skyriui, negu Saugumo valdymo skyriui. Tas, kas dabar yra apibrėžta, jos turėtų būti labiau iš resocializacijos perspektyvos, o dabar mes dirbame labiau kaip priežiūra.[...]“</i>
P5	Numatytų funkcijų neįgyvendinimas	<i>„Kalbant konkrečiai apie atvirąją koloniją, pas mus pareigūnai tikrai stengiasi dirbti pagal dinaminės priežiūros modelį. Mes visi čia esantys stengiamės padėti ir spręsti problemas, o galbūt užtenka su juo tik pasikalbėti, tačiau ne visada pavyksta įgyvendinti visas mums numatytas funkcijas.“</i>
V1	Pataisos namuose esančių patalpų trūkumas	<i>„Manau reikėtų turėti daugiau patalpų ir didesnę teritoriją gerinant dinaminės priežiūros vykdymą. Aišku reikėtų turėti ir modernesnę kalėjimą.“</i>
V2	Žmogiškųjų išteklių stoka	<i>„Manau reikėtų daugiau darbuotojų ir daugiau patalpų, kur galėtume vesti daugiau užimtumo.“</i>
V3	Suimtųjų ir nuteistųjų rotacija	<i>„Mes atliekame jiems savaitinius planus, ką jie turi veikti ir kuo užsiimti, tačiau dėl didelės nuteistųjų kaitos ne visada pavyksta, tai įgyvendinti, o ir tą galutinį rezultatą sunku pamatyti.“</i>

Apibendrinus surinką informaciją apie respondentų vertinimą kaip yra vykdomas dinaminės priežiūros modelis dviejose, pasirinktose įkalinimo įstaigose išsiskiria požūriai. Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros pareigūnų nuomone, jie atlieka visas pareigybės aprašyme numatytas funkcijas, stengiasi organizuoti darbinę veiklą pagal numatyta Kalėjimų departamento viziją ir išskiria tik bendruosius trūkumus, su kuriais susiduria ir kiti, įkalinimo įstaigoje esantys skyriai. Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje dirbantys respondantai išvelgia didesnių trūkumų, su kuriais susiduria. Jų nuomone, kvalifikacijos mokymai yra prastai organizuojami, stebimi dideli sunkumai su turimais žmogiškaisiais ištekliais, o ir pačių nuteistųjų kontingentas išlieka nemotyvuotas ir skeptiškas jų atliekamam darbu.

Apibendrinus stebima tendencija, jog Pravieniškių pataisos namų dinaminės priežiūros pareigūnai pamainoje dirba po penkis ir dinaminė priežiūra nėra taikoma visiems, įkalintiems asmenims – orientuojasi į drausmės grupės laikomus nuteistuosius, o atvirosios kolonijos pareigūnė dirba su maždaug 150 laikomų asmenų. Kas vertinama, jog Saugumo valdymo skyriui priklausantys dinaminės priežiūros specialistai vykdo šio skyriaus funkcijas ir dažnu atveju išvedimo iš kameros, lydėjimo bei kontrolės funkcijas. Vilniaus pataisos namuose dinaminės priežiūros specialistai yra paskirstyti į dvejus skyrius, kurie dirba su visais įkalintais nuteistaisiais bei suimtaisiais. Dinaminės priežiūros principai yra taikomi visiems asmenims, o ir jų darbo pobūdis yra artimesnis Norvegijos karalystės taikomiems dinaminės priežiūros principams.

Nuteistųjų požiūris į jiems taikomus dinaminės priežiūros principus. Kokybinio tyrimo metu buvo atlikti pusiau struktūruotus interviu ir su nuteistaisiais, kuriems yra taikomi dinaminės priežiūros principai bei jų nuomonė. Nuteistieji, kurie sutiko dalyvauti tyrime, jiems paskirtas laisvės atėmimo bausmės atlieka Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje, tačiau skirtingose grupės sąlygomis. Remiantis Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodekso 72 straipsnio nuostatomis, nuteistieji, atliekantys paskirtas terminuotas laisvės atėmimo bausmes yra išskirstomi į tris grupes, t. y. paprastąją, lengvąją ir drausmės, pagal jų elgesį. Kaip buvo minėta, didžiausią dėmesį dinaminės priežiūros specialistai skiria drausmės grupės sąlygomis laikomiems nuteistiesiems. Pokalbio metu drausmės grupės sąlygomis atliekantys nuteistieji (N1, N2) įvardina, kad dėl įstatymų apribojimų jie netenka galimybės labiau integruotis į visuomenę bei palaikyti artimesnį kontaktą su specialistais, o ir požiūris į specialistus, teikiančius pagalbą, jie vertina skeptiškai. Nuteistieji palaiko „senąjį požiūrį“, kad pareigūnai yra linkę skirti baudžiamojo poveikio priemones ir vykdyti jų kontrolę, o ir tiesioginis kontaktas su jais būna trumpas, t. y. apie dvi valandas. Nuteistųjų nuomone, pareigūnai nepripusėda prie jų resocializacijos proceso, o taip pat pokalbiu metu yra stebimas nepasitikėjimas jais ir noras atsiritoti. Paklausus apie dinaminę priežiūrą ir taikomus principus jų bausmės atlikimo metu, nuteistieji taip pat išlieka neutralus šiuo klausimu ir pareigūnų tarpe negali atskirti dinaminės priežiūros specialistų nuo kitų pareigūnų, vykdančių kitokio pobūdžio funkcijas.

Pokalbių metu su paprastosios grupės sąlygomis atliekančiais laisvės atėmimo bausmę nuteistaisiais (N3, N4) stebima, jog nors ir pagal vidaus tvarką, dinaminės priežiūros specialistai turėtų vykdyti jiems paskirtas funkcijas paprastosios grupės sąlygomis laikomiems asmenims kitame kamerinio tipo pastate, tačiau dėl darbo krūvių ir sunkaus kontingento, laikomo drausmės grupėje, jie negali skirti pakankamai dėmesio paprastosios grupės nuteistiesiems. Jie nurodo, jog bendravimo su pareigūnais trūksta, o taip pat dalis, pataisos įstaigoje dirbančių pareigūnų net neišreiškia noro kalbėtis su nuteistuoju „priklijuodamas jam kalinio etiketę“, o akcentuojant konkrečiai dinaminės priežiūros specialistus, jie gali įvardinti skirtumus nuo kitų pareigūnų. Vieno iš apklausto nuteistojo nuomone, dinaminės priežiūros specialistai prisideda prie jo resocializacijos proceso būtent esamu bendravimu ir pokalbiais bei šių specialistų požiūris į nuteistąjį yra kitoks. Kito nuteistojo, taip pat atliekančio laisvės atėmimo bausmę paprastosios grupės sąlygomis nuomone, jis jaučia didelį skirtumą tarp pareigūnų ir kalbėdamas apie dinaminės priežiūros specialistus nurodo, jog jausdamas jų rūpestį ir teigiamą ryšį leidžia jam pačiam tapti kitokiu žmogumi: „su dinaminės priežiūros specialistais mes bendraujame įvairiomis temomis, su jais net malonu bendrauti. Šie specialistai tikrai nuoširdžiai domisi mumis, gilinaisi į kylančias problemas, aišku negaliu pasakyti, kad visi, tačiau tikrai dauguma. Jie linkę kalbėti, bendrauti ir nuo to tikrai yra geriau abejoms pusėms. Tada per šiuos bendravimus ir pokalbius jie žino ko mums reikia, kokios rizikos gali kilti ir kaip tai suvaldyti.“ Taip pat nuteistasis

įvardina svarbų faktą, jog didžioji dalis dinaminės priežiūros specialistų yra jaunesnio amžiaus, kas rodo jų kitokį požiūrį į nuteistuosius.

Lengvosios grupės sąlygomis bausmę atliekančio nuteistojo (N5) nuomonė, dinaminės priežiūros specialistai vangiai prisideda prie jų kasdieninės veiklos, tačiau išreiškia pozityvų požiūrį į dinaminės priežiūros taikomus principus. Pokalbio metu įvardina, jog šie specialistai daugiau prisideda prie užimtumo organizavimo, padeda spręsti kasdienes klausimus, bėdas, tačiau ne visi nuteistieji tai sugeba vertinti: „Pokalbių metu su nuteistaisiais mes aptarėme šį klausimą kas būtų jeigu vis tik mums būtų taikomi dinaminės priežiūros principai. Tai nusprendėme, kad turėtume daugiau galimybių planuoti ir organizuoti užimtumus, o taip pat ir tie patys pokalbiai suteiktų daugiau to džiaugsmo kasdieninėje veikloje.“ Nuteistasis akcentuoja, jog šie specialistai atlieka sunkiausias darbus, be kurių sunkiai funkcionuotų pataisos įstaigos ir skirtumas tarp pareigūnų išlieka akivaizdus.

Apibendrinus surinktą informaciją iš nuteistųjų perspektyvos stebima tendencija, kad Pravieniškių pataisos namuose drausmės grupės laikomiems nuteistiesiems, kuriems daugiausia yra taikomi dinaminės priežiūros principai išreiškia skeptišką požiūrį į pareigūnus, nėra linkę jais pasitikėti, o taip pat nemato pareigūnų skirtumų. Paprastosios ir lengvosios grupės laikomų nuteistųjų nuomone, dinaminės priežiūros organizavimas yra būtinas gerinti resocializacijos procesą įkalinimo įstaigoje, o artimesnis kontaktas suteikia glaudesnę ryšį sprendžiant kasdienes problemas ir prisideda prie lengvesnės integracijos į bendruomenę.

Norvegijos karalystės ir Lietuvos dinaminės priežiūros principų taikymo lyginamoji analizė.

Recidyvo sąvoka apibrėžia pakartotinį asmens nusikalstamumą, išėjus iš įkalinimo įstaigos. Tai lemia daugybę veiksnių, tokių kaip socialinė aplinka ir bendruomenė, į kurią nuteistasis grįžta, turimos priklausomybės bei kiti veiksniai, įskaitant ir turimus psichinius sutrikimus, kurie nėra sprendžiami. Daugeliui nuteistųjų, paleistų iš įkalinimo įstaigų sunku susirasti pastovų darbą, išlaikyti stabilias pajamas ar atsiriboti nuo neigiamą įtaką darančių asmenų. Remiantis Jungtinių Tautų Narkotikų ir Nusikalstamumo biuro 2017 metais paviešintais duomenimis Lietuvoje pakartotinis nusikalstamumas siekia 68 proc., o Norvegijoje 20 proc., kas vertinama, jog skaičiai pasako problemą, su kuria susiduria Lietuva. Lyginant Norvegijos turimas įkalinimo įstaigų infrastruktūrą, dėl mažo gyventojų tankumo ir didelio šalies ploto, valstybė yra įkūrusi 43 įkalinimo įstaigas, kurias išskirsto pagal skirtingus sustiprinimo režimus. Lietuvoje šiuo metu veikia 10 įkalinimo įstaigų, kuriuose nėra diferencijuojami nuteistieji.

Norvegijos karalystė, analogiškai su Lietuva vykdo bendradarbiavimą su probacijos tarnyba, nevyriausybinėmis organizacijomis bei kitomis valstybinėmis įstaigomis. Remiantis Norvegijos bausmių vykdymo sistemos komponentais (žr. 6 pav.), jie vykdo tris apsaugas, kurios tarpusavyje bendradarbiauja ir visi pareigūnai prisideda prie šių apsaugų kontrolės ir vykdymo, o Lietuvoje bausmių vykdymo sistema išsidėlioja pagal kitokius kriterijus, kurie nėra aiškiai išskirti ir būtų viešai prieinami. Remiantis surinkta informacija, esančia teorinėje analizėje, Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje yra išskaidomi pareigūnai ir specialistai, dirbantys pagal darbo sutartį, kurie yra atsakingi už atskiras funkcijas, organizacinę ir statinę apsaugą.

Remiantis teorinėje dalyje surinkta informacija apie Norvegijos Karalystės sistemos modelį, kuris orientuotas į vykdomą dinaminę priežiūrą (kitaip vadinamą kontaktinio pareigūno darbo metodu) ir interviu metu gautą informaciją apie Lietuvos organizuojamą ir pritaikytus dinaminės priežiūros principus tiek praktinėje veikloje, tiek teisiniame reguliavime stebima, jog nors ir Norvegijos

partneriai glaudžiai bendradarbiauja su Lietuvos atsakingomis institucijomis (Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Teisingumo ministerija, įkalinimo įstaigomis) siekdami vykdyti panašią teisinę įkalinimo įstaigų sistemą Lietuvoje, dinaminės priežiūros modelis (žr. 4 lentelę) ir vykdoma nuteistųjų priežiūra įstaigose išlieka skirtinga (žr. X lentelę).

4 lentelė. Norvegijos karalystės ir Lietuvos bausmių vykdymo sistemų skirtumai (sudaryta autorės, 2021).

Norvegijos karalystės vykdoma nuteistųjų priežiūra ir kontrolė	Lietuvos laisvės atėmimo vietose vykdoma nuteistųjų priežiūra ir kontrolė
Įkalinimo įstaigos yra suskirstytos pagal priežiūros lygį.	Įkalinimo įstaigose skirstomi į lengvosios, paprastosios ir drausmės grupės sąlygas atliekančius bausmę nuteistuosius.
Visuose Norvegijos karalystės kalėjimuose yra įrengtos kameros bei laikomasi „vieno nuteistojo vienai kamerai“ principu.	Lietuvos laisvės atėmimo vietose, kuriose yra laikomi asmenys gyvena kamerų tipo patalpose (skaičius laviruoja nuo 1 laikomo asmens iki 6 asmenų) ir bendrabučio tipo patalpose (skaičius laviruoja iki 20 laikomų asmenų vienoje patalpoje).
Griežto režimo kalėjimuose yra vykdoma sustiprinta kontrolė, t. y. stebėjimas per apsaugos kameras, ribojamas judėjimas bei naudojama kortelių skenavimo sistema.	Drausmės grupės laikomiems nuteistiesiems yra ribojamas pasivaikščiojimo laikas, priklausomi pasimatymai ir skambučiai bei ne visi laikomi užrakinti (dalis jų gyvena bendrabučio tipo patalpose).
Asmeniui, nesilaikančiam nustatytos tvarkos ir nevykdančias administracijos nurodymų yra skiriami apribojimai ir nurodoma pasiaiškinti.	Įkalinimo įstaigose laikomiems asmenis, kurie nevykdo paskirtų nurodymų ir pažeidinėja tvarką skiriamos drausminės ir administracinės nuobaudos bei dokumentinės medžiagos nagrinėjimo metu nurodoma asmeniui raštiškai pasiaiškinti.
Pareigūnai turi specialias patalpas, kuriose yra vykdomas profesionalus bendravimas su nuteistaisiais.	Stebima, jog įkalinimo įstaigose nėra atskirtų atskirų patalpų, skirtų bendrauti su nuteistaisiais/suimtaisiais. Vilniaus pataisos namų darbuotojai išskiria kaip esantį patalpų trūkumą.
Įkalinimo įstaigose vyksta darbuotojų ir pataisos pareigūnų darbo susitikimai bei sprendžiami svarbūs klausimai.	Lietuvos įkalinimo įstaigose nėra organizuojami susitikimai sprendžiant nuteistųjų/suimtųjų problemas.
Pataisos pareigūnai dirba komandose su kitais įstaigose dirbančiais specialistais.	Pataisos pareigūnai savo pareigybės aprašyme numatytas funkcijas vykdo individualiai, esant poreikiui kreipiasi į atsakingus specialistus siekdami juos informuoti apie tam tikras aplinkybes.

Įvertinus surinktus duomenis apie bausmių vykdymo organizavimą Norvegijoje ir Lietuvoje stebimi akivaizdūs skirtumai tarp skirtingų bausmių vykdymo. Kaip jau ir buvo minėta anksčiau Norvegijoje įkalinimo įstaigose yra laikomi nuteistieji po vieną kameroje, pagal sustiprinto lygius bei vykdoma skirtingo griežtumo kontrolė ir pareigūnų priežiūra. Lietuvos pataisos įstaigose išlieka daugybė nerenovuotų bendrabučio tipo patalpų, kuriose laikomas didelis skaičius nuteistųjų neįvertinant kokiomis sąlygomis jie atlieka laisvės atėmimo bausmę ir ar vykdo sistemingus pažeidimus. O kamerų tipo patalpose laikomi nuteistieji ne visada yra apgyvendinami vieni. Norvegijos karalystės įkalinimo įstaigų viduje yra organizuojami darbiniais klausimais susitikimai su personalu, kas yra pasigendama Lietuvoje. Išnagrinėjus teisinius aspektus ir interviu metu su pareigūnais nebuvo gauta

duomenų, jog būtų vykdomi bendri susitikimai su dirbančiu personalu. Norvegija išlaiko glaudų bendradarbiavimą su visais dirbančiais specialistais sprendžiant nuteistųjų klausimus, tačiau Lietuvos įkalinimo įstaigų viduje pareigūnai išlieka orientuoti į savo pareigybės aprašymuose esančias funkcijas bei vengia tarpusavio bendradarbiavimo.

5 lentelė. Dinaminės priežiūros principų taikymas Norvegijos karalystėje ir Lietuvoje (sudaryta autorės, 2021).

Dinaminės priežiūros metodas Norvegijos karalystės įkalinimo įstaigose	Dinaminės priežiūros koncepcija Lietuvos įkalinimo įstaigose
Pareigūnas (kontaktinis asmuo) su nuteistuoju sudaro dienotvarkę, kurią terminuotą laikotarpį vykdo.	<p>Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos dinaminės priežiūros specialistai neplanuoja nuteistiesiems užimtumo, o vykdo kontrolę.</p> <p>Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistai planuoja suimtiesiems ir nuteistiesiems pozityvų užimtumą, tačiau dėl didelės rotacijos ne visada įgyvendina.</p>
Kiekvienas pataisos pareigūnas vykdo dinaminės priežiūros (kontaktinio pareigūno) funkcijas.	Remiantis „Dinaminio saugumo Laisvės atėmimo vietų įstaigose“ koncepcija (2014 m. gruodžio 30 d. Nr. V-564) yra išskiriamas <i>aktyvusis dinaminis saugumas</i> (pareigūnai, vykdantis dinaminės priežiūros funkcijas) ir <i>pasyvusis dinaminis saugumas</i> (kiti pareigūnai, neturintis tiesioginių funkcijų vykdyti dinaminę priežiūrą, tačiau turintys kontaktą su įkalintu asmeniu).
Dinaminės priežiūros metodas yra taikomas visiems įkalintiems asmenims.	<p>Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos dinaminė priežiūros specialistai dirba tik su maža dalimi nuteistųjų (šiuo metu taikoma Trečiojo sektoriaus dvejiems korpusams ir šiuo metu yra diegiama Pirmojo sektoriaus kamerinio tipo pastate). Nuteistieji, kurie atlieka bausmę bendrabučio tipo patalpose nėra taikomi dinaminės priežiūros principai.</p> <p>Vilniaus pataisos namuose yra taikomi dinaminės priežiūros principai visiems suimtiesiems ir nuteistiesiems.</p>
Vienam pataisos pareigūnui priskirti penki nuteistieji.	Vienam dinaminės priežiūros pareigūnui, vykdančiam dinaminės priežiūros funkcijas priskirta apie 50 nuteistųjų (Vilniaus pataisos namuose suimtųjų/nuteistųjų).
Pataisos pareigūnas privalo stebėti kaip nuteistasis vykdo numatyta planą bei domėtis kaip jam sekasi.	<p>Dinaminės priežiūros specialistai, dirbantys Pravieniškių pataisos namuose vykdo lydėjimo ir kontrolės funkcijas, retu atveju užsiima užimtumo organizavimu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros pareigūnai surenka nuteistųjų prašymus, juos nagrinėja bei paskirsto atsakingiems darbuotojams; • Prisideda prie nuteistųjų ir suimtųjų užimtumo organizavimo, lydi į užsiėmimus.

Pataisos pareigūnai motyvuoja nuteistuosius dalyvauti užimtumo, mokytis bei užsiimti darbine veikla.	Dėl laiko stokos, pareigūnai, vykdančys dinaminės priežiūros funkcijas nepraveda motyvacinių pokalbių nuteistiesiems ir suimtiesiems, siekiant paskatinti užsiimti veiklomis.
Vykdoma griežta pareigūnų atranka į būsimas pareigas, o praėjus numatytiems kriterijams organizuojama dviejų metų mokymo programa.	Pataisos pareigūnai, norėdami įsidarbinti dinaminės priežiūros specialistais, turi būti statutinis valstybės pareigūnas, tačiau perėjus atranką nėra organizuojamos mokymo programos, kurios taptų „įvadu“ į dinaminės priežiūros koncepciją.

Išnagrinėjus dinaminės priežiūros taikomus metodus Norvegijos karalystėje ir Lietuvos įkalinimo įstaigose (žr. 5 lentelę) iš apdorotų duomenų ir empirinės dalies stebima, jog vis tik išlieka didelis skirtumas tarp šių valstybių bausmių vykdymo sistemos. Norvegijos karalystėje Dinaminės priežiūros principai yra vienas iš pagrindinių darbo metodų, kuris išskiriamas kaip trečioji apsauga (žr. 4 pav.), o Lietuvoje, nors ir pagal dinaminio saugumo koncepciją (2014 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-564) išskiriamas aktyvusis ir pasyvusis dinaminis saugumas, tačiau respondentų teigimu jie patys sunkiai gali įgyvendinti jiems numatytas funkcijas ir vadovautis pagal Kalėjimų departamento prie LRTM „viziją“. Pravieniškių pataisos namų specialistai, vykdančys dinaminės priežiūros funkcijas daugiausia laiko kontrolės ir nuteistųjų judėjimo priežiūrai, o Vilniaus pataisos namų pareigūnai labiau prisideda prie koncepcijos įgyvendinimo bei organizuoja suimtųjų ir nuteistųjų užimtumą. Nors ir dinaminės priežiūros metodas yra taikomas visiems nuteistiesiems, atliekantiems laisvės atėmimo bausmės Norvegijos karalystės kalėjimuose, tačiau Lietuvoje kol kas skaičiai rodo kitus faktinius įrodymus, t. y. nagrinėjant surinktus duomenis iš A. Nausėdos paskaitos „Dinaminės priežiūros ypatumai“ (žr. 1 lentelę) ir interviu metu iš respondentų gauta informacija patvirtina, jog tik Vilniaus ir Panevėžio pataisos namai taiko visiems įkalintiems asmenims dinaminės priežiūros principus. Vertinant proporcingumo principą, pagal turimus skaičius pareigūnų, kurie vykdo šią funkciją yra nereali skaičiai, kiek tenka vienam specialistui nuteistųjų skaičius. Atsižvelgiant į anksčiau nagrinėtą Resocializacijos reformą Lietuvoje (2021 m. sausio 7 d., V-5) taip pat kyla daugybę klausimų kaip bus organizuojamos pareigūnų veiklos. Minėtoje reformoje akcentuojama, jog dalis pareigūnų, dirbančių Resocializacijos skyriuje bus priskirti prie „kontaktinių pareigūnų“ komandos, tačiau dinaminės priežiūros specialistai išlieka priskirti prie kito, Saugumo valdymo skyriaus. Remiantis Norvegijos patirtimi, jų bausmių vykdymo sistemoje kontaktiniai pareigūnai vykdo dinaminės priežiūros funkcijas, tačiau reformoje apie praktikos perėmimą duomenų nerasta.

Norvegijos karalystės dinaminės priežiūros specialistai organizuoja nuteistiesiems veiklos planus, prižiūri juos kasdieninėje veikloje ir motyvuoja dalyvauti pozityviame užimtume, užsiimti mokslu ar darbu, tačiau visų respondentų nuomone pasiekti Norvegijos lygį yra sunku dėl laiko, žmogiškųjų išteklių stokos, nuteistųjų žemos motyvacijos bei silpno išitraukimo į resocializacijos procesą. O ir kvalifikaciniai mokymai Lietuvos pataisos pareigūnams yra pravedami tik priimant į tarnybą (vykdomi Mokymų centre „Įvadiniai mokymai“). Perėjus specialistas vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas nėra organizuojami mokymai, kurie supažindintų su šiuo darbo metodu. Respondentai pripažįsta, jog mokymai yra paviršutiniški, neduodantys naudingos informacijos kaip vykdyti dinaminę priežiūrą Lietuvos įkalinimo įstaigose. Jų nuomone, mokymai yra orientuoti į Norvegijos taikomą dinaminės priežiūros praktiką, tačiau Lietuvoje esanti pataisos įstaigos administracijos vykdoma nuteistųjų priežiūra ir kontrolė yra kitokio pobūdžio, kurią būtina adaptuoti pagal turimus resursus bei laikomų nuteistųjų kontingentą.

Išvados

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą ir užsienio taikomus gerosios praktikos pavyzdžius stebima, jog resocializacijos proceso vykdymas ir dinaminės priežiūros modelio taikymas duoda teigiamų rezultatų, keičiant nuteistųjų požiūrį į jų atžvilgiu taikomą priežiūrą. Pozityvus ir profesionalus pareigūnų bendravimas su nuteistuoju daro didelę įtaką jo integracijos procesui ir recidyvo mažinimui, o visa tai lemia sėkmingos resocializacijos proceso įgyvendinimą. Norvegijos patirtis rodo puikius pavyzdžius kitoms valstybėms, kaip dinaminės priežiūros metodas prisideda prie nuteistųjų motyvacijos keisti savo netinkamus elgesio modelius, bausmės atlikimo metu kelti tikslus ir tokiu būdu ne tik dalyvauti resocializacijos procese, tačiau jau atlikus bausmę sėkmingai integruotis visuomenėje.

2. Norvegijos bausmių vykdymo sistemoje naudojamas dinaminės priežiūros modelis yra orientuotas į atvirą bendravimą tarp pataisos įstaigų darbuotojų ir nuteistųjų, o per šią sąveiką formuojami teigiami santykiai, pasižymintys pasitikėjimu ir abipuse pagarba. Tarptautiniu lygmeniu bendradarbiavimu grįsta praktika rodo rezultatus, kaip dinaminės priežiūros koncepcija yra diegiama Lietuvos įkalinimo įstaigose bei tobulinama pagal Europoje numatytus standartus, išlaikant humanišką požiūrį į nuteistuosius bei įkalinimo metu nepažeidžiant Europos žmogaus teisių konvencijos principų. Norvegijos karalystės finansuojamų mechanizmų pagalba buvo pradėti diegti dinaminės priežiūros principai ir Lietuvoje bei formuojamas naujas požiūris, jog apsauga nėra grindžiama tik fizinėmis ar techninėmis priemonėmis.

3. Būtina pabrėžti, kad analizuojant Lietuvoje formuojamą dinaminės priežiūros apibrėžimą, stebima, jog iki šiol nėra aiškaus teisinio reguliavimo, kuris apibrėžtų dinaminį saugumą ir jo veiklos apimtį. Nors Norvegijos karalystėje visi „kontaktiniai pareigūnai“, turinys tiesioginį kontaktą nuteistaisiais vykdo dinaminės priežiūros darbo metodą, tačiau Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos priėmė kitokį sprendimą, t. y. buvo sukurtos naujos darbo vietos bei tik daliai specialistų buvo pavesta vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas. Tokiu būdu Lietuvos įkalinimo įstaigose susiformavo praktika, jog dinaminės priežiūros taikymas yra tik tam tikrų specialistų (kurių funkcijose tai numatyta) atsakomybė. Verta pabrėžti, kad projekte „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“, kurį koordinuoja ir Norvegijos partneriai, yra nurodoma, kad dinaminė priežiūra yra visos įkalinimo įstaigos sistemos dalis, prie kurios turi prisidėti visi pataisos namuose dirbantys darbuotojai.

4. Išanalizavus Norvegijos karalystės ir Lietuvos teisiniame reguliavime pateiktą informaciją galima teigti, jog Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos skiria per mažai dėmesio vieningos dinaminės priežiūros koncepcijos sukūrimui bei kokybiškam jos įgyvendinimui. Visuomenė apie taikomus dinaminės priežiūros principus nėra informuojama, o ir patys dinaminės priežiūros specialistai ne visada yra apmokomi kaip jais būti. Atlikus kokybinį tyrimą stebima tendencija, jog dinaminės priežiūros pareigūnai pagal turimus darbo krūvius negali įgyvendinti visų, jiems numatytų pareigybės aprašyme funkcijų, o ir kiekvienoje įkalinimo įstaigoje dinaminė priežiūra yra labai individualiai pritaikoma, pagal esamus poreikius.

5. Atlikto kokybinio tyrimo metu paaiškėjo, jog dinaminės priežiūros specialistai skirtingose įkalinimo įstaigose skirtingai vertina dinaminės priežiūros organizavimą suimtiesiems ir nuteistiesiems. Vilniaus pataisos namų pareigūnų nuomone, dinaminė priežiūra stipriai prisideda prie

nuteistųjų resocializacijos proceso bei duoda teigiamų rezultatų, tačiau dėl žmogiškų, materialių išteklių stokos ir dažnos laikomų asmenų rotacijos yra sunku pasiekti profesionalumą bei matyti indėlį į asmens resocializacijos procesą. Pravieniškųjų pataisos namų pareigūnai, vykdantys dinaminę priežiūrą neigiamai vertina šios koncepcijos organizavimą. Jų nuomone, šių funkcijų bei darbuotojų priskyrimas Saugumo valdymo skyriui, priverčia juos koncentruotis į kontrolės ir priežiūros užtikrinimą, o ne kontakto su nuteistaisiais užmezgimą. Be to, jie taip pat pažymi, kad didelis skaičius priskirtų nuteistųjų mažina galimybę kokybiškai vykdyti dinaminę priežiūrą bei stebėti sėkmingus rezultatus, ką aiškiai apibrėžia dinaminės priežiūros sąvoka.

Rekomendacijos

Atsižvelgiant į literatūros analizėje pateiktas išvalgas dėl dinaminės apsaugos modelio plėtros pataisos įstaigose problemų ir tyrimo metodologijos metu nustatytus pokyčius įdiegus dinaminės priežiūros modelį Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, atsakingai už šių principų diegimą ir darbo organizavimą Lietuvos įkalinimo įstaigose, tikslinga:

1. *Išgryninti ir suvienodinti dinaminės priežiūros sampratą teisiniame reguliavime.* Įkalinimo įstaigų (tiesiogiai dirbančių su nuteistaisiais) nuostatuose įtvirtinti dinaminio saugumo, kaip darbo metodo, sampratą, organizavimą, vykdymą, o ne priskirti kaip funkciją ar atskirtą pareigybę. Parengti apsaugos ir saugumo Lietuvos įkalinimo įstaigose koncepciją ir dinaminės apsaugos modelį, kuris būtų orientuotas ne į konkrečius pareigūnus, vykdančius dinaminės priežiūros funkcijas, o į visus kontaktinius pareigūnus, kurie turi tiesioginį kontaktą su nuteistaisiais. Verta apsvaistyti galimybę sujungti Saugumo valdymo ir Resocializacijos skyrius į vieną bei įtraukti į visų pareigūnų pareigybės aprašymus dinaminės priežiūros darbo metodą, susijusį su dinaminės priežiūros vykdymu įkalinimo įstaigoje, ką praktikuoja Norvegijos karalystės įkalinimo įstaigos.

2. *Parengti kokybiškas dinaminės priežiūros mokymų programas* visų grandžių pareigūnams ir lektoriams. Interviu metu respondentų pateikta informacija suponuoja prielaidą, jog pareigūnams, paskirtiems dirbti dinaminės priežiūros specialistais nėra organizuojami įvadiniai mokymai, sudarantys bendrą suvokimą apie dinaminės priežiūros koncepciją. Yra vykdomi pavieniai mokymai, kurie nėra pritaikyti Lietuvos įkalinimo įstaigų sistemai, o labiau pabrėžia gerąją užsienio šalių praktiką. Būtina atkreipti į tai dėmesį ir organizuoti personalui diferencijuotus kvalifikacijos tobulinimo mokymus ir supervizijas dinaminės priežiūros taikymo temomis, formuojant vieningą dinaminio saugumo modelį ir jo taikymo Kalėjimų departamentui pavaldžiose įstaigose praktiką, vadovaujantis projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos gerinimas“ partnerių Norvegijos pataisos įstaigų darbo patirtimi, Norvegijos pataisos pareigūnų kolegijos (KRUS) mokymo gerąja praktika. Pažymėtina, kad tokio pobūdžio mokymuose turėtų dalyvauti ne tik pareigūnai, kurių pareigos yra tiesiogiai susijusios su dinaminės priežiūros vykdymu, bet ir kiti darbuotojai, turintys tiesioginį kontaktą su suimtaisiais/nuteistaisiais.

3. *Vykdyti dinaminės priežiūros modelio taikymo pataisos įstaigose stebėseną:* atlikti specialistų apklausą, siekiant identifikuoti probleminius darbo aspektus, gauti informaciją apie dinaminės priežiūros sėkmės istorijas bei sureguliuoti turimus pareigūnų darbo krūvius. O gavus rezultatus apie dinaminės priežiūros esamą padėtį organizuoti diskusijas apie dinaminės priežiūros pritaikomumą įkalinimo įstaigose bei sukurti šį procesą kontroliuojančias komandas, kurias prisidėtų prie kokybiškesnio dinaminės priežiūros koncepcijos diegimo Lietuvos įkalinimo įstaigose.

4. Sukurti ir įdiegti *informacinę sistemą (duomenų bazę)*, kaip įrankį informacijos apie suimtuosius/nuteistuosius rinkimui, sisteminimui, analizavimui bei suteikiantį galimybę, nuteistųjų rotacijos atžvilgiu, gauti greitus duomenis apie kiekvieną iš jų ne tik Lietuvos įkalinimo įstaigoms, bet ir probacijos atstovams, kurie prisideda prie asmenų integracijos proceso sėkmingesnio organizavimo.

5. Lietuvos įkalinimo įstaigose *užtikrinti nuteistųjų skirstymą į mažus sektorius pagal nusikaltimų pobūdį, skirtą laisvės atėmimo bausmę bei motyvacijos keistis lygmenis*, priskiriant kiekvieną sektorių

atskirai dinaminės priežiūros vykdymo komandai, sudarytai iš įvairių pataisos įstaigos skyrių darbuotojų. O tuo pačiu skirti prioritetą ne vienos grupės laikomų nuteistųjų atžvilgiu (kaip šiuo atveju Pravieniškių pataisos namai taiko dinaminės priežiūros principus drausmės grupės sąlygomis laikomiems nuteistiesiems), o visiems, pagal turimus vidinius resursus.

Literatūros sarakšas

1. Agranoff R., McGuire M. (1999). Managing in Network Settings, *Policy Studies Review*, p. 4.
2. Alter C., Hage J. (1993). Organizations Working Together. *Newbury Park, CA: Sage Publications*, p. 2.
3. Andrews D. A., Bonta J., Wormith J. S. (2011). THE RISK-NEED-RESPONSIVITY (RNR) MODEL Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention? *International Association for Correctional and Forensic Psychology*, p. 735. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0093854811406356>
4. Aquino K., Goodstein J. (2010). And restorative justice for all: Redemption, forgiveness and reintegration in organizations. *Journal of Organizational Behavior*. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/job.632>
5. Benington J., Bryson, J., Sancino A., Sørensen E. (2017). Towards a Multi-Actor Theory of Public Value Co-Creation. *Public Management Review*, p. 645.
6. Byrne M., Campbell C. A., Craig T., Evans C., Jarrett M., Forrester A., Valmaggia L. (2017). Early detection and early intervention in prison: improving outcomes and reducing prison returns, *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 28:1, p. 94 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14789949.2016.1261174?needAccess=true>
7. Blomgran B. L. (2009). Collaborative Governance: Emerging Practices and the Incomplete Legal Framework for Public and Stakeholder Voice, *Journal of Dispute Resolution*, p. 280.
8. Bourdieu P., Wacquant L. (1992). An Invitation to Reflexive Sociology, *University of Chicago Press*, Chicago.
9. Bourn D. F., Hafford-Letchfield P. (2011). The role of social work professional supervision in conditions of uncertainty. *The International Journal of Knowledge, Culture and Change Management*, 10 (9), Middlesex University Research Repository, ISSN 1447-9524, p. 4 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://eprints.mdx.ac.uk/7160/>
10. Braithwaite, J. (2002). Restorative justice and responsive regulation. New York: Oxford University Press.
10. Braithwaite, J. (2002). Restorative justice and responsive regulation. New York: Oxford University Press.
11. Brogaard L. (2021). Innovative outcomes in public-private innovation partnerships: a systematic review of empirical evidence and current challenges, *Public Management Review*, 23:1, p. 135, [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: DOI: 10.1080/14719037.2019.1668473
12. Camacho A. E., Schenk T., Susskind, L., (2012). A critical assessment of collaborative adaptive management in practice, *Journal of Applied Ecology*, p. 48. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2664.2011.02070.x>
13. Costanza S. E., Kilburn J., Stephem P. (2015). The Impact of Halfway Houses on Parole Success and Recidivism, University Department of Criminology & Criminal Justice, *Journal of Sociological Research*, ISSN 1948-5468, United States, p. 43 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/S-Costanza/publication/282487567_The_Impact_of_Halfway_Houses_on_Parole_Success_and_Recidivism/links/5612dad708aea9fb51c26e07/The-Impact-of-Halfway-Houses-on-Parole-Success-and-Recidivism.pdf

14. Crosby, B. C., Hart P. T., Torfing J. (2016). Public Value Creation through Collaborative Innovation, *Public Management Review*, p. 6. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: doi:10.1080/14719037.2016.1192165.
15. Cullen F. T., Jonson C. L., Nagin D. (2011). Prisons do not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science. *The prison Journal*, Sage Publications., p. 49S. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0032885511415224>
16. Dandurand, Y., Nguyen, K. H. (2013). The Social Re-integration of offenders. *VNU Journal of Legal Studies*, p. 3. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://curtgriffiths.com/wp-content/uploads/pdfs/social-reintegration.pdf>
17. Davidov, M., Grusec, J. E. (2015). Analyzing socialization from a domain-specific perspective. *American Psychological Association*. p. 165, [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://psycnet.apa.org/record/2015-05080-007>,
18. Deutsch, M. (1985). *Distributive justice: A social-psychological perspective*. New Haven, CT: Yale University
19. Eggers W. D., Goldsmith S. (2004). *Governing by Network: The New Shape of the Public Sector*. DC: *Brookings Institution Press, Washington*.
20. Eriksson E. ir kt. (2020). Collaborative public management: coordinated value propositions among public service organizations, *Public Management Review*, p. 791. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14719037.2019.1604793>
21. Fein, Melvyn L. (1988). Resocialization: A Neglected Paradigm, *Clinical Sociology Review*, p. 93. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <http://digitalcommons.wayne.edu/csr/vol6/iss1/14>
22. Fenichel, O. (1941). *Problems of Psychoanalytic Technique*, *Psychoanalytic Quarterly*, New York.
23. Fundi S., Pieterse D. (2014). Rehabilitation and reintegration in African prisons. *Correctional system in Africa: Evidence from literature review.*, p. 155.
24. Gordon, M. (2014). Personality of correction offers and their attitudes towards resocialization tasks. *Department of Judicial Psychiatry, Hospital Detention Centre*, Warsaw, Poland. p. 119 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://pdfs.semanticscholar.org/84a7/d9fe3281a6d42291cc7466f88538f66438cc.pdf>
25. Granheim P. K., Helgesen J., Johnsen B. (2011). Exceptional prison conditions and the quality of prison life: Prison size and prison culture in Norwegian closed prisons. *Correctional Service of Norway Staff Academy*, Norway. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1477370811413819?casa_token=JiNAfj91UkYAAAAA%3AUSfhDHKBXnfUMNk8xX09dakypb-75YXRtQ6nyQJB9yv99rwQvqiUPwCCMtTk4OWorQtjI1nA
26. Griffiths Curt T. (2007). The Social Reintegration of Offenders and Crime Prevention A review prepared for the POLICY, RESEARCH AND EVALUATION DIVISION. *Public Safety and Emergency Preparedness*, Canada, p. 3.
27. Heinz, W. (2017). Alternatyvos įkalinimui: bausmių taikymo teorija ir praktika Vokietijoje, bausmių veiksmingumo ir recidyvo tyrimų rezultatai. Knygoje: Bausmių taikymo ir vykdymo tarptaurinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje. Vilnius, p. 84.
28. Hoffman, J. M. (2010). Norms and social constructivism in International Relations. *International studies association and Oxford university press*. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą:

<https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-60>

29. Yasin, M. (2002), The theory and practice of benchmarking: then and now, *Benchmarking: An International Journal*, Vol. 9 No. 3, p. 43.
30. Yates, P. M., Ward, T. (2008). Good lives model, self-regulation, and risk management: An integrated model of sexual offender assessment and treatment. *Sexual Abuse in Australia and New Zealand*, p. 4. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0093854811406356>
31. Karaman, O. L. (2010). Legal bases for social and pedagogical work with juvenile convicts. *Social Pedagogy: Theory and Practice*, p. 65.
32. Kendall, S. (2008) The balancing act: Framing gendered parental identities at dinnertime, *Language in Society*, p. 68.
33. Kettl D. E. (1996). Governing at the Millennium, *In Handbook of Public Administration*, San Francisco, p. 8.
34. Kickert W. J. M., Koppenjan J. M. F. (1997). Public Management and Network Management: An Overview. In *Managing Complex Networks*, Sage Publications, London.
35. Klijn E. H., Koppenjan J. M. F. (2000). Public management and policy networks: foundations of a network approach to governance, *Public Management*, vol. Nr. 2., p. 136. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/257921984_Klijn_EH_JMF_Koppenjan_Public_management_and_policy_networks_foundations_of_a_network_approach_to_governance_Public_Management_vol_2_nr_2_pp_135-158
36. Kowert, P., Legro, J., (1996). Norms, Identity, and Their Limits: A Theoretical Reprise. In P. Katzenstein, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. University Press, New York.
37. Lenger A. (2018). Socialization in the Academic and Professional Field: Revealing the Homo Oeconomicus Academicus. *Historical Social Research*, Vol. 43, No. 3 (165), *Special Issue: Economists, Politics, and Society. New Insights from Mapping Economic Practice*, p. 42. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.jstor.org/stable/26491528?seq=1#metadata_info_tab_contents
38. Liukinevičienė L., Mikalauskas D. (2018). Tardymo izoliatoriuje vykdomos resocializacijos veiksmingumas: kalinamųjų nuomonės tyrimas, p. 18
39. Machel, H. (2003). Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna [Prison as an penitentiary and corrective institution]. *Gdańsk: Wyd. ARCHE*.
40. Mandell M. P., Steelman A. T. (2003). Understanding What Can Be Accomplished through Interorganizational Innovations: The Importance of Typologies, Context, and Management Strategies, *Public Management Review*, p.197.
41. Maruna, S., Ward, T. (2007). *Rehabilitation: Beyond the Risk Assessment Paradigm*, London, UK: Routledge., p. 193
42. McCold P., Wachtel T. (2003). In Pursuit of Paradigm: A Theory of Restorative Justice. Wachtel International Institute for Restorative Practices, Bethlehem, Pennsylvania, U.S.A. (www.iirp.org) Paper presented at the XIII World Congress of Criminology, 10-15 August 2003, Rio de Janeiro, p. 1. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Paul-Mccold/publication/237314664_In_Pursuit_of_Paradigm_A_Theory_of_Restorative_Justice/links/58deba1392851c36954572ed/In-Pursuit-of-Paradigm-A-Theory-of-Restorative-Justice.pdf

43. Milward B. H., Provan K. G. (2006). A Manager's Guide to Choosing and Using Collaborative Networks The Business of Government, p. 8.
44. Milward H. B., Sandfort J. R. (2008). Collaborative Service Provision in the Public Sector, *Handbook of Inter-Organizational Relations*. New York: Oxford University Press, p. 148.
45. Nezhyvets O., Zhuk L., Zhuk I. (2009). Re-socialization of convicts and persons released from prisons: *A monograph*. Kyiv: Kondor.
46. Nugent B., Pitts S. (2010). Resettling Adult Offenders – perfect opportunity for European Collaboration? p. 42. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2019/01/VOL-1.1-Resettling-Adult-Offenders-a-perfect-opportunity-for-European-Collaboration.pdf>
47. Osborne, S. (2018). From Public Service-Dominant Logic to Public Service Logic: Are Public Service Organizations Capable of Co-Production and Value Co-Creation? *Public Management Review* 20, p. 226. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: doi:10.1080/14719037.2017.1350461.
48. Perez-Felkner L., Šaras D. E. (2018). Sociological Perspectives on Socialization. *Oxford Bibliographies*. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Lara-Perez-Felkner/publication/327779660_Sociological_Perspectives_on_Socialization/links/5be9f8d9a6fdcc3a8dd1c1dd/Sociological-Perspectives-on-Socialization.pdf
49. Press
50. Purvis M., Ward T., Willis G. (2011). The Good Lives Model in Practice: Offence Pathways and Case Management. *European Journal of Probation University of Bucharest, Vol. 3, No.2*, p. 5. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/206622031100300202>
51. Sakalauskas G. (2017). Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje, Vilnius, p. 187
52. Sargiacomo M. (2009). Michel Foucault, Discipline and Punish: The Birth of the Prison. Springer Science and Business Media, LLC, p. 274.
53. Shammass V. L. (2017). Prisons of Labor: Social Democracy and the Triple Transformation of the Politics of Punishment in Norway, *Part of the Palgrave Studies in Prisons and Penology book series (PSIPP)*. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-58529-5_3
54. Skeberdytė, L. (2014). Network approach to the Management of innovation systems. Social Transformation in Centemporary Society, Mykolas Riomeris University, Lithuania., p. 144; [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2014/08/STICS_2014_2_142-152.pdf
55. Steward C., Ward T. (2010). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model, *Psychology, Crime and Law*, 9:2, ISSN: 1068-316X, p. 126. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1068316031000116247?needAccess=true>
56. Stivenieks M., Zahars V. (2018). Security, surveillance and Re-socialization aspects in center for drug addicts of Olaine city prison in Latvia. Daugavpils University, Latvia. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: http://www.tb.lt/Leidiniai/SSI/7-4/7_4_3.pdf
57. Strafvollzug L. K. 7. Aufl. Berlin, Heidelberg: Springer, 2015, p. 132.
58. Szulanski, G., Winter, S. (2002). Getting it right the second time, *Harvard Business Review*, p. 9.

59. Thomson A. M., Pery L. L. (2006). Collaboration Processes: Inside the Black Box, *Public Administration Review*, p. 23.
60. Tucmeanu A. I. (2014). The Economics of Health Care System Reform, *Journal of Self-Governance and Management Economics*, p. 75.
61. Tumilaitė R., Žilinskienė L. (2011). Resocializacijos modeliai ir jų taikymas. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Vilniaus Universitetas, Lietuva. 2011/2(29), ISSN 1392-3358, p. 285 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/view/6135/5043>
62. Uscila, R. (2020). Dinaminio saugumo koncepcija laisvės atėmimo vietose, *Lietuvos teisės institutas*, p. 16 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2020/06/Dinaminis_saugumas_studija_2020-1.pdf
63. Vaičiūnienė R., Viršilas V. (2017). Laisvės atėmimo vietose taikomų socialinės reabilitacijos priemonių sistemos analizė, probleminiai taikymo aspektai. Mokslo studija, Lietuvos teisės institutas, Vilnius;
64. Ward, T., Wills G. M. (2011). Striving for a good life: The good lives model applied to released child molesters. School of Psychology, Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand, p. 291 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13552600.2010.505349?casa_token=7kkmReXLxVYAAAAA%3AFHI6VSAB9iDOIEUz0BWYmVbaxNPRuLaurB5FN9vVqJZjxZB3DfwfwdOYIbKvKt3fuUky8Ry_1aks9w
65. Wong, Y.L. I., Solomon, P. L.(2002). Community integration of persons with psychiatric disabilities in supportive independent housing: A conceptual model and methodological considerations . *Mental Health Services Research*, 4, p. 13-28.
66. Kreager, Derek A., 2004. Strangers in the halls: isolation and delinquency in school networks. *Soc. Forces* 83, 351–390.
67. Gallupe, O., Bouchard, M., Davies, G. (2015). Image is everything: delinquent displays and social status among adolescents. *Can. J. Criminol. Crim. Justice* 57, 439–474.
68. Bouchard M., Young J. T. N., Kreager D. A. ir Schaefer D. R. (2017). Friends in locked places: An investigation inmate network structure. *Social Networks*, Volume 51, p. 91.
69. Tapscott C. (2005). A study of best practice in prison governance. CSPR research.
70. Gilligan, J. (2012). „Punishment Fails. Rehbavilitatio Works“, *New York Times*, December 19 [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą: www.nytimes.com/roomfordebate/2012/12/18/prisoncould-be-productive/punishment-fails-rehabilitation-works, p. 19.
71. Bhutta, M. H, Siddique A. (2012). Situation of prisons in India and Pakistan: shared legacy, same challenges.“, *South Asian Studies*, p. 171.
72. Raynor, P., Robinson, G. (2009) *Rehabilitation, Crime and Justice*. Houndmills: Palgrave Macmillan, p. 2.
73. Rotman, E. (1990) *Beyond Punishment. A New View of the Rehabilitation of Criminal Offenders*. New York, NY: Greenwood Press, p. 178.
74. Garland, D. (2001). *The Culture of Control*. Oxford, UK: Oxford University Press.
75. Tonry, M. (2006). Purposes and Functions of Sentencing’ in Tonry, M., *Crime and Justice: a Review of Research*, vol. 34, Chicago: University of Chicago Press.
76. Duff, A. (2005) *Punishment and Rehabilitation -- or rehabilitation as punishment*. *Criminal Justice Matters*. p. 18.

77. Maruna, S. (2011) „Judicial Rehabilitation and the ‘Clean Bill of Health’ in Criminal Justice’, *European Journal of Probation*, p. 117.
78. McNeill, F. and Maruna, S. (2010). *Paying Back and Trading Up: Reforming Character*. An oral paper presented at the European Society of Criminology Conference, Liege, September 2010.
79. Van Zyl Smit, D. and Snacken, S. (2009). *Principles of European Prison Law and Policy*. Oxford, UK: Oxford University Press.
80. Bhutta, M. H, and Siddique A. "Situation of prisons in India and Pakistan: shared legacy, same challenges." *South Asian Studies* 27, no. 1 (2012): 171
81. Gilligan J., Bandy L. (2010). *Beyond the Prison Paradigm: From Provoking Violence to Preventing It by Creating “Anti-Prisons” (Residential Colleges and Therapeutic Communities)*, The New York Academy of sciences, p. 301.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Conference “Preconditions of effective work of correctional services – dynamic security?” Norway Grants, 2020 m. rugsėjo 4 d. Prieiga per internetą: <https://eeagrants.lv/en/2016/11/11/conference-preconditions-of-effective-work-of-correctional-services-dynamic-security-3/>
2. Correctional Service of Norway Staff Academy. (2014). Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Work%20PC/Downloads/KRUS_ENGLISH_JAN2014.pdf
3. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO).
4. EPTA Special Interet Group, Best Practices in Dynamic Security Training. (2021). Prieiga per internetą: <https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2818/Best%20Practices%20in%20DYNAMIC%20Security%20Training.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. European Prison Rules, The European Union and the Council of Europe. Prieiga per internetą: <https://www.penalreform.org/resource/short-guide-to-the-european-prison-rules/>
6. Europris (2019). Promoting Professional Prison practice.
7. Galdikaitė S., Kiričenko A. (2016). Nuteistųjų resocializacija ir integracija į visuomenę (Gerosios užsienio praktikos analizė). *JPP Kurk Lietuvai*.
8. Introductory Handbook on The Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders, CRIMINAL JUSTICE HANDBOOK SERIES. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/18-02303_ebook.pdf
9. Jungtinių tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras. (2015). Dinaminės apsaugos ir žvalgybos laisvės atėmimo įstaigose vadovas. Baudžiamojo teisingumo vadovų serija. Niujorkas. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Work%20PC/Desktop/Dinamin%C4%97%20prie%C5%BEi%C5%ABra/Dinamin%C4%97s%20prie%C5%BEi%C5%ABros%20vadovas.pdf>
10. Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (2021). „Atidaryti pusiaukelės namai“. Prieiga per internetą: <http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/paneveziopn/naujienos-paneveziopn/atidaryti-pusiaukeles-namai.html>
11. Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos projektas „Lietuvos bausmių sistemos kokybės gerinimas“. Prieiga per internetą: http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/projektai/vykdomi-projektai_2113.html
12. Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (2021). Kalėjų departamentas planuoja Pusiaukelės namų plėtrą. Prieiga per internetą: <http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/auktualijos/naujienos-kaldep/archive/p50/kalejimu-departamentas-planuoja-8tky.html>
13. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-564 „Dėl dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcijos patvirtinimo“.
14. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2021 m. sausio 7 d. įsakymas Nr. V-5 „Dėl Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos patvirtinimo“.
15. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2014 m. gruodžio 30 d. „Įsakymas dėl dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcijos patvirtinimo“ Nr. V-564, Vilnius.

16. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. „Įsakymas dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijos patvirtinimo“ Nr. V-88, Vilnius.
17. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos „Laisvės atėmimo vietų įstaigose vykdomos dinaminės priežiūros 2019 m. analizė“ (2019-12-31 pažyma Nr. LV-3600), Vilnius.
18. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centro pažyma „Pavaldžių įstaigų specialistų, atsakingų už dinaminės priežiūros modelio taikymas“ (2020), Vilnius.
19. Kalėjimų departamento prie LR TM įsakymas dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijų patvirtinimo, 2020 m. balandžio 1 d., Nr. V-88, 2020.
20. Konferencija „Pataisos įstaigų efektyvaus darbo prielaidos – dinaminė priežiūra? Prieiga per internetą: <https://eeagrants.lv/en/2016/11/11/conference-preconditions-of-effective-work-of-correctional-services-dynamic-security-3/>
21. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. Žin. 2002, Nr. 73-3084.
22. Nausėda A. (2021). Dinaminės priežiūros gerosios praktikos organizavimui svarbios teisinės bazės samprata ir taikymo ypatumai.
23. Nausėda A. (2021). Dinaminės priežiūros gerosios praktikos, naudojamos Norvegijos pataisos įstaigose adaptavimas Lenkijos, Latvijos pataisos įstaigose.
24. Nausėda A. (2021). Dinaminės priežiūros ypatumai.
25. Nausėda A. (2021). Dinaminės priežiūros samprata, koncepcija. Pagrindiniai dinaminės priežiūros principai.
26. Norway: prison insider. (2019). Prieiga per internetą: <https://www.prison-insider.com/countryprofile/prisons-norway>
27. Norway Grants (2019). „Naujo kalėjimo korpuso įkūrimas Olaine kalėjime, įskaitant statybas ir personalo rengimą“. Prieiga per internetą: <https://eeagrants.lv/en/2020/09/04/the-pre-defined-project-establishment-of-a-new-prison-block-in-olaine-prison-including-construction-and-training-staff-2/>
28. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos ataskaita „Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų programų vykdymas“ (2020).
29. Prison statistics, Eurostat, 2019. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics
30. „Seimo kontrolierius Augustinas Normantas pateikė rekomendacijas Kalėjimų departamento direktoriui dėl aiškaus dinaminės priežiūros reglamentavimo“. (2020). Seimo kontrolierių įstaiga. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=21&str=72132>
31. Prisons in Europe. 2019 report on European prisons and penitentiary systems. (2009) Prieiga per internetą: <http://www.prisonobservatory.org/upload/Prisons%20in%20Europe.%202019%20report.pdf>
32. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 2006 m. birželio 17 d., Nr. 68-2497. (2006)
33. Skotte Sven-Erik, (2018). Dynamic Security – perspectives from Norwegian Correctional Service. *University College of Norwegian Correctional Service*.
34. The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules). (2015). United Nations Office on Drugs and Crime.
35. The prison studies. Prieiga per internetą: <http://www.prisonstudies.org/sites/prisonstudies.org/files/resources/downloads/news>.

36. European Institute for Crime Prevention and Control. Survey of United Nations and other Best Practices in the Treatment of Prisoners in the Criminal Justice System.(2010). Helsinki.
37. Center for Constitutional Rights New York. Report on torture and cruel, inhuman, and degrading treatment of prisoners at Guantánamo Bay. (2006). Cuba. Center for Constitutional Rights, p. 3.
38. Walmsley, R. „World Prison Population List, King’s College London, International Centre for Prison Studies.“ (2011). The Institute for Democracy and Conflict Resolution website.
39. United States. International prison condition. (2012). New York: United States Department of State Bureau of Democracy & Human Rights.
40. United Nations Office on Drugs & Crime, Prison Reform and Alternatives to Imprisonment. (2011). New York: UNODC. Prieiga per internetą: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prisonreform/UNODC_Prison_reform_concept_note.pdf
41. Penal Reform International. The Kampala declaration. Prieiga per internetą: <https://www.penalreform.org/wp-content/.../rep-1996-kampala-declaration-en.pdf>.
42. „Normality behind the Walls: Examples from Halden Prison (2018). Federal Sentencing Reporter, vol. 31, no. 1.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Pusiau struktūruoti empirinio tyrimo klausimai

Dinaminės priežiūros specialistams skirti klausimai:

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?
2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?
3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?
4. Su kokių skaičiumi suimtųjų/nuteistųjų Jums tenka dirbti?
5. Su kiek nuteistųjų Jums teko dirbti, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų? (jeigu nedirbo, su kiek SVS pareigūnai dirba)
6. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).
7. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklas/užduotys)? Kaip atrodė Jūsų darbo diena, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?
8. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).
9. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į suimtojo/nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?
10. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?
11. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Nuteistiesiems klausimai:

1. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę (kamerinio tipo patalpose /bendrabutyje /už patalais įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?
2. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip Jums atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?
3. Kiek vidutiniškai valandų per darbo dieną su Jumis praleidžia dinaminės priežiūros specialistas?
4. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priešastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);
5. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir koku būdu prie resocializacijos proceso?
6. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Interviu su Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos ir Vilniaus pataisos namų dinaminės priežiūros specialistais

Pirmasis interviu – P1

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Nuo tų pareigybių mažai kas priklauso, sakykime konkrečiai būnant dinaminės priežiūros specialiste. Kadangi jau yra ta pareigybė, tai joje dirbu apie 1,5 metų, bet nepasakyčiau, jog aš čia dirbu būtent dinaminės priežiūros specialisto darbą. Anksčiau, kai buvo Pravieniškių Antrajame sektoriuje Reabilitacijos centras, mes ten dirbome ir buvo vadinamos jaunesniosiomis specialistėmis, tačiau ten buvo daugiau taikoma dinaminės priežiūros principų, nors ten tuo metu nebuvo oficialiai dinaminės priežiūros specialistų. Tai va dėl to galima ir palyginti, kaip ten buvo ne pagal pareigybes ir čia pagal numatytą pareigybę. Jos čia tiesiog nėra.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Jaunesniąja specialiste dirbau apie 8 mėnesius, o čia dinaminės priežiūros specialiste dirbu apie 1,5 metų. Bendrai apėmus jau yra 2,5 metų bausmių vykdymo sistemoje.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Nebuvo taip, kad aš ją pasirinkau, tiesiog man leido, kaip naujokei, 2018 metais atėjus į bausmių vykdymo sistemą, apsižiūrėti kas šioje „zonoje“ dedasi. Tada buvo vieta užimti dinaminės priežiūros specialisto pareigas, pagal Norvegijos modelį – jaunesnioji specialistė vykdanči dinaminės priežiūros funkcijas. T. y. daugiau dirbti pagal dinaminį modelį, negu vykdyti priežiūros funkcijas. Ir tada aš pasinaudojau ta proga ir nuėjau į reabilitacijos centrą. Pavyzdžiui ką dabar jie turi omenyje (Norvegijos dinaminės priežiūros principus), aš ten būdama tą ir dariau. Tuomet buvo pakankamai darbuotojų, nuteistųjų buvo mažai, sąlygos buvo geros ir nuteistieji buvo pakankamai motyvuoti bei adekvatūs. Va tada, šioje situacijoje galima kažką kalbėti apie tą dinaminę priežiūrą, kai buvo tuometinis 13 būrys Antrajame sektoriuje. Dabar aš nežinau kaip ten yra, bet lyginant reformą ir darbo pobūdį buvo panašu. Kas yra Trečiajame sektoriuje, tai sakau tiesiai šviesiai nėra čia tos dinaminės, kadangi mes darbą atliekame ten, kur yra sunkiausia. Jeigu būnant čia pradėtum daryti tą patį, ką darei reabilitacijos centre, čia galėtų labai liūdnai baigtis. Nuteistieji nėra adekvatūs, jie dažniausiai būna apsvaigę nuo narkotikų, turintis psichinių sutrikimų. Bendravimą supranta visiškai kitaip negu kad normalus žmogus. Jie iš karto priima kažkaip įtartinai, nes jiems atrodo, kad tu čia bendrauji arba per daug priešiška arba su turima simpatija. Jie neatpažįsta ko tu iš vis čia atėjai ir bendrauji. Todėl mes esame pasirinkę tą būdą, kad bendravimo būtų kuo mažiau ir išlaikyti tą saugumą, negu ten veltis į jo tą gyvenimą, kadangi nesupranta tos situacijos realios. Arba nuteistieji, čia būdami konfliktuoja arba pradeda kurti fantazijas apie meiles ir visada tai baigiasi kažkokiomis problemomis. Per šiuos darbo metus buvo prieita tokia išvada, kad turėti kuo mažiau kontakto. Aš nežinau ar ta dinaminė priežiūra yra gerai pritaikyta tokiam kontingentui. Manau, kad moterys turėtų dirbti su labiau adekvačiais nuteistaisiais, kurie labiau suvokia tą situaciją. T. y. kur jie randasi, kas ta pareigūnas ir kodėl jis su tavimi bendrauja.

4. Su kokių skaičiumi nuteistųjų Jums tenka dirbti?

Čia maždaug mes dirbame šešiese ir visi etatai yra užimti. Vienas dinaminės priežiūros specialistas yra atvirosios kolonijoje. Ant keturių aukštų nuteistųjų esame penkiese, tai jau yra gerai. Bet atitraukus vieną nuo tiesioginio darbo yra sunkiau dirbti su tokiu kiekiu nuteistųjų. Kartais gaunasi taip, kad lieki dviese ant dviejų korpusų. Aišku žiūrint kokia diena, jeigu savaitgalis tai nesvarbu, tačiau darbo diena labai jaučiasi darbuotojų stygius. Juos reikia vedžioti į parduotuvę, med-dalį, pasivaikščiojimo kiemelius ar pas specialistus iš jų kamerų. Gaunasi taip, kad tu esi vienas ant 40 nuteistųjų. Būna ateina padėti kolegės pagal tam tikrą situaciją. Šiuo metu aš esu priskirta dirbti su 5

ir 6 būriu, kuriuose yra tikrai pakankamai ramu, tačiau dažniausiai ateini padėti kažkam. Todėl labai sunku tą skaičių įvardinti, nes visą laiką kažką darai su priskirtais ar nepriskirtais nuteistaisiais. Formaliai vienam dinaminės priežiūros specialistui yra priskirtas aukštas, o viename aukšte yra apie 50 nuteistųjų. Kamerų užpildymas labiau yra prie pilno užpildymo. Ir labai svarbus yra kontingentas. Kur yra paprasta grupė, 5-6 būriai, ten nesijaučia didelio krūvio. Drausmės grupėj turėk 10 nuteistųjų, jau jausi tą krūvį, nes kaip jau minėjau jie turi problemų.

5. Su kiek nuteistųjų Jums teko dirbti, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Va kažkas buvo panašaus, ką jie matė toje reformoje. Septyni darbuotojai iš kurių dvi buvo apsaugos ir priežiūros skyriaus jaunesniosios specialistės, orientuotos į užimtumą, tada buvo viena psichologė, Resocializacijos skyriaus specialistė atsakinga už būrį, priklausomybių konsultantė, Apsaugos ir priežiūros skyriaus specialistas. Ir kada šie darbuotojai turėdavo galimybę kažką padaryti. O nuteistieji buvo adekvatūs, atrinkti ir motyvuoti keistis, nes bet kas to nesugeba vertinti. Turi jausti vertę tą duodamas savo darbu.

6. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Labai sunku įvertinti skaičiais tų darbų skirtumą. Jeigu skaityti pagal pareigybes, kurios yra parašytos, dalis funkcijų yra tokios pačios. Mes neprivalome vykdyti vedžiojimo į kiemelius, o SVS pareigūnai neprivalo eiti į užimtumą su nuteistaisiais, tačiau jeigu tu mažai, kad tų žmonių trūksta, tenka daryti tą, ką yra būtina padaryti ir nežiūri savo funkcijų, todėl mes visi beveik darome viską. Nors realiai tavęs niekas „nepaglostys“, kad tu kažkieno kito darbą padarei. Įvertinčiau dvejetu, kadangi negali sakyti, jog visiškai nesiskiria.

7. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklas/užduotys). Kaip atrodė Jūsų darbo diena, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Na veikla vykdoma pagal planą, tarkime med-dalis, kur turi palydėti nuteistuosius nuo taško A iki taško B, tada parduotuvė, žiūri, jog viskas nuteistajam tiktų, tada sporto laikas ir galų gale žiūri bendrą nuteistųjų judėjimą. Dažniausiai jie linkę pažeidinėti nustatytą tvarką. Jeigu matai, kad pareigūnų pakanka, gali užsiimti kita veikla. Kaip tarkime šiandieną mes esame dvi moterys ir eiti dabar pas kokius keturis nuteistuosius iš drausmės grupės, būtų rizikinga. Pagal tą situaciją, turėdamas papildomai laiko, tada gali užkardyti tą visą nusikalstamą veiklą, tačiau kartu turėtų būti ir vyras.

8. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Jeigu ne priešiška nusiteikusi, ar bent jau pakeitus pačią sąvoką „dinaminė“, gal būtų visai kitaip. Dabar dinaminė priežiūra suvokiama neigiamai. Gal tai buvo kažkaip ne taip pateikta nuo pradžių. Reiktų kažkaip pakeisti tą „brandą“ ir bandyti diegti šiuos principus iš naujo. Ta „dinaminė“ jau yra „išlindusi per gerklę“, nes buvo kažkaip ne taip pateikta. Paklausytumėte ką čia kalba, kai būna šitie mokymai su dinaminė priežiūra. Visi darbuotojai priima priešiška. Pats sukurtas modelis, jis nėra blogas, tai yra šiek tiek kriminalinės žvalgybos elementų ir šiek tiek resocializacijos elementų, tačiau kažkur yra padarytas tikrai blogas žingsnis. Pristatyta ne taip ir gavosi toks atstūmimas. Kažkur kažkas yra praleista ir padaryta didelė spraga. Mes čia ją vykdome vos ne kiekvieną dieną, nes vos gaudamas kažkokios informacijos, saugumo suteiki ir patiems darbuotojams. Tu žinai kas gali įvykti ir tai užkardyti. Stebėdamas tai, kad jau kažkas čia planuoja žudyti, tą savižudybę gali užkardyti paprasčiausiu pokalbiu ar iškvietęs mediką. Bendradarbiauji su visais, specialistais ar psichologais, kad jie gautų būtent to, ko jiems tuo metu reikia. Visą tą mes visada darydavom, tačiau kol tai neįvardinama dinaminė priimama normaliai, tik pasakyk tą žodį, iš karto jaučiamas pasipriešinimas. Kažkur čia yra klaida padaryta. Negalėčiau su skaitmenimi įvertinti tos svarbos.

9. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į suimtojo/nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą? Kaip manote, ar Jūs prisidedate prie nuteistojo resocializacijos proceso?

Na su nuteistaisiais to didelio kontakto mes nemezgame, tačiau vėlgi priklauso nuo situacijos. Kadangi čia kontingentas yra pakankamai sunkus, todėl ir ta resocializacija išlieka paviršutiniška. Tačiau matydamos, kad tai gali kažkiek tai padėti, teikti daugiau saugumo, ramybės – surizikuoji. Yra buvę keletą atvejų, kuomet išėjo tas kontaktas teigiama linkme, tačiau dauguma išeina į neigiamą pusę. Pas mus buvo keli nuteistieji, kurie yra agresyvūs, linkę užpulti, ko tik jie nedarydavo. Jeigu tu matai, kad tau jis pasiduoda įtakai gali bandyti, skiriant daugiau užimtumo, paspausti gerąją linkmę. Būdavo, kad atidarai kamerą, o jis sėdi visas susipjaustęs, basomis kojomis tą kraujo balą tapšnoja, tačiau jeigu paimi jį puikiu metu ir vietoje, daugiau pabendrauji, jis nustoja taip elgtis ir tai tampa šioks toks pasiekimas. Tu niekada negali žinoti, kuo tas kontaktas baigsis.

10. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Esu buvusi trijuose mokymuose. Per šiuos metus, kiek aš dirbu buvo tik tiek. Realiai tas pats per tą patį, jeigu vienus mokymus esi praėjęs, visi kiti kartojasi. Būna net tie patys sakiniai naudojami skirtinguose mokymuose. Kiekviename sektoriuje, kiekvienam būriui turėtų būti kažkas individualizuojama, nes dabar duoda toms įstaigoms bendrus mokymus. Vienur gal suimtieji, kitur nepilnamečiai ir kiekvienam iš šių kontingentų turėtų vykti individualiai mokymai. Kai rodo tuos filmukus iš Norvegijos, kuomet viskas ten yra labai gražu, ramūs ir išsilavinę nuteistieji, jį pareigūnas lydi ir bendrauja įvairiomis temomis, tai norėtųsi juos atvesti ir parodyti realybę, kad jie mokytų to, ką mes galėtume panaudoti dirbant su šiais nuteistaisiais. Jie kasdien čia puola tave žodžiais įvairiais, grasina, turi atiminėti kovinius daiktus, todėl mums čia reikia visai kito.

11. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Svarbiausia, kad būtų daugiau etatų, kaip departamentas nupiešia gražiai. Kad būtų daugiau ne tik dinaminės priežiūros specialistų, tačiau ir kitų specialistų, kurie daugiau laiko skirtų bendravimui su nuteistuojais. Etatai, pinigai ir finansavimas. Nuteistieji nueina į departamento puslapį ir paskaito ką jie turi gauti, kada kas lieka kaltas, kad nėra vykdoma kaip numatyta koncepcijoje? Tas, kas atidaro duris pirmas. Antras dalykas kontingentas. Negali daryti kiekvienam nuteistajam tą patį, manau, kad yra svarbu atsirinkti kas kiekvienam būtų naudingiau. Kaip tarkime yra tas kontingentas, kuriam galima siūlyti mokslą nuotoliniu būdu, o kai kurį reikia įtikinti, kad jam reikia išgerti psichotropinę tabletę. Negalima duoti to paties visiems. Gal kažkaip skirstyti nuteistuosius ne į drausmines ar paprastas grupes, o pagal tai, ko žmogui iš tikrųjų reikia ir tada duoti tuos socialinės reabilitacijos planus.

Dar norėčiau paminėti, užimtumo specialistai, kurie yra nestatutiniai ir negali išsivesti nuteistųjų iš kamerų, taip pat negali būti vieni. Per savaitę jie turi uždavinį suorganizuoti vieną renginį, jie gauna 900 eurų, aš dirbdama šį darbą gaunu 700 eurų. Tai yra tik laiko klausimas kada man gali trukti kantrybė toliau dirbti šį darbą.

Antrasis interviu – P2

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Ateinantį pavasarį bus jau penkiolika metų kaip dirbu bausmių vykdymo sistemoje ir dabar dirbu Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Jau daugiau kaip tris metus dirbu dinaminės priežiūros specialiste.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Kai tuomet dirbau apsaugoje (tada taip vadinosi), atsirado dinaminės priežiūros mokymai ir susidomėjau išbandyti kažką naujo. Kol kas man čia patinka, nesigailiu savo sprendimo kažką keisti darbo pobūdyje. Nors, kai mes lankėme 3 mėnesius kažkur kursus buvo nupieštas vienoks vaizdas apie dinaminę priežiūrą, o dabar susiduri su realia situacija ir kaip yra iš tikrųjų.

4. Su kokių skaičiumi nuteistųjų Jums tenka dirbti?

Šiuo metu man vienai specialistei tenka vienas aukštas, kuriame būna apie 50 nuteistųjų.

5. Su kiek nuteistųjų Jums teko dirbti, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų? (jeigu nedirbo, su kiek SVS pareigūnai dirba)

Tuomet mes dirbome bokšteliuose ir to kontakto su nuteistaisiais iš viso nebuvo, vykdėm apsaugą.

6. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Labai skiriasi, kardinaliai, vertinčiau aukščiausiu balu, nes tuomet mes tik vykdėm apsaugą, kaip ir minėjau, o dabar, šiame darbe mes kontaktuojam su nuteistaisiais, dirbame tiesioginį darbą.

7. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklas/užduotys).

Labai priklauso nuo dienos grafiko. Kaip tarkime vakar buvo parduotuvė, nuteistųjų palyda, dažnai, jeigu yra vykdomas koks nors užimtumas, mes turime prie jo prisitaikyti ir kartu dalyvauti renginio stebėjime. Kaip pavadinimas taip ir veikla yra pakankamai dinamiška, konkrečiai neišėina sudaryti dienos plano ir veikiame pagal situacijas.

8. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Mano nuomone, jeigu ta dinaminė priežiūra vykta kaip yra numatyta, ką nupiešia departamentas, būtų tikrai didelė nauda gerinant resocializacijos modelį. O dabar Jūs matote, mes prie šio proceso labai mažai prisidedame ir tai būtina tobulinti, keisti ar daryti reformas siekiant geresnių rezultatų.

9. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Na mes su nuteistuoju bendraujame tik tada, kai lydime kur nors, tada ir pakalbi. Konkretaus laiko, paskirto bendravimui ar prisidėti prie jo resocializacijos, mes neturime. Manau būtų didesnis indelis į nuteistojo resocializaciją, jeigu įgyvendintume ką Norvegija nori mums įdiegti ir kaip žadėjo prieš maždaug 4 metus. Dabar mes dirbame tokį darbą kaip išvedžiotojų.

Jeigu mes dirbtume daugiau su paprastosios ir lengvosios grupės sąlygomis atliekančiais nuteistaisiais, mums būtų kur kas lengviau dirbti su jais, galbūt galėtume ir daugiau vykdyti tų pokalbių ir padėti lengviau integruojantis į visuomenę. Drausmės grupės nuteistieji neįvertina to, ką gauna, ne taip interpretuoja mūsų tą bendravimą, todėl ir tas procesas neina teigiama linkme.

10. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Šiuo metu yra vykdomi mokymai tik internetu ir nuotoliniu būdu, jų nėra daug. Lyginant su esama situacija ir mokymais, jie nelabai padeda kelti mūsų kompetencija. Viskas kartojasi, nieko naujo, sau darbą dirbam ir tiek. Kiekviena įstaiga individualizuoja sau dinaminę priežiūrą, kaip jiems būtų patogiau ar lengviau dirbti, taip ir vykdoma, nes kiek žinau kiekvienoje įstaigoje skirtingai.

11. Su kokias iššūkiomis susiduriate vykdydami dinaminės priežiūros funkcijas?

Kai būna pamainoje mažai žmonių, mes kamšome skyles ir padedame jaunesniesiems specialistams, todėl tenka dirbti kitų darbus.

12. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Labai reikėtų darbo sąlygų geresnių. Dabar yra žiema, o sportas dažniausiai vykdavo lauke, todėl jau nebėra galimybes užtikrinti nuteistiesiems užimtumą. Nors ir dabar aplinkui yra sniegas, bet mes vis tiek keliaujame į lauką užsiimti su nuteistaisiais kokia nors veikla.

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

15 metų bendrai dirbu bausmių vykdymo sistemoje, konkrečiai Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiojo sektoriaus Saugumo valdymo skyriuje.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Nepilnai tris metus dirbu pagal dinaminės priežiūros principus, šioje pareigybėje.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Nežinau, mes kursus baigėme dinaminės priežiūros specialistų ir tiesiog buvo įdomu išbandyti naują veiklą.

4. Su koku skaičiumi nuteistųjų Jums tenka dirbti?

Kiekvienam specialistui yra priskirta 50 nuteistųjų, tai yra labai didelis skaičius kaip vienam dirbančiam. Bet tarkime šiandieną mes pamainoje likome dviese, tai tas nuteistųjų skaičius dvigubai išauga ir krūvis yra kur kas didesnis.

5. Su kiek nuteistųjų Jums teko dirbti, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų? (jeigu nedirbo, su kiek SVS pareigūnai dirba)

Tada mes neturėjome konkretaus skaičiaus, dirbdavome pamainoje ant visos įkalinimo įstaigos. Tai skaičius įvairiai svyravo, nuo 300 iki 400 nuteistųjų.

6. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Šiek tiek skiriasi, įvertinčiau dvejetu penkiabalėje sistemoje. Būnant prižiūrėtoju, jam nerūpi kaip nuteistasis jaučiasi ar ką ketina jis daryti, o dirbant dinaminės priežiūros specialistu labiau gilinesi į jo problemą, aiškiniesi.

7. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklos/užduotys). Kaip atrodė Jūsų darbo diena, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Pas mus daugiau lydėjimo principas yra, galima sakyti tą darome apie pusę darbo dienos. Lydime pagal jų tuometinius poreikius ir nustatytus grafikus. O seniau, kai dirbau priežiūroje, buvo formalus stebėjimas ar planinių/neplaninių kratų metu pagalba pareigūnams.

8. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Manau, kad jeigu pas mus įkalinimo įstaigoje tikrai vyktų dinaminė priežiūra pagal Norvegijos principus, tikrai padėtų ir būtų naudinga, tačiau ką dabar mes turime, tai tik eilinio Saugumo valdymo skyriaus specialisto darbas.

9. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Nuteistieji labai norėtų pabendrauti su mumis, pakalbėti jiems svarbiomis temomis, tačiau mes fiziškai tam laiko neturime ir nebespėjame. Jiems yra svarbu ir reikalinga kontaktuoti su pareigūnais, taip gerinant net elementarius socialinius įgūdžius, tačiau su šiuo darbo pobūdžiu, kurį mes atliekame, labai mažai prisidedame prie jų resocializacijos proceso. Aišku, išskylant į paviršių didesnei problemai, ar kaip pavyzdžiui suicidinei rizikai, tas pokalbis ir rūpestis iš tiesų padeda išspręsti daug problemų ar rasti kompromisą. Šiuo metu mes dirbame su drausmės grupe, kurie visiškai nėra motyvuoti kažką keisti, tai ir tas procesas sustoja.

10. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Dalyvavau mokymuose „Dinaminės priežiūros ypatumai“, šiais metais buvo vieneri nuotoliai, o praeitais dveji mokymai buvo. Sakyčiau jie nėra labai kokybiškai, labai daug informacijos kartojasi ir dažnai būna nenaudinga mums, specialistams. Mes, specialistai esame išklause Norvegijos patirtį,

jų griežtų kalėjimo režimų veiklą ir kaip ten dirba specialistai. Jeigu mokymai vyktų gyvai, su Norvegijos pareigūnais ir jų praktiniais įgūdžiais, būtų tikrai naudingi ir įdomūs, tačiau dabar siūlomi mokymai yra labai mažai ko verti.

11. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Būtų reikalingas darbas su mažiau nuteistųjų, kad būtų galima įsigilinti į jų problemas ir bent jau priartėti žingsneliu arčiau prie formalių dinaminės priežiūros principų.

Ketvirtasis interviu – P4

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Bausmių vykdymo sistemoje aš dar nedaug dirbu, tik treči metai. O šiuo metu dirbu Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Dinaminės priežiūros specialiste dirbu apie pusę metų.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Nes kai dirbau jaunesniąja specialiste Saugumo valdymo skyriuje, man buvo per daug nuobodus darbo pobūdis.

4. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Mano darbo pobūdis labai skiriasi, vertinčiau penketu, nes, kai dirbau apsaugoje, sėdėjau prie stebėjimo kamerų ir nuteistuosius matydavau tik per tuos ekranus ir kaip atrodo ta įkalinimo įstaiga iš vidaus. Šis darbas yra kur kas įdomesnis. Prieš pasirenkant dirbti su šia pareigybe, kolegos jau dirbo šį darbą ir žinojau kas manęs laukia, bet pokyčių reikėtų iš esmės ir didelių.

5. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Kad reikalinga, tai tikrai, bet mūsų darbas turėtų būti kitoks. Mes gal labiau turėtume priklausyti Resocializacijos skyriui, negu Saugumo valdymo skyriui. Tas, kas dabar yra apibrėžta, jos turėtų būti labiau iš resocializacijos perspektyvos, o dabar mes dirbame labiau kaip priežiūra. Mes turime numatytus pareigybės aprašymus, kuriuose yra numatytos funkcijos ir dažniausiai dalį jų mes net nesugebame įgyvendinti dėl darbuotojų trūkumo.

6. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Kaip manote, ar Jūs prisidedate prie suimtojo/nuteistojo resocializacijos proceso?

Šiuo metu nėra daromas indelis į nuteistųjų resocializaciją, nes trūksta tų darbuotojų ir mes fiziškai nesugebame dirbti su konkrečia grupe nuteistųjų. O kontaktas su nuteistuoju yra labai mažas, tenka pabendrauti su jais asmeniškai tik tada, kai tenka vykdyti lydėjimo funkciją. Ko jiems iš tikrųjų reikia, tam pristinga laiko, tačiau ne kartą dinaminės priežiūros principai buvo panaudoti ir užkardant tam tikrus įvykius. Ne kartą buvo sustabdytas savęs žalojimas, agresijos priepuoliai ar bandymas gauti draudžiamus daiktus. Praktiškai tai darai kasdien.

7. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra?

Dalyvavau neseniai nuotoliniuose mokymuose apie dinaminę priežiūrą, o anksčiau teko dalyvauti mokymuose, kas susiję su jaunesniųjų specialistų darbu. Atėjus į šias pareigas manęs niekas neapmokė kaip vykdyti tą dinaminę priežiūrą.

8. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Pas mus yra labai daug trūkumų, kalbant konkrečiai apie dinaminę priežiūrą. Šią sistemą reiktų keisti iš esmės, nes šiuo metu mes tik dirbame kaip palydovės, nuo taško iki taško, bet tarkime žiūrėti į

skandinavų dinaminę priežiūrą, tai ką turime čia, yra priešingybė. Norvegijoje jie konkrečiai dirba su žmogumi, ne taip kaip čia. Dinaminės priežiūros specialistai, jeigu dirbtų kaip numatytą pareigybėse galėtų iš esmės didelį pokytį padaryti bausmių vykdymo sistemoje. Taip pat yra didelis trūkumas darbuotojų, galima sakyti mes užkamšome visas skylės, kur trūksta pajėgų.

Penktasis interviu – P5

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Bausmių vykdymo sistemoje aš dirbu nuo 2006 metų, pradėjau darbą nuo žemiausio rango – jaunesniosios prižiūrėtojos, vėliau perėjau į vyresniąsias. Po to dirbau apsaugoje, kontrolės ir praleidimo punktuose. Po to atėjo toks metas, kad teko keisti pareigybę ir perėjau dirbti į pasimatymus. Ten dirbau septynerius metus.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Nuo 2019 metų vykdu dinaminės priežiūros funkcijas.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Aš nuo dinaminės priežiūros specialisto pareigybės sukūrimo norėjau dirbti šį darbą, tačiau buvo tokia kvaila situacija, kad tuo metu dirbau pasimatymuose, o ten žmonių buvo didelis trūkumas ir manęs neišleido į kursus, tačiau vėliau labai norėjau, smalsumo vedina padaviau prašymą ir perėjau į dinaminės priežiūros specialistus.

4. Su koku skaičiumi nuteistųjų Jums tenka dirbti?

Na šiuo metu aš dirbu atvirojoje kolonijoje su 127 nuteistaisiais ir 128 be sargyboje esančiais nuteistaisiais. Kadangi aš čia dirbu, visi jie man ir priklauso. Aišku tie, kurie gyvena kitame be sargybos pastate, nes mes turime du pastatus, jie yra labiau savarankiški ir visiškai kitokie negu čia esantys. Jie neturi nuobaudų ir gali gyventi vieni, todėl mes su jais mažai dirbame ir kontaktuojame. Labai retai sprendžiame jų socialinius klausimus, tačiau aišku, kartais tenka ir su jais vykdyti etapus ir lydėjimus į konkrečias įstaigas.

Mes visi specialistai priklausome trečiajame sektoriuje, kurie dirba pataisos namuose, bet aš oficialiai pagal įsakymą esu paskirta čia, už pataisos įstaigų ribų. Dalis nuteistųjų yra dirbantys, dėl ko tas kontaktas yra mažesnis.

5. Su kiek nuteistųjų Jums teko dirbti, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Dirbau įvairiose pareigybėse, tai negaliu konkrečiai įvardinti nuteistųjų skaičiaus, kadangi jo arba nebūdavo arba būni atsakingas už visus, pataisos namuose esančius.

6. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Mes, esantys Saugumo valdymo skyriuje praktiškai dirbame vieną darbą. Visi yra suinteresuoti, kad nuteistieji laikytųsi režimo reikalavimų ir kontrolės. Nesvarbu kur tu dirbsi, tačiau bendraudamas su nuteistuoju tu turi matyti ką jis daro blogai ir problemas spręsti. Ir man nėra sunku dirbti šį darbą, nes palyginus kaip man teko dirbti darbą pasimatymuose, aš mažiau „ir balto, ir juodo“. Kas liečia tą kontaktą su nuteistuoju, jeigu būčiau atėjus iš laisvės, man būtų buvę sunku. Aš pažįstu ir matau nuteistuosius, užtenka vieno pokalbio ir jau pamatai kaip su juo reikės bendrauti. Kartais tenka nusileisti iki jo lygio, kad patenkinti jo „ego“ ir bandai rasti kompromisą, nes jeigu visada piktybiškai su juo bendrausi – nieko nepasieksi.

7. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklas/užduotys)? Kaip atrodė Jūsų darbo diena, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Pagrindinės funkcijos yra tokios: ryte atvykstu į darbą, pas mus 8:20 vyksta nuteistųjų skaičiuotė, joje dalyvauja visi darbuotojai, nuo SVS iki RS specialistų, jeigu gera diena, viskas gerai, tačiau dažnai būna, kad skaičiuotėje trūksta vieno ar kelių nuteistųjų. Čia tvora yra maža – kokios mintys?

Gal pabėgo, gal iššoko. O dažniausiai jie miega patenkinti savo lovose. Ateinam, pažadinam. Po skaičiuotės, keliauju pas budintį ir jis turi visos dienos informaciją ką mes tą dieną veiksime. Dažniausiai prasideda nuo medicinos įstaigų, kur reikia lydėti nuteistuosius. Mes juos vežame visur, po visą Lietuvą. Pagrindinis dalykas – juos stebėti ir kontroliuoti, kad jie nepasišalintų iš įstaigos ir taip tenka praleisti pusdienį. Jeigu mažiau laiko praleidi etape, keliauju su nuteistaisiais į paštą siųsti ar atsiimti siuntinius, laiškus. Nuo 10:30 iki 12:00 numatytas lankymasis administraciniame pastate, jie keliauja į buhalteriją pasiimti pinigėlių. Jeigu nuteistieji pinigų turi, aš juos veduos. Pagal nustatytą tvarką vienas pareigūnas gali vesti du nuteistuosius, bet kai aš juos pažįstu nuvedu ir daugiau. Naujokus tik po du veduos. Jeigu mašina laisva, nuvežame. Nuo 13:00 iki 15:00 val. numatytas apsipirkimas parduotuvėse ir vedame po penkis. O po to būna asmeniniai klausimai, kitos dienos problemos. Nuteistieji, kurie grįžta iš darbo turi įvairių klausimų ir mes juos bandome spręsti. Yra tokių nuteistųjų, kur skirk jiems laiko kiek nori, jie nenori bendrauti, dirbti, o tokių yra labai daug, piktybiniai. O kiti yra normalūs, su kuriais gali pabendrauti, pakalbėti, sprendi jų problemas, socialinius klausimus. Bendraujant su nuteistaisiais vėlgi bandai išlaikyti jų elgesio kontrolę, režimo laikymąsi, žiūrim kaip jie laikosi dienvarkės. Visus šiuos dalykus mes bandome kontroliuoti ir pranešam atsakingiems asmenims. Atrodo mes čia būdami sprendžiame jų vaikiškas problemas. Todėl galėčiau pasakyti, jog kardinaliai skiriasi šis darbas nuo senųjų, vertinčiau didžiausiu balu.

8. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Manau yra labai naudinga ir reikalinga, tačiau pas mus dar nėra taip, kaip Norvegijoje. Jeigu įdiegtų tą gerąją praktiką, žiūrint tuos filmukus, dinaminės priežiūros specialistui tektų penki nuteistieji, būtų malonu net dirbti. Aš kaip myliu žmones, neskirstau jų į nuteistuosius ar dar kitokius. Jeigu atėjai dirbti šį darbą, turi jį dirbti, o dinaminė priežiūra tik pagerintų nuteistųjų ir pareigūnų kontaktą.

9. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Va tarkime buvo tokia situacija, kad vienas nuteistasis už 7 dienų išeina į laisvę ir nuėjęs iki „Perlo“ terminalo jam nurodo, kad jo sąskaitą areštavo policija. Jis visą dieną čia keikėsi ir lakstė po atvirąją koloniją, pareigūnų neklausė ir aš stengiausi jį nuraminti pokalbiais ir paaiškinti situacija. Manau, kad dinaminę priežiūrą turėtume taikyti visiems nuteistiesiems, kad ir kokie jie yra, agresyvus ar motyvuoti, tačiau jie yra žmonės ir po kažkurio laiko išeina į laisvę. Lygiai taip pat jie turi socialinių ar teisinių problemų, kurias galime bent kažkiek padėti. Kalbant konkrečiai apie atvirąją koloniją, pas mus pareigūnai tikrai stengiasi dirbti pagal dinaminės priežiūros modelį. Mes visi čia esantys stengiamės padėti ir spręsti problemas, o galbūt užtenka su juo tik pasikalbėti, tačiau ne visada pavyksta įgyvendinti visas mums numatytas funkcijas. Pagal tą dinaminę priežiūrą yra numatyta, kad mes turime sudaryti jiems iki 7 dienų užimtumo planą. Na mes to nedarome, nes negalime to daryti. Tai yra nerealus skaičius nuteistųjų ir kas liečia socialines problemas, mes tikrai turime ką veikti. Mes per dieną nueiname apie 15 tūkst. žingsnių.

Su šiais nuteistaisiais yra sunku dirbti, kadangi jų bausmės yra trumpos, iki 1 metų laiko ir jie nėra motyvuoti būdami čia kažką daryti – ar dalyvauti užimtume, ar lankytis elgesio korekcinėse programose.

10. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Neseniai dalyvavau mokymuose, nuotoliniu būdu sprendėme testus, žiūrėjome filmus. Net neprisimenu, kaip jie vadinasi, nes daug sprendžiame tų testų. Anksčiau dar esu dalyvavęs Alytuje dviejų parų kontaktiniuose mokymuose. Man, kaip vyresnio amžiaus žmogui yra svarbus tas kontaktinis mokymas ir dabar vykstantys nuotoliniai mokymai man neduoda jokios naudos, o dažnai gaunama informacija dubliuojasi nesuteikdama jokios pridėtinės vertės.

11. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą nuteistiesiems?

Visų pirma tai turėtų būti pakankamai dinaminės priežiūros pareigūnų, kad su jais būtų galima kokybiškai dirbti, bent jau, kad vienam pareigūnui tektų 10 nuteistųjų. Čia yra svarbiausias klausimas. O taip pat dinaminė priežiūra turėtų priklausyti resocializacijai, nes čia yra daugiau jos sritis, negu SVS. O kol mes priklausome SVS, mes jų darbą ir dirbame. Žinau, kad ankščiau dinaminės priežiūros specialistai priklausė resocializacijai, tačiau negaliu įvardinti dėl ko tai pasikeitė.

Pirmasis interviu – VI

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Bendrai dirbu bausmių vykdymo sistemoje 9 metus, prieš tai dirbau jaunesniojo specialistu.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Dinaminės priežiūros specialistu dirbu 3 metus.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Jeigu atvirai, tai geras grafikas. Mes čia dirbame po 12 valandų kas tris dienas. Taip pat buvo įdomu išmėginti kažką naujo, sužavėjo Norvegų praktika ir jų vykdoma sistema.

4. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Dirbant jaunesniojo specialistu nesugebi gauti tiek žinių, kurios gali praversti kontaktuojant su nuteistaisiais. Žinoma, kad liko ir tų pačių funkcijų, kadangi mes likome Saugumo valdymo skyriuje ir tampame savotiška pagalba pamainai, o perėjus į dinaminę prisidėjo daugiau funkcijų, labiau iš resocializacijos pusės.

5. Su kokių skaičiumi suimtųjų ir nuteistųjų Jums tenka dirbti?

Pas mus yra paskirstyta aukštais dinaminės priežiūros specialistai. Viena aukšte būna įvairiai ir 50 nuteistųjų, ir 20 nuteistųjų, priklausomai nuo kamerų ir gyvenamųjų vietų. Realiai kiekviename aukšte yra apie 21 kameras, po 4 gyvenamąsias vietas, tačiau pas mus dalis yra suimtųjų, jų skaičius dažnai kinta. Tai galima sakyti pusę yra suimtųjų ir pusę nuteistųjų su kuriais tenka dirbti dinaminės priežiūros specialistams. Mes taikome visiems, įkalinimo įstaigose esantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems. Pas mus yra du Saugumo valdymo skyriai, vienas iš jų dirba su nuteistaisiais, o mes su suimtaisiais.

6. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Manau kiekvienas pareigūnas ar specialistas į darbą ateina ne pasėdėti ir jis turi dirbti, o tas kontaktas yra labai svarbus su nuteistuoju. Kiekvienas darbuotojas, dirbantis įkalinimo įstaigoje yra svarbus, ne tik dinaminės priežiūros specialistai prisideda prie asmens resocializacijos. O atsiradus, kaip ir naujovei, ją tobulinant ir gerinant santykius yra labai naudinga.

7. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į suimtojo ir nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Elementarus pavyzdys, turėjome kelis nuteistuosius, kurie ypatingai dažnai save žalodavosi, nes neturėdavo ką veikti. Būtent dinaminės priežiūros specialistai su jais kalbėdami, duodami didesnę užimtumą, šią riziką valdydavome. Manau, kuo turime didesnę kontaktą su nuteistaisiais, jie gali iš tiesų pasikeisti ir paglinti suvokimą kodėl jis pateko į įkalinimo įstaigą.

8. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Aš šiuo metu dalyvauju darbo grupėje, kuri bendradarbiauja su Norvegijos partneriais ir mus moko kaip gerinti dinaminę priežiūrą ir kelti darbuotojų kompetenciją, kurie atlieka šias funkcijas. Neseniai

baigiau atskirą programą, susijusią su dinaminės priežiūros psichologija. Pasitaiko į metus vieną ar du kartus tenka sudalyvauti tokio pobūdžio mokymuose. Man šie mokymai yra pakankamai geri, svarbiausia nuo pačio darbuotojo motyvacijos ir noro gilinti į šią sritį žinias.

9. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą suimtiesiems ir nuteistiesiems?

Manau reikėtų turėti daugiau patalpų ir didesnę teritoriją gerinant dinaminės priežiūros vykdymą. Aišku reikėtų turėti ir modernesnį kalėjimą.

Antrasis interviu – V2

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Aš šioje sistemoje dirbu nuo 1995 metų. Anksčiau dirbau kinologu ir Saugumo valdymo skyriaus specialistu.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Dinaminės priežiūros specialistu dirbu trejus metus.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Net nežinau ką atsakyti, galbūt noras tobulėti ir išbandyti kažką naujo. Buvo tokia naujovė, kuri plečia akiratį ir suvokimą apie nuteistuosius, resocializacijos proceso įgyvendinimą įkalinimo įstaigoje.

4. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto). Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Na darbas labai skiriasi, nes jis yra kitoks negu visos darbo dienos stebėjimas nuteistųjų ar suimtųjų. Mes daugiau bendraujame su nuteistaisiais, kontaktuojame su jais, sprendžiame jų problemas. Aišku išliko ir nuteistųjų palyda, ką daro ir SVS pareigūnai, ir mes. Taip pat pasikeitė ir darbo grafikas, šiuo metu kartu su kolege dirbame kasdieną nuo 7 iki 16 val., kas taip pat skiriasi nuo ankstesnio darbo pobūdžio.

5. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Dinaminė priežiūra lyg ir davė naują suvokimą, kaip reikėtų dirbti su įkalintu asmenimi. Seniau buvo visai kitoks požiūris, daugiau buvo vykdomas stebėjimas ir kontrolė, o dabar mes jais dirbame ties jų probleminėmis sritimis, vedame pokalbius ir stengiames gerinti jų įgūdžius ir po paleidimo iš pataisos namų. Manau dinaminė priežiūra labai yra naudinga mūsų Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje.

6. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į suimtojo ar nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Kaip ir visose įkalinimo įstaigose yra nuteistųjų bei suimtųjų su didesne rizika savęs žalojimo ar pasireiškiančia agresija, tai mes visada bandome daugiau laiko skirti jiems, praveisti pokalbius ar tiesiog nuraminti. Gal tiesiog užduoti elementarius klausimus kaip tau sekasi ar kaip praėjo diena. Mano nuomone, tokie bendravimo principai stipriai gerina nuteistųjų resocializacijos procesą.

7. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Gaunu naujų žinių, yra labai naudingi mokymai, kuriuos siūlo Mokymo centras ir jeigu esi suinteresuotas gauti naujų žinių, jie visada tau pravers darbinėje veikloje.

8. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą suimtiesiems/nuteistiesiems?

Manau reikėtų daugiau darbuotojų ir daugiau patalpų, kur galėtume vesti daugiau užimtumo.

Trečiasis interviu – V3

1. Kiek laiko dirbate įkalinimo įstaigoje ir kokioje šiuo metu dirbate?

Šioje įkalinimo įstaigoje dirbu jau septynerius metus, o anksčiau dirbau ir Resocializacijos, ir Saugumo valdymo skyriuose.

2. Kiek laiko dirbate dinaminės priežiūros specialistu?

Dinaminės priežiūros specialistu dirbu 1,5 metų.

3. Kas Jus paskatino vykdyti dinaminės priežiūros funkcijas?

Norėjau įgyti daugiau žinių būtent iš dinaminės priežiūros perspektyvos, buvo įdomus tas įgyvendinimo procesas ir norėjosi pačiam prie to prisidėti.

4. Kuo skiriasi darbo pobūdis? (SVS pareigūno ir dinaminės priežiūros specialisto) Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nesiskiria) iki 5 (labai skiriasi).

Galima sakyti, šis darbas yra kur kas įdomesnis, dinamiškesnis, nes dirbant jaunesniuoju specialistu, kai ateini į darbą, žinai kas tavęs laukia ir jis tampa ganėtinai monotoniškas. O čia realiai, atėjęs ne visada gali suplanuoti savo dieną, atsiranda ir svarbesnių reikalų.

5. Trumpai papasakokite kaip atrodo Jūsų darbo diena (veiklas/užduotys)? Kaip atrodo Jūsų darbo diena, kai nevykdėte dinaminės priežiūros funkcijų?

Na diena prasideda nuo patikrinimo, yra surenkami suimtųjų ir nuteistųjų prašymai. Tada dažniausiai gilinamės į jų prašymus, juos pagal kompetencijas išskaidom atsakingiems pareigūnams. Jeigu prašymai yra vietinio pobūdžio, mes juos patys bandome spręsti. O esant poreikiui padedame Saugumo valdymo skyriaus pareigūnams.

6. Kokia Jūsų nuomone, kuo ji yra naudinga dinaminė priežiūra bausmių vykdymo sistemoje? Įvertinkite skalėje nuo 1 (visiškai nenaudinga) iki 5 (labai naudinga).

Kaip vienas iš pagrindinių dinaminės priežiūros funkcijų yra užimtumo užtikrinimas ir mes stengiamės tai vykdyti. Kiekvienas iš mūsų vykdoma atskiras savo funkcijas, kurios yra visos savotiškai svarbios ir prisidedančios prie nuteistųjų geresnių sąlygų, atliekant jam bausmę ar būnant suimtuoju. Šiuo metu mes pamainoje dirbame šešiese, todėl manau, jeigu dinaminės priežiūros specialistų skaičius padidėtų mes tikrai galėtume užtikrinti kokybiškesnę pagalbą resocializuojant nuteistuosius ir dirbti panašiau su Norvegijos įkalinimo sistema.

7. Kaip manote, koks yra Jūsų indelis į suimtojo ir nuteistojo resocializacijos proceso įgyvendinimą?

Manau iš dalies ir prisidedame, ir iš dalies ne, nes didžioji dalis nuteistųjų yra drausmės grupės, jie nėra motyvuoti keisti savyje kažką ar dalyvauti pozityviame užimtume, tačiau kita dalis yra tikrai motyvuotų. Su jais mes turime ir pokalbius ir diskusijas, manau per jas tikrai padedame siekti pozityvesnių tikslų ateityje. O bendrai nuteistiesiems, mes ne visada galime jiems suteikti užimtumo, nes dalis jų yra priešai ir siekiant vykdyti kontrolę labiau užsiimame individualiai, pagal turimas galimybes.

Mes atliekame jiems savaitinius planus, ką jie turi veikti ir kuo užsiimti, tačiau dėl didelės nuteistųjų kaitos ne visada pavyksta, tai įgyvendinti, o ir tą galutinį rezultatą sunku pamatyti. Dinaminės priežiūros specialistai praveda nuteistiesiems ir suimtiesiems pokalbius, sprendžiame jų problemas, ne tik atliekant laisvės atėmimo bausmę, tačiau ir po paleidimo, galimas rizikas siekiame valdyti.

8. Kokiuose mokymuose esate dalyvavę, susijusiuose su dinamine priežiūra ir kaip vertinate jų kokybę?

Šiais metais esu buvęs trijuose mokymuose, susijusiuose su dinamine priežiūra. Šiuo metu dalyvauju projekte su Norvegijos partneriais, kurių metu geriname savo įgūdžius ir bandome įgyti daugiau kompetencijos, susijusios su dinamine priežiūra.

9. Kaip manote, ką būtų galima tobulinti organizuojant dinaminės priežiūros vykdymą suimtiesiems ir nuteistiesiems?

Manau dauguma iš mūsų specialistų paantrintų šiam faktui, jog pas mus įstaigoje yra per mažai patalpų siekiant užtikrinti kokybiškesnį pozityvų užimtumą ir aišku žmogiškasis faktorius, nes darbuotojų yra stoka.

Interviu su nuteistaisiais, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje

Pirmasis interviu – N1

9. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę (kamerinio tipo patalpose /bendrabytyje /už pataisos įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?

Bausmę atlieku Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiajame sektoriuje, esu buvęs beveik visose Lietuvos įkalinimo įstaigose. Užsienyje neteko. Gyvenu kamerinio tipo patalpose su dar trimis nuteistaisiais ir atlieku bausmę už pažeidimus drausmės grupėje, trečiajame korpuse. Bausmę atlikinėju jau 7-erius metus, vasarą namo.

10. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Kai esu pravažiavęs ne vieną įkalinimo įstaigą, žinau, kad pas mus yra dinaminės priežiūros specialistų, su kuriais kasdien susitinku. Nežinau, nėra tos veiklos čia, aišku galėtų daugiau skirti užimtumo. Kaip ir kiekvienoje įstaigoje.

11. Kiek vidutiniškai valandų per darbo dieną su Jumis praleidžia dinaminės priežiūros specialistas?

Kameroje uždarytas praleidi visą dieną, dvi valandas išleidžia pasivaikščioti. Pusę valandos leidžia pažaisti krepšinį ar būti treniruoklių salėje.

12. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priežastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);

Su manim asmeniškai pabendrauja tik tada, kai kažkur palydi, o daugiau ne. Manau kiekvienam skirtingai, man asmeniškai to kontakto su pareigūnais nereikia.

13. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir kokių būdu prie resocializacijos proceso?

Na aš laisvėje tarp bausmių prabuvau apie mėnesį laiko, tai bendrai paėmus gaunasi 10 metų. Nemanau, kad darbuotojai, čia esantys man kažkuo padėjo. Šiuo metu dinaminės priežiūros specialistai taip pat neprisidėjo ir manau geresnis čia „prasėdėjęs“ netapau.

14. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Nepastebiu aš skirtumų tarp pareigūnų, visi dirba tą patį – surašinėja tarnybinius, pasodina į kamerą. Dinaminė priežiūra daro analogiškus veiksmus, mano atžvilgiu.

Antrasis interviu – N2

1. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę (kamerinio tipo patalpose /bendrabytyje /už pataisos įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?

Šiuo metu bausmę atlieku trečiuose jau penkerius metus. Anksčiau esu buvęs ir kitose įstaigose. Bausmę atlieku drausmės grupėje, kameroje su kitais nuteistaisiais. Dabar mes gyvename keturiese.

2. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Nesu girdėjęs, nežinau kas tai yra.

3. Kaip Jums atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Tai yra pareigūnai, kurie išveda mus į užimtumus, stebi visą laiką ką mes veikiame, bet aš nežinojau, kad jų būtų darbas kitoks negu apsaugos ir priežiūros.

4. Kiek vidutiniškai valandų per darbo dieną su Jumis praleidžia dinaminės priežiūros specialistas?

Labai mažai, mes daug laiko praleidžiame kameroje. O būdavo ir tokių atvejų, kuomet užimtumą organizuodavo taip pat kameroje, neišeidavome niekur.

5. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priešastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);

Stengiuosi aš vengti to kontakto su pareigūnais, nematau poreikio su jais bičiuliuotis. Jie su mumis pabūna tik tada, kai išeiname kažkur iš kamerų. Manau tiek ir pakanka, tačiau pačios veiklos ir užimtumo labai trūksta, nes kameroje būdamas gali visokių nesąmonių prisigalvoti. Aš suprantu, kad bausmę atlieku drausmės grupėje, tačiau ir čia būdami esame žmonės ir mums taip pat reikia kasdieninės veiklos.

6. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir koku būdu prie resocializacijos proceso?

Aš pavyzdžiui norėčiau mokytis, kad ir pavyzdžiui dabar atlieku bausmę drausmės grupės sąlygomis, tačiau norėčiau, kad suteiktų tokią galimybę išeiti į mokslus, palydėtų į klases, bendrauti su mokytojais. Šito man labiausiai trūksta, o dinaminės priežiūros specialistai neprisideda prie to.

7. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Jo skiriasi, čia pareigūnai kur kas yra mandagesni.

Trečiasis interviu – N3

1. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę (kamerinio tipo patalpose /bendrabytyje /už pataisos įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?

Bausmę atlieku 5-ame būryje Trečiajame sektoriuje, paprastosios grupės sąlygomis, kameroje su kitais dviem nuteistaisiais. Jau daug laiko atlikinėju bausmę, esu buvęs beveik visuose pataisos namuose ir izoliatoriuose. Esu teistas iš viso 22 kartus, šiuo metu esu atbuvęs bausmės 18-ą metų. Esu atlikinėjęs bausmę Vokietijoje, Berlyne.

2. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Dinaminė priežiūra.. Net nesu girdėjęs apie tai. Žinau, kad pas mus yra dinamistai, jie vedžioja nuteistuosius, lydi kur reikia, tačiau jos daugiau dirba su drausmės grupe, o kas bendrai įeina į šį terminą, nežinau.

Pas mus jie mažiau dirba, tačiau būna ateina. Jie daugiau dirba lydėjimo darbą, dabar atidarė trečiuose teniso salę, tai mus dinamistai vedžioja iki ten. Kaip dabar pastebėjote, drausmės grupės nuteistieji bėgioja krosus, tai viską suorganizavo dinaminės priežiūros specialistai. Kas liečia šiuo specialistus, jų bendravimas yra visai kitoks. Man tikrai yra geriau pabendrauti su pareigūnais, negu su visokio plauko nuteistaisiais, kurie neaišku ką savo galvoje turi. Aš pats randu daugiau kalbos su išsilavinusiais žmonėmis.

3. Kiek vidutiniškai valandų per darbo dieną su Jumis praleidžia dinaminės priežiūros specialistas?

Mano atžvilgiu būtų galima atvirkščiai pasakyti, kiek aš stengiuosi praleisti laiko su pareigūnais. Pats iniciatyviai bendrauju ir tikiuosi to pačio iš pareigūnų. Dažniausiai ir tenka bendrauti su dinamistais, nes jų mąstymas yra atviresnis ir jie bendrauja su mumis kaip su žmonėmis. Aišku būna, „rauna stogelį“, norisi su kuo nors pabendrauti. Renkuosi visas maksimaliai galimybes išeiti kuo dažniau iš kameros, lankau pamokas, dirbu, einu į užimtumus, pas psichologus. Nueinu pas psichologus ir pasakau tiesiai šviesiai, man netinka jūsų vykdomos programos, tačiau einu, kad kažkur sudalyvaut ir kažką naujo sužinoti.

Dinaminės priežiūros specialistais mes mažiau laiko prabūnam, nes ji dažniausiai su drausmės grupę dirba. Kai turi laisvo laiko, jie ateina pas mus, pabendraujame. Smagu, kad galiu visada atvirai šnekėtis, pas mane nebūna jokių paslapčių. Aš asmeniškai žiūriu, kad nebūtų jokių konfliktų, sprendžiamas problemas su šiais specialistais.

4. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priežastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);

Yra keli pareigūnai, su kuriais aš palaikau draugišką ryšį. Man patinka bendravimas su normaliais žmonėmis, ne nuteistaisiais, nes kas liečia šį kontingentą, su jais nėra apie ką kalbėti. Aišku bendravimas išlieka formalus. Pas mus ne per seniausiai vyko koncertas ir auklėtoja skambina į postą ir sako, kad be manęs koncertas vykti negali, nes pareigūnai žino, kad bendrauju mandagiai, be jokių konfliktų. Aš esu taip auklėtas. Net matydamas, kad kiti nuteistieji prieš pareigūnus keikiasi ar kelia balsą aš jiems privalau kažką pasakyti, kad taip nesielgtų.

5. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir koku būdu prie resocializacijos proceso?

Net neįsivaizduoju, jau ir dabar yra gerinamos tos sąlygos, kad ta resocializacija vyktų. Man bausmės pabaiga 2024 metais, tai tikiuosi įkalinimo sąlygos tik gerės ir bus lengviau išėjus iš pataisos namų. Dinaminės priežiūros specialistai prisideda prie šio proceso bendravimu ir pokalbiais, kas man yra svarbu, tačiau mano nuomone, yra svarbesnis tas procesas jau išėjus iš pataisos namų, kad kažkas padėtų integruotis. O čia būnant, nori nenori privalai prisitaikyti.

6. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Pareigūnų kontingentas kitoks, malonūs ir bendraujantys. Būna tarkim, čia aš stoviu prie posto ir nesvarbu vyras ar moteris, aš bendrauju apie įvairias temas, kurios man yra įdomios. Tarkim kaip kas laisvėje, kas gero įvyko, kokie dienos įvykiai, nes man įdomu ir tada skambina jau iš posto vyresnieji ir sako nuvykit nuteistąjį nuo to posto. Bet matosi aiškiai, kas dirba režime ir kas yra dinamistai.

Ketvirtasis interviu – N4

1. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę

(kamerinio tipo patalpose /bendrabytyje /už pataisos įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?

Šiuo metu atlieku bausmę jau 16 metus, Pravieniškių pataisos namuose Trečiajame sektoriuje. Esu daug apkeliavęs įkalinimo įstaigų: Laisvės atėmimo vietų ligoninėje buvo 7 metus, Marijampolės pataisos namuose 7 metus, Vilniaus pataisos namuose apie metus laiko buvau ir kažkiek laiko Antrajame sektoriuje. Esu buvęs ir Anglijos įkalinimo įstaigoje, laukiant ekstradicijos.

2. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Kai atvykau čia atlikinėti savo bausmę, tada tik sužinojau kas yra dinaminė priežiūra, nors čia esu tik keletą mėnesių, tačiau skirtumas tarp pareigūnų jaučiasi, nors „sėdžiu“ jau penkiolika metų.

Taip, taip tikrai taikomas. Pas mus korpuse irgi yra paskirti dinaminės priežiūros specialistai, kurie dirba su mumis. Dalyvauja užimtumuose, ne taip kaip SVS pareigūnai. Galiu sakyti, kad per kiek metų labai jaučiasi skirtumas, kai yra taikomi šie principai.

3. Ar daug laiko Jumis praleidžia dinaminės priežiūros specialistas? Kokių veiklų metu dažniausiai kontaktuojate su šiais pareigūnais?

Jie dažniausiai mus lydi, kur reikia. Va vakar man reikėjo nuvykti pas gydytojus, nors ir dinamistei nepriklausė tuo metu mane lydėti, tačiau ji pati iniciatyviai palydėjo. Sako jeigu kažko reikės galėsiu greičiau suteikti reikiamą pagalbą. Tas rūpestis yra labai svarbus ir palaiko teigiamus ryšius tarp nuteistųjų ir darbuotojų. Dažniausiai lydi į užimtumo programas, sporto salę ar į kokius renginius, būna ir tokių atveju, kuomet jie kartu pažaidžia kokį krepšinį. Tikrai yra malonus toks bendravimas su pareigūnais.

4. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priešastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);

Su dinaminės priežiūros specialistais mes bendraujame įvairiomis temomis, su jais net malonu bendrauti. Šie specialistai tikrai nuoširdžiai domisi mumis, gilinasi į kylančias problemas, aišku negaliu pasakyti, kad visi, tačiau tikrai dauguma. Jie linkę kalbėti, bendrauti ir nuo to tikrai yra geriau abejoms pusėms. Tada per šiuos bendravimus ir pokalbius jie žino ko mums reikia, kokios rizikos gali kilti ir kaip tai suvaldyti.

Daug laiko su jais praleisti nepavyksta, kadangi ilgą laiką jie būna su probleminiais nuteistaisiais, o kai mes esame normalūs, bendraujantys, jie nemato poreikio leisti daugiau laiko su mumis, nors tikrai norėtųsi, jog būtų kitaip.

5. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir koku būdu prie resocializacijos proceso?

Šiuose pataisos namuose buvo mano pažįstamas nuteistasis, kuris labai nenorėjo išvažiuoti į Marijampolės pataisos namus. Jis prašė manęs kovinių priemonių, buvo sugalvojęs planą paimti dinaminės priežiūros specialistus įkaitais, žodžiu, norėjo sukelti dramą. Viską išsisprendėme per dinaminę priežiūrą. Nuėjau pats asmeniškai pašnekėti su specialistais apie esamą situaciją, papasakojau kas gali įvykti ir, kad jis tikrai tai gali padaryti. Dinaminės priežiūros viena specialistė pati asmeniškai nuėjo pas jį į kamerą, pasišnekėjo ir jis nurimo bei išvažiavo į kitus pataisos namus be jokių konfliktų. Ką norėjau pasakyti šiuo pasakojimu, kad šie specialistai yra linkę bendradarbiauti ir padėti, išklauso mūsų nuomone ir tikrai reaguoja.

Būtent kontaktų metu su pareigūnais labai pasikeičia į juos požiūris. Mes į juos nebežiūrime kaip į pareigūnus. Anksčiau jie būdavo įpratę vadinti mus pagal pavardes, o dinaminės priežiūros specialistai yra labiau linkę kreiptis vardais, kas tikrai stebima. Dabar mes irgi žinome specialistų

vardus, kas tikrai turėtų būti maloniau ir patiems pareigūnams, todėl tas kontaktas tarp kalinio ir pareigūno yra visai kitoks, šiltesnis bendravimas. Kai su mumis mandagiai bendrauja ir mes patys save priverčiame, taip pat bendrauti - mandagiai. Jie duoda mums motyvacijos tobulėti, kažką keisti ir kartais net šiek tiek sugėdina, kad patys būtume suinteresuoti gyvenimu laisvėje.

Pavyzdžiui šiandieną buvau nuėjęs pas psichologą ir sakau, kad man reikia pagalbos su mąstymu, kažką keisti. Psichologas man atšauka, kad nereikia man jokios pagalbos ir, kad eičiau iš čia. Aš jai sakau, jog man reikia bendravimo, pokalbių su žmonėmis. Suprasite aš 18-ą metų su niekuo nebendrauju, išskyrus savo dukra, man juk reikalingas bendravimas, pastatymas ant kojų ar kita socialinė pagalba. Aš išeisiu iš pataisos namų ir nieko neturėsiu, iki Marijampolės gausiu 10 eurų ir viskas. Ką Jūs man siūlote daryti? Man reikia paprastos informacijos, o ji mane ignoravo ir į prašymą nereagavo. Dinaminės priežiūros specialistai bent jau bendrauja su manim ir pakalba, taip pat duoda gerų patarimų.

6. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Beprotiškai jaučiasi skirtumas tarp pareigūnų. Labiau skiriasi gal dėl amžiaus pareigūnų požiūris į nuteistuosius, nes kurie yra vyresni pareigūnai, pas juos yra išlikęs toks posovietinis mąstymas. Jie linkę labiau į smurtą, grubų elgesį bei nesiskaitymą su tavimi. O dinaminės priežiūros specialistai yra beveik visi jauni darbuotojai, kurių požiūris į nuteistuosius kardinaliai skiriasi. Jie galbūt psichologiškai yra daug daugiau pakaustyti, su jais yra malonu šnekėti. Kai atvažiauvau į šiuos pataisos namus, su pareigūnais pradėjau kur kas maloniau bendrauti ir tapau mandagesnis. Esu pats apakęs savo veiksmais, tapau visai kitu žmogumi.

Penktasis interviu – N5

1. Kur Jūs šiuo metu atliekate laisvės atėmimo bausmę (įkalinimo įstaiga)? Ar anksčiau esate buvęs kitose įkalinimo įstaigose (įskaitant ir užsienio šalis)? Kiek laiko atlikinėjate Jums paskirtą laisvės atėmimo bausmę? Kokiomis sąlygomis šiuo metu atliekate bausmę (kamerinio tipo patalpose /bendrabytyje /už pataisos įstaigos ribų, lengvosios/paprastosios/drausmės grupės sąlygomis, kiek Jūsų gyvena vienoje patalpoje)?

Šiuo metu atlieku laisvės atėmimo bausmę Trečiajame sektoriuje, lengvosios grupės sąlygomis, bendrabučio tipo patalpose. Mūsų ten gyvena dešimt nuteistųjų. Anksčiau esu buvęs kitame sektoriuje, užsienyje nebuvau atlikęs bausmės. Esu atlikęs paskirtos bausmės 2,5 metų, liko dar 4,5 metų.

2. Ar teko girdėti terminą „dinaminė priežiūra“ ir kaip atrodo, ar šiuo metu Jūsų atžvilgiu yra taikomas dinaminės priežiūros principai? Iš ko Jūs atpažįstate?

Esu labai daug girdėjęs apie tai, kad ji yra vykdoma pas mus, Trečiajame sektoriuje. Žinau, jog daugiausia dinaminės priežiūros specialistai prisideda prie drausmės grupės sąlygomis laikomų nuteistųjų. Prieš tai buvo paprastoje grupėje, kai dar ten atlikinėjavau laisvės atėmimo bausmę, dabar kiek žinau ten nebevykdo. Iš esmės pati dinaminė priežiūra tikrai yra reikalinga ir kuo yra daugiau darbuotojų, kurie bus orientuoti į teigiamus nuteistųjų pokyčius, tuo tas kontaktas taps šiltesnis ir bus kur kas mažiau konfliktinių situacijų.

Mums nuteistiesiems, atliekantiems bausmę lengvosios grupės sąlygomis nėra taikomi dinaminės priežiūros principai, tačiau juos aiškiai skiriu nuo jaunesniųjų specialistų. Dinaminės priežiūros specialistai kažkaip paprasčiau vertina esamą situaciją ir daugiau prisideda prie užimtumo organizavimo ir tvarkos palaikymo. O uždavus elementarų klausimą jie ne jokių pykčių atsako ir padeda spręsti įvairias nuteistųjų bėdas, tačiau deja, ne visi nuteistieji tai sugeba vertinti.

Aš pastebiu, kad renginiuose, kai dalyvauja dinaminės priežiūros specialistai, jos yra pačios iniciatyvios ir net gi nevengia kartu sudalyvauti su nuteistaisiais varžybose ar viktorinose. Pokalbių metu su nuteistaisiais mes aptarėme šį klausimą kas būtų jeigu vis tik mums būtų taikomi dinaminės priežiūros principai. Tai nusprendėme, kad turėtume daugiau galimybių planuoti ir organizuoti užimtumus, o taip pat ir tie patys pokalbiai suteiktų daugiau to džiaugsmo kasdieninėje veikloje.

3. Kiek iš praleidžiamo laiko su šiuo specialistu Jūs bendraujate Jums svarbiomis temomis (pvz: priežastys paskatinusios Jūsų nusikaltimams; turimas problemas, galinčios paskatinti ateityje nusikalsti; elgesį bausmės atlikimo metu ir pan.);

Labai minimaliai, galima sakyti pabendrauti net netenka. Specialistai yra per daug užimti diskutuoti įvairiomis temomis, tačiau manau, kad jeigu jie būtų, mes galėtume kur kas daugiau klausimų išspręsti ir nereiktų patiems vaikščioti po įkalinimo įstaigą ir ieškoti atsakymų. Mes daugiausia laiko kontaktuojame tik su savo būrio auklėtoja ir ja apkrauname įvairiais klausimais.

4. Kaip Jums atrodo, ar dinaminės priežiūros specialistai prisideda ir koku būdu prie resocializacijos proceso?

Esu stipriai prisidedantis nuteistasis prie vidinės veiklos, resocializacijos proceso. Prisidedu prie organizuojamų renginių, visokių pozityvaus užimtumo veiklų ir jas koordinuojame kartu su dinaminės priežiūros specialistais, todėl tikrai drąsiai galiu sakyti, jog taip, prisideda. Nuteistieji teigiamai vertina dinaminės priežiūros specialistus ir jų teikiamą pagalbą, tokia kasdieninę, siekiant spręsti buitinius paprastus dalykus. Šie specialistai atlieka „juodą darbą“ be kurio sunkiai funkcionuotų pataisos namai.

5. Palyginkite, kaip pasikeitė pareigūnų elgesys su Jumis, kai jie Jūsų atžvilgiu pradėjo taikyti dinaminės priežiūros principus?

Žvelgiant į tai, kad kardinaliai matosi skirtingos vykdomos pareigūnų funkcijos. Jaunesnieji specialistai vengia kontakto su mumis, prižiūri tvarką ir neskiria laiko nunešti kažkur kokį nors mano prašymą. Dauguma čia dirbančių pareigūnų yra mandagus ir su jais malonų bendrauti, tik jaučiasi skirtumas, kurie labiau veliasi į kontaktą su nuteistuoju, o kas privengia. Dinaminės priežiūros specialistai drąsiai bendrauja, diskutuoja ir sprendžia nuteistųjų problemas, o esant laisvai akimirksniai nevengia ir pokalbio. Dinaminės yra kaip, pavadinčiau „darželio auklėtojos“, kurios užsiima su mumis kaip su vaikais.